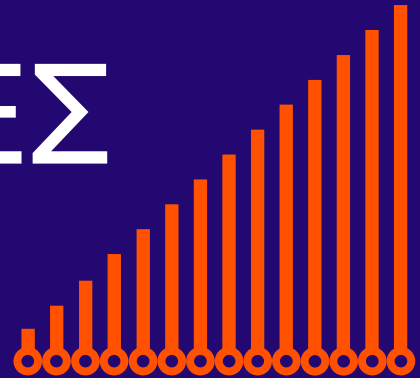
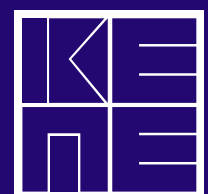

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

- Τρέχουσες (μακρο-)οικονομικές εξελίξεις
- Δημοσιονομικές εξελίξεις
- Ανθρώπινοι πόροι και κοινωνικές πολιτικές
- Μεταρρυθμίσεις-Ανάπτυξη
- Ειδικά Θέματα

Οικονομικές εξελίξεις

Εκδότης:

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Υπεύθυνος Σύνταξης:

Παναγιώτης Γ. Λιαργκόβας

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Σύνταξης:

Νικόλαος Ροδουσάκης

Μέλη της Επιτροπής Σύνταξης:

Κωνσταντίνος Λοίζος
Βλάσης Μισσός
Φωτεινή Οικονόμου

Γλωσσική και Τυπογραφική

Επιμέλεια:

Ελένη Σουλτανάκη

Τμήμα Εκδόσεων

Πληροφορίες:

Χρήστος Ελευθεριάδης
Τηλ.: 210 3676359

Παραγωγή:

[βιβλιοτεχνία]

Παππάς Φώτιος και ΣΙΑ Ο.Ε.

Copyright 2022

ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Αμερικής 11, Αθήνα, 106 72,
Τηλ.: +30-210-3676.300, 210-3676.350

Fax: +30-210-3630.122, 210-3611.136

Δικτυακός τόπος: www.kepe.gr

Το περιοδικό **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ** αναρτάται στον δικτυακό τόπο www.kepe.gr
στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα.

Οι γνώμες και κρίσεις που διατυπώνονται στα άρθρα είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

Διατίθεται δωρεάν

Σύνοψη και Συμπεράσματα	3
1. Τρέχουσες (μακρο-)οικονομικές εξελίξεις	6
1.1. Η εξέλιξη των συνιστωσών της ζήτησης σε περίοδο ενεργειακής και γεωπολιτικής αβεβαιότητας, <i>Γιάννης Παναγόπουλος, Κωνσταντίνος Λοΐζος</i>	6
1.2. Η επίδραση των υψηλών τιμών της ενέργειας στην εξέλιξη του πληθωρισμού σε Ελλάδα και Ευρωζώνη, <i>Αιμιλία Μαρσέλλου, Βασίλης Λυχναράς</i>	15
1.3. Οι προβλέψεις του υποδείγματος παραγόντων για τις βραχυπρόθεσμες εξελίξεις στο ΑΕΠ, <i>Μονάδα Οικονομικών Προβλέψεων Υποδείγματος Παραγόντων Έρση Αθανασίου, Αριστοτέλης Κουτρούλης, Αιμιλία Μαρσέλλου, Θεόδωρος Τσέκερης</i>	24
1.4. Η διεθνής συγκυρία συγκρατεί τη χρηματιστηριακή αγορά, <i>Φωτεινή Οικονόμου</i>	27
1.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας: Επιβράδυνση των ρυθμών οικονομικής ανάκαμψης εν μέσω γεωπολιτικών, οικονομικών και κλιματολογικών διαταραχών, <i>Αριστοτέλης Κουτρούλης</i>	31
2. Δημοσιονομικές εξελίξεις	35
Κρατικός Προϋπολογισμός, δημόσιο χρέος και προοπτικές των δημοσιονομικών μεγεθών, <i>Ελισάβετ Ι. Νίτση</i>	35
3. Ανθρώπινοι πόροι και κοινωνικές πολιτικές	43
3.1. Πρόσφατες εξελίξεις σε βασικά μεγέθη της αγοράς εργασίας, <i>Ιωάννης Χολέζας</i>	43
3.2. Κόστος ειδών διατροφής και ενέργειας: Γενικές τάσεις και ποσοστό επί της συνολικής δαπάνης στην Ελλάδα, <i>Βλάσης Μισσός</i>	51

4. Μεταρρυθμίσεις-Ανάπτυξη	55
4.1. Επισκόπηση της εξέλιξης των διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων και της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι για την περίοδο 2003-2022, Νικόλαος Ροδουσάκης, Γιώργος Σώκλης	55
Ειδικά Θέματα	62
Ο στόχος της ανάπτυξης από την πλευρά της συνολικής προσφοράς, Πρόδρομος Προδρομίδης	62

Σύνοψη και Συμπεράσματα

Η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να εκπλήσσει θετικά

Πλήθος στοιχείων και αναλύσεων επιβεβαιώνουν ότι η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να εκπλήσσει θετικά:

- **Ως προς τον ρυθμό ανάπτυξης**

Διεθνείς και εγχώριοι φορείς αναθεώρησαν προς τα πάνω τον ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας για το 2022. Ενδεικτικά, το ΔΝΤ και η EBRD εκτιμούν πλέον ρυθμό μεγέθυνσης 5,2%, η E.E 4,9%, η Oxford Economics 6,11%, η S&P 5,6%, η Moody's Analytics 5,7%, η Τράπεζα της Ελλάδος και το IOBE 6% και η Εθνική Τράπεζα 5,5-6%. Στο ΚΕΠΕ εκτιμούμε ρυθμό ανάπτυξης 5,5% έναντι 4,3% στην προηγούμενη εκτίμησή μας (βλ. ενότητα 1.3). Συνεπώς, μέσα στην ενεργειακή κρίση, η ελληνική οικονομία αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς, σχεδόν διπλάσιους του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Συγκρατάται, δε, στις πλέον ανθεκτικές οικονομίες του πλανήτη, αφού το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά ότι περίπου το 1/3 της παγκόσμιας οικονομίας θα δει τουλάχιστον 2 διαδοχικά τρίμηνα συρρίκνωσης εφέτος και το επόμενο έτος¹.

- **Ως προς την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου**

Η ελληνική οικονομία δείχνει επίσης το τελευταίο διάστημα μια σταδιακή αύξηση της εξωστρέφειάς της, κάτι που τείνει να διορθώσει ένα από τα πιο προβληματικά χαρακτηριστικά της κατά τις τελευταίες δεκαετίες, τον προσανατολισμό της παραγωγής στο εσωτερικό όπως και την εξάρτηση μεγάλης μερίδας των επιχειρήσεων από το κράτος και από περίπλοκους κανόνες. Ταυτόχρονα, υπάρχει αξιόλογη δραστηριότητα με χαρακτηριστικά καινοτομίας, σε επιχειρήσεις και κλάδους, εξέλιξη που επίσης τείνει να αμβλύνει ένα ιδιαίτερα προβληματικό χαρακτηριστικό της οικονομίας μας. Οι **επενδύσεις και οι εξαγωγές** ενισχύονται σημαντικά. Αναμένεται να ανέλθουν σε ιστορικά υψηλά επίπεδα το 2022. Η Ελλάδα προσελκύει παγκόσμιους επενδυτικούς κολοσσούς (π.χ. Digital Realty, Google, Amazon Web Services,

Microsoft, Pfizer, Deloitte, Cisco κ.ά), επεκτείνεται σε νέες αγορές, γίνεται όλο και πιο εξωστρεφής. Ενδεικτικά, η χώρα εξάγει, ως ποσοστό του ΑΕΠ, περισσότερο από την Ιταλία, την Ισπανία και τη Γαλλία. Οι πραγματικές εξαγωγές αγαθών καταγράφουν συνεπή ανοδική πορεία, φτάνοντας, το β' τρίμηνο του έτους, σε ρεκόρ της περιόδου ιστορικών στοιχείων, υπερβαίνοντας κατά 75% τον μέσο όρο τριμηνιαίου όγκου όλης της προ πανδημίας περιόδου από το 1995. Η δε εξαγωγική βάση διαφοροποιείται σημαντικά, καταγράφοντας εντυπωσιακή αύξηση στις εξαγωγές αγαθών υψηλής τεχνολογίας, οι οποίες προσεγγίζουν πλέον ποσοστά βιομηχανοποιημένων χωρών, όπως είναι η Γερμανία.

- **Ως προς την πορεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού**

Τη διατήρηση πρωτογενούς πλεονάσματος στον Κρατικό Προϋπολογισμό το 9μηνο αλλά και την **άνοδο των φορολογικών εσόδων κατά 13,7%** καταγράφουν τα προσωρινά στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022². Συνολικά, τα στοιχεία δείχνουν πως παρουσιάζεται έλλειμμα στο ισοζύγιο του Κρατικού Προϋπολογισμού ύψους 4.236 εκατ. ευρώ έναντι στόχου για έλλειμμα 10.081 εκατ. ευρώ που έχει περιληφθεί για το αντίστοιχο διάστημα του 2022 στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022 και ελλείμματος 10.150 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο διάστημα του 2021. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους 37 εκατ. ευρώ, έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα 5.943 εκατ. ευρώ και πρωτογενούς ελλείμματος 5.960 εκατ. ευρώ για την ίδια περίοδο το 2021. Το ύψος των καθαρών εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε 44.008 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 5.203 εκατ. ευρώ ή 13,4% έναντι της εκτίμησης για το αντίστοιχο διάστημα που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022, παρά τα μειωμένα έσοδα του ΠΔΕ.

1. Βλ. IMF, *World Economic Outlook*, October 2022, στο: <<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022#Data%20Tools>>.

2. Βλ. <<https://www.minfin.gr/web/guest/deltia-ekteleses-proupologismou>>.

- **Ως προς την αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους**

Σύμφωνα με το προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2023, το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 355.000 εκατ. ευρώ ή 169,1% ως ποσοστό του ΑΕΠ στο τέλος του 2022, έναντι 353.389 εκατ. ευρώ ή 193,3% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2021, παρουσιάζοντας **μείωση κατά 24,2 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2021**³. Το 2023, το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στα 357.000 εκατ. ευρώ ή 161,6% ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας περαιτέρω μείωση κατά 7,5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ έναντι του 2021. Ουσιαστικά πρόκειται για την **ταχύτερη μείωση δημοσίου χρέους στην ΕΕ** και αυτό σε συνθήκες αναγκαστικής δημοσιονομικής επέκτασης

- **Ως προς τη μείωση της ανεργίας**

Η ανεργία συρρικνώνεται. Έχει ήδη υποχωρήσει περισσότερο από 5 μονάδες σε σχέση με το 2019, **προσεγγίζοντας πλέον, σε ετήσια βάση, το επίπεδο του 2010** (βλ. ενότητα 3.1). Αυτή η υποχώρηση είναι ιδιαίτερα εμφανής στις γυναίκες και τους νέους ανθρώπους. Παράλληλα, ο αριθμός των εργαζομένων ξεπερνά τα 4,1 εκατ. πολίτες. Το β' τρίμηνο του 2022, η Ελλάδα κατέγραψε μεγαλύτερο αριθμό απασχολουμένων από το αντίστοιχο προ πανδημίας τρίμηνο για 7 από τους 10 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, έναντι 6 κλάδων της Ευρωζώνης.

Όμως ο πληθωρισμός δεν υποχωρεί

Παρά τις παραπάνω θετικές εκπλήξεις, υπάρχουν εύλογες ανησυχίες προερχόμενες αρχικά από τον πληθωρισμό, ο οποίος τείνει να αποκτήσει χαρακτηριστικά «μονιμότητας» (βλ. ενότητα 1.2). Σε εθνικό επίπεδο, ο δομικός πληθωρισμός (δηλαδή ο πληθωρισμός χωρίς να υπολογίζονται τα καύσιμα και τα εποχικά φρούτα και λαχανικά) έφτασε τον Σεπτέμβριο στο 4,98%, δείχνοντας πλέον ότι η ακρίβεια έχει διαχυθεί σε όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του «καλαθιού» καταναλωτή. Το ίδιο συμβαίνει και με τον αντίστοιχο δείκτη του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, χωρίς τα καύσιμα και τους φόρους, βρέθηκε τον Σεπτέμβριο για την Ελλάδα στο 5,2%, έναντι 4% για τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Τα στοιχεία αυτά είναι **ανησυχητικά τόσο για τις κοινωνικές τους επιπτώσεις όσο και για την επίδρασή τους στην ανταγωνιστικότητα** της ελληνικής οικονομίας και κατά συνέπεια στις εξαγωγές.

Και τα επιτόκια φρενάρουν την ανάπτυξη

Η άνοδος των επιτοκίων του ευρώ, η οποία βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την πορεία του πληθωρισμού, θα είναι ο υπ' αριθμόν ένα κίνδυνος το 2023 για το ενδεχόμενο ροκάνισμα της ανάπτυξης από το 2,1% που είναι η επίσημη πρόβλεψη του προσχεδίου του Προϋπολογισμού για το 2023. Η ανησυχία προκύπτει από το γεγονός ότι το περιθώριο για αύξηση των επιτοκίων είναι μεγάλο, καθώς ακόμα και μετά τις δύο αυξήσεις επιτοκίων (0,50% τον Ιούλιο και 0,75% τον Σεπτέμβριο) τα πραγματικά επιτόκια του ευρώ είναι αρνητικά, άρα η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ παραμένει επεκτατική. Πιο συγκεκριμένα, η ονομαστική αύξηση των επιτοκίων του ευρώ κατά 1,25% αντιστοιχεί σε πραγματικά επιτόκια -8,75% αν αφαιρεθεί ο πληθωρισμός, που έφτασε το 10,1% τον Σεπτέμβριο στην Ευρωζώνη. Συναφώς, **αναμένονται σημαντικές αυξήσεις των επιτοκίων**. Ωστόσο, κάτι τέτοιο θα πλήξει πρωταρχικά χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, οι οποίες θα δουν τις οικονομίες τους να επιβραδύνουν τη μεγέθυνσή τους ή να περνούν σε ύφεση, καθώς λειτουργούσαν μέχρι τώρα με χαμηλά επιτόκια δανεισμού και οριακά θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Η επιβράδυνση της Ευρώπης δεν θα αφήσει ανεπηρέαστη την Ελλάδα, αφού η Ε.Ε. είναι ο βασικός εμπορικός εταίρος της, απορροφώντας περίπου το 75% των συνολικών εξαγωγών. Στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού η επίδραση αποτυπώνεται με τη σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών από το 9%, που αναμένεται φέτος, στο 1,8% το 2023. Είναι σαφές ότι η αύξηση του 1,8% μπορεί να γίνει μηδενική ή να μετατραπεί σε μείωση ανάλογα με την ύφεση στην υπόλοιπη Ευρώπη, η οποία θα οφείλεται στην άνοδο των επιτοκίων. Αρνητική επίδραση από την ύφεση στην Ευρώπη θα έχει και ο **τουρισμός**, αφού μεγάλος αριθμός επισκεπτών προέρχεται από τη Γερμανία, την Αγγλία, τη Γαλλία και την Ιταλία.

Το τι τελικά θα συμβεί στην ελληνική οικονομία το 2023 εξαρτάται από τρεις παράγοντες

- **1ος Παράγοντας: Το μέγεθος της επιβράδυνσης στην Ευρώπη**

Το ότι η επιβράδυνση των ευρωπαϊκών οικονομιών θα επιδεινώσει και τις προοπτικές της δικής μας είναι δεδομένο. Η ζήτηση από το εξωτερικό θα μειωθεί και προφανώς αυτό θα επηρεάσει **αρνητικά τις εξαγωγές μας**. Αλλά και οι **επενδύσεις** θα επιβραδυνθούν λόγω

3. Βλ. <<https://www.minfin.gr/web/guest/proupologismos>>.

της αύξησης των επιτοκίων. Όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της ύφεσης στην Ευρώπη, τόσο ισχυρότερες θα είναι οι αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία μας και τόσο πιθανότερη η ενδεχόμενη ύφεση και στην Ελλάδα το 2023. Βέβαια ο αντίλογος σε μια τέτοια εξέλιξη προέρχεται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και το ΕΣΠΑ. Τα δύο αυτά σημαντικά εργαλεία, εφόσον αξιοποιηθούν αποτελεσματικά, μπορούν να λειτουργήσουν ως ανάχωμα στην ενδεχόμενη μείωση της ζήτησης, άρα και στην αποτροπή της ύφεσης. Το Ταμείο Ανάκαμψης, για παράδειγμα, μπορεί να προσθέσει περίπου 3 δισ. ευρώ σε πραγματικούς όρους στο επίπεδο του ΑΕΠ το επόμενο έτος, περιορίζοντας έτσι τον αντίκτυπο της αναμενόμενης επιβράδυνσης.

- **2ος Παράγοντας: Η συνέχιση του μετασχηματισμού της οικονομίας**

Η παρατηρηθείσα αλλαγή του οικονομικού μοντέλου της χώρας με έμφαση στις εξαγωγές, τις επενδύσεις και την καινοτομία έγινε κάτω από επεκτατικές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές και σε μια εποχή που η Ευρώπη και οι διεθνείς οικονομίες χαρακτηρίζονταν από μεγέθυνση. Το 2023 όμως, τέτοιες συνθήκες δεν θα υπάρχουν. Αντίθετα, η ενίσχυση της ύφεσης στην Ευρώπη και η ενίσχυση της αβεβαιότητας, λόγω αυξημένων επιτοκίων αλλά και λόγω των επερχόμενων (αλλεπάλληλων;) εκλογών στην Ελλάδα, **διαμορφώνουν ένα αρνητικό κλίμα**. Όμως, ακόμη και σε ένα τέτοιο κλίμα, ο μετασχηματισμός της οικονομίας θα πρέπει να συνεχιστεί. Διαφορετικά, η οικονομία θα εισέλθει εκ νέου σε έναν φαύλο κύκλο. Οι πολιτικές δυνάμεις του τόπου θα πρέπει να δεσμευτούν ώστε να μην υπάρξει επιστροφή σε παλιές συνθήκες, όπου κυρίαρχο ρόλο έπαιζε η κατανάλωση, η εσωστρέφεια, ο δανεισμός, η κρατικοδίαιτη και αδιαφανής οικονομική δράση και οι ψηφοθηρικές συμπεριφορές.

- **3ος Παράγοντας: Η ενίσχυση των μεταρρυθμίσεων**

Συναφής με τα παραπάνω είναι και η ενίσχυση των μεταρρυθμίσεων. Παρά το γεγονός ότι σημειώθηκε αξιό-

λογη πρόοδος τα τελευταία, χρόνια, ιδίως στην ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης, η Ελλάδα υπολείπεται σημαντικά στην προώθηση μεταρρυθμίσεων στους τομείς των αγορών προϊόντων και υπηρεσιών και ειδικά σε αγορές δικτύων, του φορολογικού συστήματος (μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, απλούστευση των φορολογικών διαδικασιών και επαναπροσδιορισμός του συστήματος ΦΠΑ), της εργασίας και παραγωγής (μείωση των εργοδοτικών και ασφαλιστικών εισφορών) και της δικαιοσύνης. Ειδικά, ο τομέας της Δικαιοσύνης υστερεί σημαντικά έναντι σχεδόν όλων των άλλων χωρών της Ευρωζώνης. Στην Ελλάδα η οριστική επίλυση μιας δικαστικής διαφοράς για τις επιχειρήσεις ξεπερνάει τα 4,5 χρόνια (στοιχεία 2020)⁴. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο χρόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 κρατών-μελών, ο οποίος είναι υπερδιπλάσιος ακόμη και σε σύγκριση με την Πορτογαλία και τη Σλοβακία, που έχουν εκσυγχρονίσει τα συστήματά τους. Οι δύο αυτές χώρες προσεγγίζουν, πλέον, τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (455 ημέρες). Η μεγάλη αναμονή για εκδίκαση δυσχεραίνει τις ελληνικές επιχειρήσεις αλλά και την επενδυτική ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Το γεγονός ότι η Δικαιοσύνη παραμένει ακόμη στην «εποχή του χαρτιού» περιορίζει τη δυνατότητα διαχείρισης του απαραίτητου αριθμού υποθέσεων, με αποτέλεσμα ο ρυθμός επίλυσης αστικών και εμπορικών υποθέσεων να διαμορφώνεται στην 24η θέση στην Ε.Ε. Οι καθυστερήσεις που δημιουργούνται στα πρωτοβάθμια δικαστήρια μεταφράζονται σε τρεις εκκρεμείς υποθέσεις για κάθε 100 πολίτες στο τέλος κάθε χρονιάς (21η θέση της Ε.Ε.), δεδομένου ότι συχνά απαιτούνται 18 μήνες για μια αστική ή εμπορική υπόθεση.

Αυτό σημαίνει ότι η *συνέχιση και ολοκλήρωση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων αποτελούν μονόδρομο για την ανόρθωση της παραγωγικής βάσης, για την κάλυψη του επενδυτικού κενού και, άρα, την ενίσχυση της παραγωγικότητας και τη διατηρήσιμη αύξηση εισοδημάτων αλλά, ταυτόχρονα, και τη μείωση των τιμών των αγαθών.*

Καθηγητής ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ

Πρόεδρος του Δ.Σ. και
Επιστημονικός Διευθυντής του ΚΕΠΕ

4. Βλ. <<https://www.kathimerini.gr/society/562091191/stin-ellada-i-pio-argi-dikaioyni-tis-e-e-4-5-chronia-gia-mia-dikastiki-apofasi/>>.

1. Τρέχουσες (μακρο-)οικονομικές εξελίξεις

ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τεύχος 49, 2022, σσ. 6-14

1.1. Η εξέλιξη των συνιστωσών της ζήτησης σε περίοδο ενεργειακής και γεωπολιτικής αβεβαιότητας

1.1.1. Εισαγωγή - Εγχώρια και εξωτερική ζήτηση για το πρώτο εξάμηνο του 2022

Γιάννης Παναγόπουλος

Στη συγκεκριμένη ενότητα, αξιοποιώντας τα υπάρχοντα καταγεγραμμένα μακροοικονομικά στοιχεία, προχωρούμε στην ανάλυση των τρεχουσών εξελίξεων του πρώτου εξαμήνου του 2022. Στα αποτελέσματα του Πίνακα 1.1.1, μετά το πρώτο τρίμηνο του 2021, παρατηρούμε το τέλος των αρνητικών ποσοστιαίων μεταβολών σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη, γεγονός που ερμηνεύεται και ως το τέλος των αρνητικών επιπτώσεων από την πανδημία της Covid-19. Με βάση την αλλαγή αυτή, διαπιστώνεται ότι η ανάπτυξη της οικονομίας το πρώτο εξάμηνο του 2022 έφτασε το 7,85%, ενώ το αντίστοιχο εξάμηνο του 2021 ήταν κάπως μικρότερη (6,60%). Η διαφορά για τα δύο αυτά εξάμηνα έγκειται στο γεγονός ότι το πρώτο τρίμηνο του 2021 είχαμε ύφεση της τάξης του 1,8%, ενώ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 είχαμε ανάπτυξη 8%.

Σε ό,τι αφορά τους παράγοντες που συνέβαλαν στην πορεία της ανάπτυξης του ΑΕΠ το πρώτο εξάμηνο του 2022 (7,85%) θα πρέπει να επισημάνουμε την καθολική ύπαρξη θετικών ποσοστών μεταβολής σε όλους τους επιμέρους μακροοικονομικούς συντελεστές. Πιο συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο θετικό ποσοστό μεταβολής παρουσίασαν οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (15,3%) και ακολούθησαν, κατά σειρά μεγέθους, η ιδιωτική κατανάλωση (11,45%), οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (10,85%) και η δημόσια κατανάλωση (0,35%). Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στο υψηλό ποσοστό, το ίδιο χρονικό διάστημα, για τις εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών που, όπως είναι γνωστό, έχουν αρνητική συνεισφορά στο ΑΕΠ (16,8%).

Σε όρους τριμήνου –δεύτερο τρίμηνο του 2022– έχουμε την ίδια περίπου εικόνα και σε σειρά σημαντικότη-

τας. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (20,8%), η ιδιωτική κατανάλωση (11,0%), οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (8,70%), και η δημόσια κατανάλωση (0,8%) συνεισέφεραν κατά σειρά σημαντικότητας στην καταγεγραμμένη πορεία της ανάπτυξης του ΑΕΠ το τρίμηνο αυτό (7,7%) (Πίνακας 1.1.1).

Μια αντίστοιχη περίπου πορεία καταγράφει –για το δεύτερο τρίμηνο του 2022– και η εγχώρια ζήτηση (Διάγραμμα 1.1.1α). Έτσι, με βάση τις υπάρχουσες συνιστώσες στην καταγεγραμμένη ανάπτυξη του ΑΕΠ (χρησιμοποιώντας εποχικά διορθωμένα στοιχεία), η ιδιωτική κατανάλωση αποτέλεσε την πιο θετική συνιστώσα με ένα ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τις αντίστοιχες των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και της δημόσιας κατανάλωσης (7,66 έναντι 1,12 και 0,16, αντίστοιχα).

Ως προς τη συμμετοχή του εγχώριου και του εξωτερικού τομέα ζήτησης (δηλαδή του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών) στο ΑΕΠ, για το δεύτερο τρίμηνο του 2022, τα πράγματα κρίνονται επίσης θετικά (Διάγραμμα 1.1.1.β). Συγκεκριμένα, με εξαίρεση τη Μεταβολή των αποθεμάτων (-0,46), η συνεισφορά των υπόλοιπων παραγόντων ήταν θετική. Συγκεκριμένα η συμβολή του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών (0,69) αλλά κυρίως η εγχώρια ζήτηση (7,66) είχαν θετική συνεισφορά στη μεγέθυνση του ΑΕΠ.

Αναφορικά με την πορεία του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος (ΔΟΚ), ως μελλοντικού «πληρεξούσιου» της ζήτησης, καταγράφονται στο Διάγραμμα 1.1.2, οι προσδοκίες νοικοκυριών και επιχειρήσεων για την περίοδο 10/2021-8/2022. Είναι προφανές ότι, μέσα από την καταγεγραμμένη πορεία του εν λόγω δείκτη, υπάρχει μια σχετικά πτωτική τάση. Ο συγκεκριμένος δείκτης υποχώρησε από τις 113,3 μονάδες, τον Οκτώβριο του 2021, στις 101,5 μονάδες, τον Αύγουστο του 2022. Εν κατακλείδι, αν και η εικόνα της ανάπτυξης είναι σαφώς θετική, οι προσδοκίες των νοικοκυριών και επιχειρήσεων δεν συμμαρίζονται απόλυτα αυτή την αισιοδοξία. Σε αυτή τη σχετική απαισιοδοξία αποφασιστικό ρόλο παίζουν δύο κυρίως γεγονότα: η συνέχιση της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και η πορεία των τιμών της ενέργειας διεθνώς.

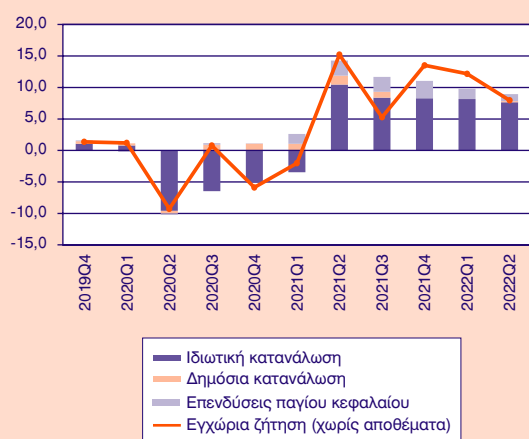
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1.1 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη*(% ρυθμοί μεταβολής με εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε σταθερές τιμές)*

	2020 Q1	2020 Q2	2020 Q3	2020 Q4	2021 Q1	2021 Q2	2021 Q3	2021 Q4	2022 Q1	2022 Q2	Α' εξάμηνο 2021	Β' εξάμηνο 2022
Ιδιωτική κατανάλωση	1,2	-14	-9,4	-7,3	-4,9	15,0	12,0	12,0	11,9	11,0	5,05	11,45
Δημόσια κατανάλωση	1,7	-2,1	4,8	5,7	5,4	6,2	4,2	-0,2	-0,1	0,8	5,80	0,35
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-2,10	-2,20	2,40	0,50	14,20	19,40	19,40	24,20	13,00	8,70	16,80	10,85
Ζήτηση*	0,34	-10,40	-3,73	-4,86	-0,89	13,87	9,47	11,64	10,59	8,22	6,49	9,41
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-2,80	-32,50	-36,80	-12,60	-2,00	26,10	49,60	24,00	9,80	20,80	12,05	15,30
Εξαγωγές αγαθών	2,49	-3,25	4,08	13,40	9,02	16,93	9,59	4,09	2,93	3,30	12,98	3,11
Εξαγωγές υπηρεσιών	-12,63	-57,80	-58,29	-39,95	-15,27	50,01	97,91	63,22	22,80	47,39	17,37	35,09
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	0,3	-14,1	-6,9	-11	-5,2	20,9	19,5	33,3	18,1	15,5	7,85	16,80
Εισαγωγές αγαθών	-0,70	-11,66	-1,69	-3,20	-3,07	17,63	12,15	29,83	18,41	17,53	7,28	17,97
Εισαγωγές υπηρεσιών	4,60	-20,36	-20,38	-30,21	-12,55	30,14	41,67	43,55	15,97	9,34	8,79	12,65
Δ ΑΕΠ	-1,4	-15,5	-10,8	-6,9	-1,8	15	11,7	8,3	8	7,7	6,60	7,85

Πηγή: Τριμηνιαίο Εθνικό Λογαριασμό.

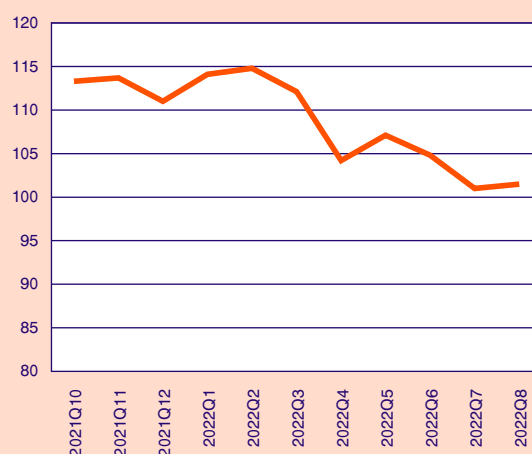
* Χωρίς τη μεταβολή των αποθεμάτων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.1α
Επιμέρους συνιστώσες της εγχώριας ζήτησης

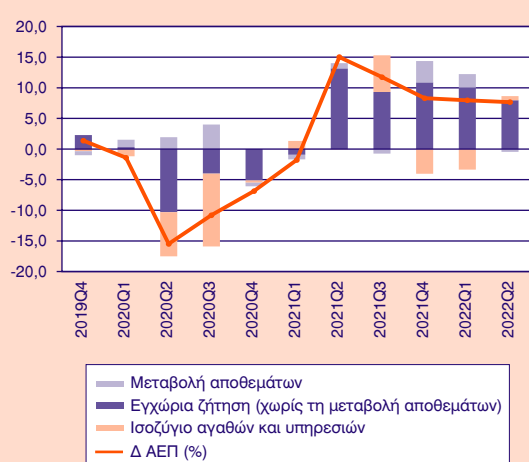
Πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.2
Δείκτης Οικονομικού Κλίματος (10/2021-8/2022)

Πηγή: EUROSTAT.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.1β
Εγχώρια και καθαρή εξωτερική ζήτηση (*)

Πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

(*) Η συνεισφορά της μεταβολής των αποθεμάτων το 2020 Q3 είναι εκτίμηση του συγγραφέα.

Παρακάτω ακολουθεί μια πιο αναλυτική συζήτηση σχετικά με τη συνεισφορά του ισοζυγίου των αγαθών και υπηρεσιών της χώρας στο ΑΕΠ.

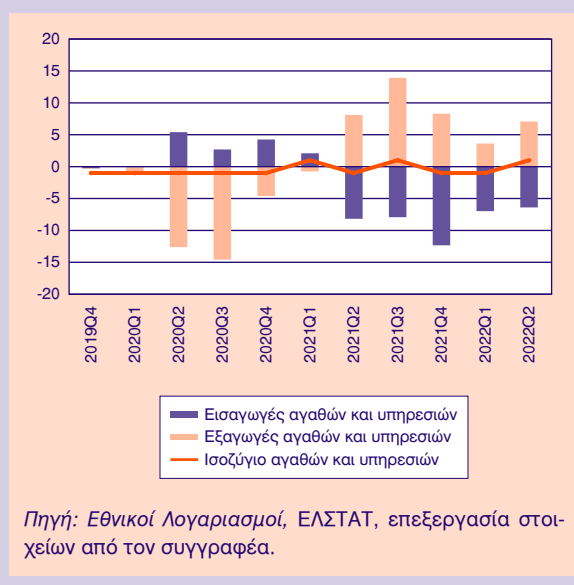
Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών

Η συνεισφορά του εξωτερικού τομέα (εξαγωγές μείον εισαγωγές), στη μεγέθυνση του ΑΕΠ, για το πρώτο

εξάμηνο του 2022, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, κρίνεται σε γενικές γραμμές θετική. Αναλυτικότερα, θα αναφερθούμε εδώ ξεχωριστά στον ρυθμό μεταβολής των αγαθών και ξεχωριστά στον ρυθμό μεταβολής των υπηρεσιών. Ξεκινώντας από τις εξαγωγές, να υπογραμμίσουμε ότι, σε ό,τι αφορά τις υπηρεσίες, οι οποίες αποτελούν και το σχετικά μικρότερο τμήμα των εξαγωγών, αυτές παρουσίασαν πολύ μεγάλη εξαμηνιαία αύξηση της τάξης του 35,09%, ενώ τα αγαθά, που ήταν και το μεγαλύτερο τμήμα των εξαγωγών, παρουσίασαν σαφώς μικρότερη μέση εξαμηνιαία αύξηση της τάξης του 3,11%. Από την άλλη πλευρά, οι εισαγόμενες υπηρεσίες είχαν μέση εξαμηνιαία αύξηση της τάξης του 12,65%, ενώ τα εισαγόμενα αγαθά είχαν λίγο μεγαλύτερη μέση εξαμηνιαία αύξηση της τάξης του 17,97%.

Σε ό,τι αφορά τώρα τη συνεισφορά του ισοζυγίου των αγαθών και υπηρεσιών στον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ, να επαναλάβουμε εδώ ότι για το δεύτερο τρίμηνο του 2022 διαμορφώθηκε στις 0,69 μονάδες, εν αντιθέσει με τις -0,08 μονάδες για το δεύτερο τρίμηνο 2021. Αναλυτικότερα, παρατηρούμε τη σημαντική θετική συνεισφορά των εξαγωγών στο ΑΕΠ που εκτιμάται στις 7,08 μονάδες, ενώ από την άλλη πλευρά η (αρνητική) συνεισφορά εισαγωγών στο ΑΕΠ ήταν της τάξης των 6,39 μονάδων. Η επιστροφή στην «κανονικότητα», μετά την ιδιομορφία της πανδημίας του 2020-21, παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 1.1.3 με την καταγραφή των εξαγωγών στη θετική συνεισφορά αλλά και των εισαγωγών στην αρνητική συνεισφορά στο ΑΕΠ. Διακρίνεται δηλαδή

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.3
Επιμέρους συνιστώσες της εξωτερικής ζήτησης

ευκρινώς η αλλαγή της τάσης και η επιστροφή στην «κανονικότητα» με τα αντίστοιχα ιστογράμματα των εισαγωγών και των εξαγωγών μετά το πρώτο τρίμηνο του 2021.

1.1.2. Ιδιωτική κατανάλωση και επενδύσεις

Κωνσταντίνος Λοΐζος

1.1.2.1. Ιδιωτική κατανάλωση

Αυξητική τάση με φθίνοντες ρυθμούς στην ιδιωτική κατανάλωση

Σύμφωνα με τα τριμηνιαία εποχικά διορθωμένα στοιχεία των *Εθνικών Λογαριασμών*¹, η ιδιωτική κατανάλωση των νοικοκυριών και των ΜΚΙΕΝ² αυξήθηκε στα 36.627 εκατ. ευρώ σε τρέχουσες τιμές στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, από 35.658 εκατ. ευρώ στο πρώτο τρίμηνο και 33.889 εκατ. ευρώ στο τέταρτο τρίμηνο του 2021. Αντίστοιχα, σε όρους αλυσωτών δεικτών όγκου (έτος αναφοράς 2015), η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε σε 34.638 εκατ. ευρώ στο δεύτερο τρίμηνο από 33.907 εκατ. ευρώ στο πρώτο τρίμηνο του 2022 και 33.027 εκατ. ευρώ στο τέταρτο τρίμηνο

του 2021. Επιπλέον, η ποσοστιαία μεταβολή³ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, βάσει των εποχικά διορθωμένων στοιχείων αλυσωτών δεικτών όγκου, ήταν θετική σε όλα τα υπό εξέταση τρίμηνα, αν και φθίνουσα, δηλαδή ήταν 3% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, 2,7% στο πρώτο τρίμηνο του 2022 και 2,2% στο δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους. Το ίδιο μοτίβο ισχύει και στην εξέλιξη των ποσοστιαίων μεταβολών σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Σε αυτή την περίπτωση, έχουμε τιμές 12% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, 11,9% στο πρώτο τρίμηνο του 2022 και 11% στο δεύτερο τρίμηνο του 2022. Οι θετικές αυτές, αλλά φθίνουσες, ποσοστιαίες μεταβολές αντικατοπτρίζουν μία μεταβατική περίοδο για την οικονομία η οποία δεν έχει ακόμη πλήρως βιώσει τις επιπτώσεις της ενεργειακής και γεωπολιτικής κρίσης, παρόλο που φαίνεται να αναρρώνει γρήγορα από τη μακρά περίοδο της πανδημίας εν όψει και της τουριστικής περιόδου, η οποία όμως δεν αποτυπώνεται επαρκώς στα τρέχοντα στοιχεία.

Η ιδιωτική κατανάλωση, ως ποσοστό του ΑΕΠ κυμάνθηκε κοντά στο 70,27% κατά μέσο όρο κατά τα τρία υπό εξέταση τρίμηνα, όντας 70,57% του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο του 2021, 70,50% του ΑΕΠ στο πρώτο τρίμηνο του 2022 και 69,74% του ΑΕΠ στο δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους (Βλ. Διάγραμμα 1.1.4). Η δημόσια κατανάλωση, με μέσο όρο των τριών τριμήνων 19,79%, μείωσε βαθμιαία τη συμμετοχή της αποτελώντας το 20,42% του ΑΕΠ το τελευταίο τρίμηνο του 2021, το 19,63% του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2022 και το 19,31% του ΑΕΠ το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Αντίθετα, ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου (παγίου κεφαλαίου και μεταβολής αποθεμάτων) ως ποσοστό του ΑΕΠ διακυμάνθηκε από 17,23% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, σε 16,65% στο πρώτο τρίμηνο του 2022 και 17,55% στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, με μέσο όρο τριμήνων 17,14% του ΑΕΠ. Επιπλέον, συνεχή βελτίωση παρουσίασε το εμπορικό ισοζύγιο, καθώς το έλλειμμα του ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε από -8,22% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 σε -6,78% του ΑΕΠ στο πρώτο τρίμηνο και -6,60% του ΑΕΠ στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, με μέσο όρο τριμήνων -7,20% του ΑΕΠ. Επομένως, η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης στα τρία τελευταία τρίμηνα συνοδεύτηκε από φθίνοντες ρυθμούς μεγέθυνσής της καθώς και από ελαφρά μείωση της συμμετοχής της στη συνολική δαπάνη, μαζί με τη δημόσια κατανά-

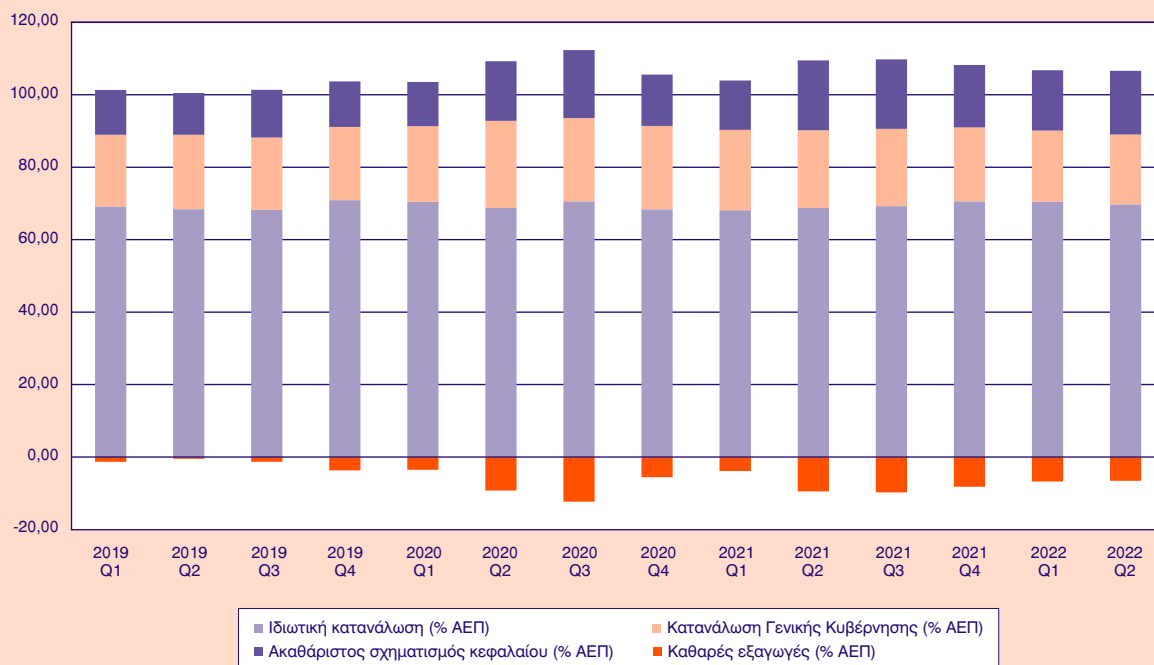
1. Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Δελτίο Τύπου ΕΛΣΤΑΤ, 7 Σεπτεμβρίου 2022.

2. Μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά.

3. Οι ποσοστιαίες μεταβολές υπολογίζονται με τον τύπο $\frac{X_t - X_{t-1}}{X_{t-1}}$.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.4

Εξέλιξη της ιδιωτικής κατανάλωσης και των άλλων συνιστωσών ζήτησης ως ποσοστού του ΑΕΠ (προσέγγιση δαπάνης) (εποχικά διορθωμένα στοιχεία σε τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

λωση. Αντίθετα, η ποσοστιαία συμμετοχή των ακαθάριστων επενδύσεων παρουσίασε αυξητική τάση μόνο στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, ενώ η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου ως ποσοστού του ΑΕΠ χαρακτήρισε όλα τα υπό εξέταση τρίμηνα.

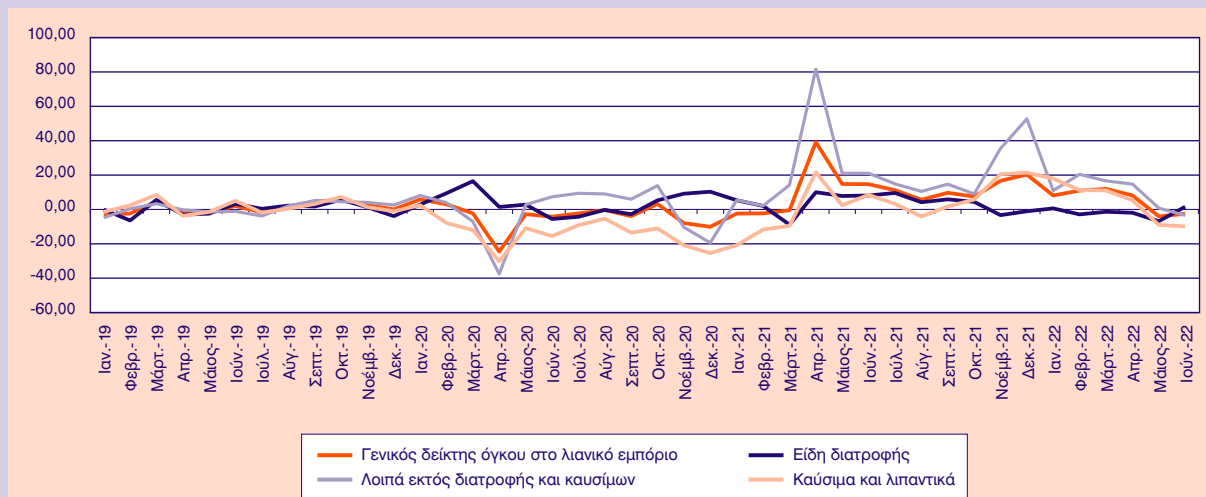
Τάσεις κάμψης του λιανικού εμπορίου με οδηγό τα καύσιμα

Η εξέλιξη του λιανικού εμπορίου σε όρους ποσοστιαίων μεταβολών του γενικού δείκτη ήταν θετική κατά μέσο όρο στο πρώτο εξάμηνο του 2022, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του προηγούμενου έτους βάσει των μηνιαίων στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ (βλ. Διάγραμμα 1.1.5). Όμως, παρά τις θετικές ποσοστιαίες μεταβολές τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2022 (8,12% τον Ιανουάριο, 10,96% τον Φεβρουάριο, 11,98% τον Μάρτιο και 8,17% τον Απρίλιο), ο γενικός δείκτης παρουσίασε αρνητικές μεταβολές τον Μάιο (-4,05%) και τον Ιούνιο (-2,55%). Ωστόσο, τα είδη διατροφής παρουσίασαν αρνητική ποσοστιαία μεταβολή κατά μέσο όρο -1,81%, με θετικές ποσοστιαίες μεταβολές μόνο τον Ιανουάριο και τον Ιούνιο του 2022 (0,61% και 1,54%, αντίστοιχα). Αντί-

θετα, στα καύσιμα, παρατηρείται το ίδιο μοτίβο με τον γενικό δείκτη, καθώς τις σημαντικές θετικές ποσοστιαίες μεταβολές στο πρώτο τετράμηνο του 2022, που κυμάνθηκαν κατά μέσο όρο γύρω από το 11,40%, ακολούθησαν αρνητικές ποσοστιαίες μεταβολές τον Μάιο και τον Ιούνιο που ήταν κατά μέσο όρο της τάξης του -9,44%. Βέβαια, οφείλουμε να παρατηρήσουμε πως και στο πρώτο τετράμηνο οι θετικές ποσοστιαίες μεταβολές βαίνουν φθίνουσες με ποσοστά 17,95% τον Ιανουάριο, 11,24% τον Φεβρουάριο, 11,07% τον Μάρτιο και 5,33% τον Απρίλιο. Τέλος, στα υπόλοιπα είδη πλην τροφίμων και καυσίμων καταγράφονται θετικές ποσοστιαίες μεταβολές πλην του Ιουνίου, με μέσο όρο 10,01%. Η γενική διαπίστωση που αποκομίζει κανείς από αυτά τα στοιχεία είναι πως το λιανικό εμπόριο, παρά το γεγονός ότι κινήθηκε θετικά σε γενικές γραμμές μέχρι και τον Απρίλιο του 2022, εγκαινίασε μία καθοδική πορεία τον Μάιο και τον Ιούνιο επηρεασμένο κυρίως από τις εξελίξεις στην αγορά καυσίμων και χωρίς τα είδη διατροφής ή τα άλλα είδη πλην διατροφής και καυσίμων να αποτελούν ισχυρό αντίβαρο αυτής της εξέλιξης. Στον βαθμό που η οικονομία θα επηρεάζεται όλο και περισσότερο από την ενεργειακή κρίση, το παραπάνω εύρημα δεν εκπλήσσει.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.5

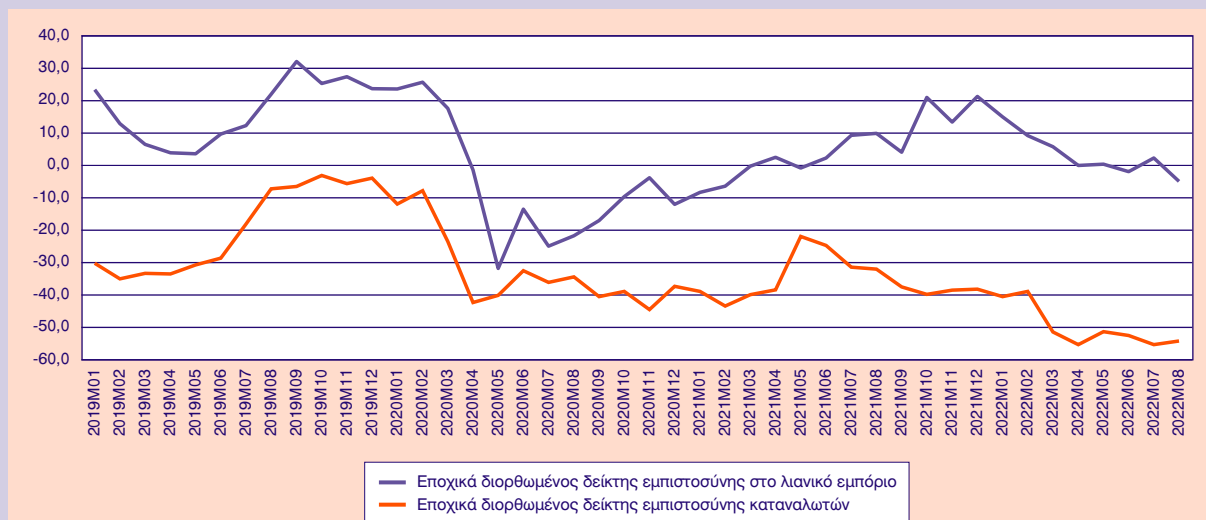
Ποσοστιαίες μεταβολές γενικού δείκτη όγκου και δεικτών στις κύριες κατηγορίες καταστημάτων στο λιανικό εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.6

Δείκτες εμπιστοσύνης στο λιανικό εμπόριο

Πηγή: EUROSTAT, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

Εμμένουσα απαισιοδοξία στις προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο

Από τους δημοσιευμένους από την EUROSTAT δείκτες εμπιστοσύνης (Διάγραμμα 1.1.6) διαπιστώνει κανείς την επικράτηση ενός γενικότερου κλίματος απαισιοδοξίας στον χώρο της λιανικής που αφορά τόσο τους καταναλωτές όσο και τις επιχειρήσεις. Πράγματι, ο δείκτης εμπιστοσύνης στο λιανικό εμπόριο κινείται καθοδικά

κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2022, με μικρή διόρθωση τον Μάιο και τον Ιούλιο του 2022. Παρόμοια, ο δείκτης εμπιστοσύνης καταναλωτών παρουσιάζει σημαντική μείωση από τον Φεβρουάριο του 2022, η οποία δεν αντιστρέφεται παρά τις διακυμάνσεις τους τρεις μήνες του καλοκαιριού. Η καθοδική τάση στις προσδοκίες των καταναλωτών επιβεβαιώνεται αν παρατηρήσει κανείς τα στοιχεία από τον Ιούνιο του 2021, οπότε και εντοπίζεται η απαρχή της σημαντικής αυτής κάμψης.

1.1.2.2. Επενδύσεις

Διακυμάνσεις στις ακαθάριστες επενδύσεις χωρίς σαφείς τάσεις

Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου μειώθηκε από 6.325 εκατ. στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, σε τρέχουσες τιμές, σε 6.253 εκατ. ευρώ στο πρώτο τρίμηνο του 2022, ενώ αυξήθηκε σε 6.463 εκατ. ευρώ στο δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους. Αντίθετα, σε όρους αλυσωτών δεικτών όγκου ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε από 6.059 εκατ. ευρώ στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 σε 6.285 εκατ. ευρώ στο πρώτο τρίμηνο του 2022, ενώ μειώθηκε σε 6.225 εκατ. ευρώ στο δεύτερο τρίμηνο του έτους. Όσον αφορά τις ποσοστιαίες μεταβολές ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, διαπιστώνουμε αυξητική τάση αν και με φθίνοντα ρυθμό, καθώς οι θετικές ποσοστιαίες μεταβολές ήταν 24,2% για το τέταρτο τρίμηνο του 2021, 13% για το πρώτο τρίμηνο του 2022 και 8,7% για το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Αντίθετα, στις ποσοστιαίες μεταβολές ως προς το προηγούμενο τρίμηνο διαπιστώνουμε διακύμανση με ποσοστιαίες μεταβολές 1,7% για το τέταρτο τρίμηνο του 2021, 3,7% για το πρώτο τρίμη-

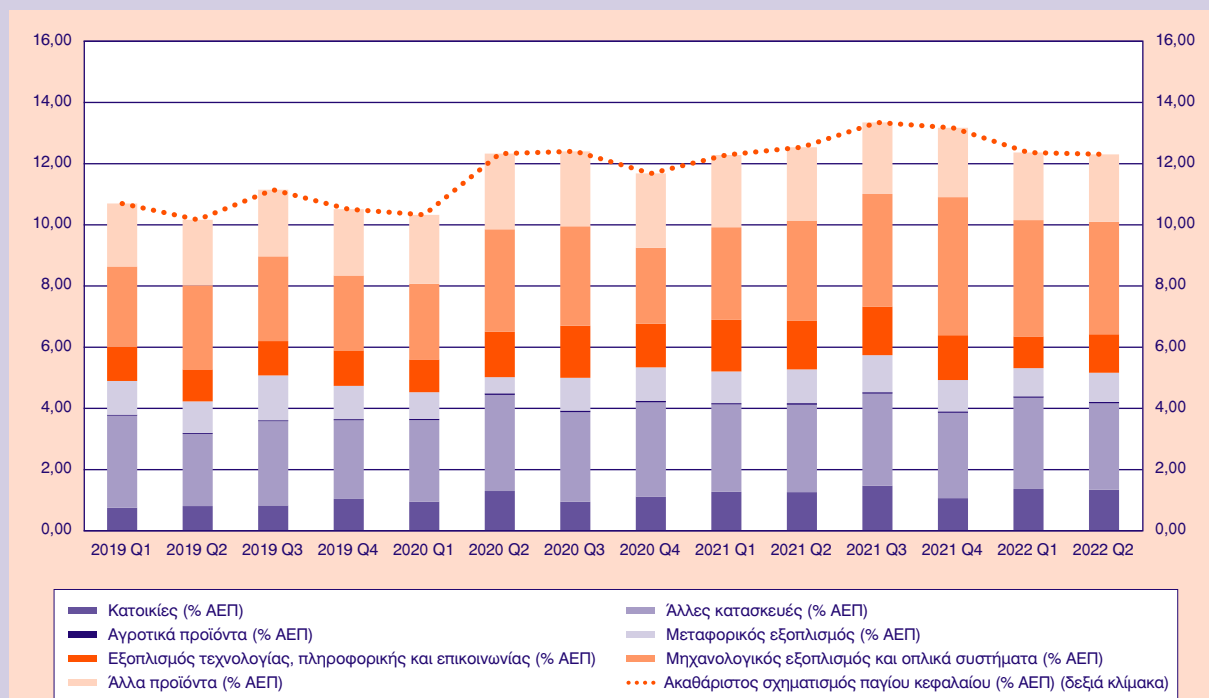
νο του 2022 και -1% για το δεύτερο τρίμηνο του 2022, σύμφωνα με τα εποχικά διορθωμένα στοιχεία αλυσωτών δεικτών όγκου.

Η εξέλιξη των επενδύσεων (ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου) ως ποσοστό του ΑΕΠ (Διάγραμμα 1.1.7) φαίνεται ότι ήταν καθοδική στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 και στα πρώτα δύο τρίμηνα του 2022, αν και η τάση αυτή ήταν λιγότερο αισθητή στο δεύτερο τρίμηνο. Οι αντίστοιχες παρατηρούμενες ποσοστιαίες μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο ήταν -1,32% για το τέταρτο τρίμηνο του 2021, -6,13% για το πρώτο τρίμηνο του 2022, και -0,48% για το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Ωστόσο, σε όρους των κυρίων συνιστωσών των ακαθάριστων επενδύσεων παρατηρούμε μάλλον διακυμάνσεις, παρά σαφείς τάσεις. Ο μηχανολογικός και μεταφορικός εξοπλισμός ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσίασε θετική ποσοστιαία μεταβολή 8,12% το τέταρτο τρίμηνο του 2021, αρνητική -17,69% το πρώτο τρίμηνο του 2022 και πάλι θετική 2,14% το δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους. Τουναντίον, οι ποσοστιαίες μεταβολές στις κατασκευές στο σύνολό τους ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσίασαν τα αντίθετα πρόσημα στα αντίστοιχα τρίμηνα, καθώς ήταν -13,96% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, 12,73%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.7

Εξέλιξη των επενδύσεων και της σύνθεσής τους ως ποσοστού του ΑΕΠ

(εποχικά διορθωμένα στοιχεία σε τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

στο πρώτο τρίμηνο του 2022 και -4,19% στο δεύτερο τρίμηνο του 2022.

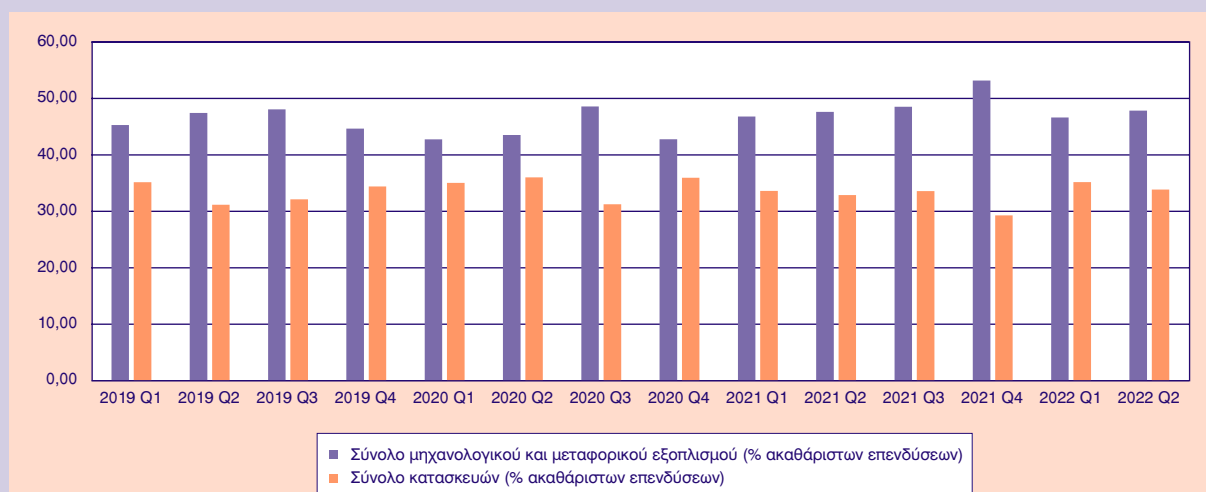
Διατήρηση του προβαδίσματος του μηχανολογικού και μεταφορικού εξοπλισμού στο σύνολο των ακαθάριστων επενδύσεων με διακυμάνσεις

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 1.1.8, το μερίδιο του μηχανολογικού και μεταφορικού εξοπλισμού στο σύνολο του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου παρέμεινε υψηλό και κυμάνθηκε γύρω από

το 49,21%, κατά μέσο όρο, για το τελευταίο τρίμηνο του 2021 και τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 έναντι 32,77% για τις κατασκευές. Ωστόσο, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 1.1.8, επιβεβαιώνοντας τις παρατηρήσεις μας στην προηγούμενη ενότητα σχετικά με τις διακυμάνσεις στις δύο βασικές συνιστώσες των ακαθάριστων επενδύσεων, παρατηρούμε πως, στο πρώτο τρίμηνο του 2022, οι κατασκευές αύξησαν το μερίδιό τους στο σύνολο των ακαθάριστων επενδύσεων από 29,28% στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 σε 35,17%, ενώ ο μηχανολογικός και μεταφορικός εξο-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.8

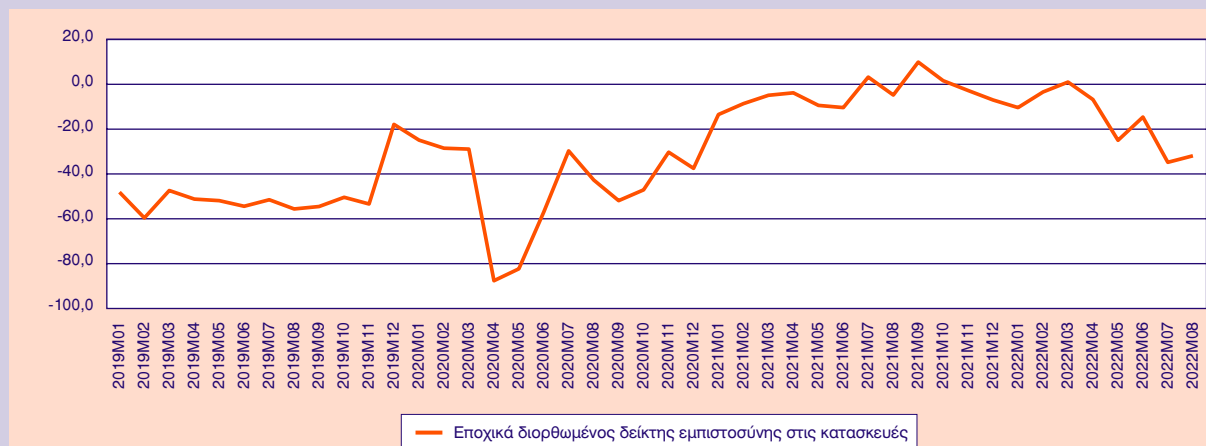
Μηχανολογικός και μεταφορικός εξοπλισμός και κατασκευές ως ποσοστό του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1.9

Δείκτης εμπιστοσύνης στις κατασκευές

Πηγή: EUROSTAT, επεξεργασία στοιχείων από τον συγγραφέα.

πλισμός αντίθετα απώλεσε μερίδιο από 53,17% σε 46,62%, αντίστοιχα. Παρ' όλα αυτά, στο δεύτερο τρίμηνο ο μηχανολογικός και μεταφορικός εξοπλισμός ανέκαμψε, αυξάνοντας το μερίδιό του σε 47,85% έναντι μείωσης του μεριδίου των κατασκευών σε 33,86%. Όμως, παρά τις διακυμάνσεις αυτές, ο μηχανολογικός και μεταφορικός εξοπλισμός παρέμεινε η κύρια συνιστώσα των ακαθάριστων επενδύσεων και στην εξεταζόμενη περίοδο.

Επιβεβαίωση μίας τάσης απαισιοδοξίας στον τομέα των κατασκευών

Η εξέλιξη των επιχειρηματικών προσδοκιών στον τομέα των κατασκευών χαρακτηρίζεται, παρά τις διακυμάνσεις, από μία καθοδική τάση που έχει την αφετηρία της τον Σεπτέμβριο του 2021. Πράγματι, ακόμη και αν η διακύμανση του δείκτη που επιστρέφει σε θετική τιμή τον Μάρτιο του 2022 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «συγκρατημένη αισιοδοξία με έντονη αβεβαιότητα», όπως είχαμε επισημάνει στο προηγούμενο τεύχος των *Οικονομικών Εξελίξεων*, η εξέλιξη του δείκτη έκτοτε μάλλον επιβεβαιώνει την απαισιοδοξία στον κατασκευαστικό τομέα.

1.1.2.3. Συμπεράσματα

Από την παραπάνω ανάλυση φαίνεται ότι η ελληνική οικονομία από τα τέλη του 2021, και ιδίως στο πρώ-

το εξάμηνο του 2022, αντιμετωπίζει τις πρώτες επιπτώσεις της ενεργειακής και γεωπολιτικής κρίσης. Πράγματι, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση παρουσίασε αυξητική τάση ενόψει της ουσιαστικής ανάκαμψης από την πανδημία και της επικείμενης θερινής τουριστικής περιόδου, ωστόσο οι ρυθμοί της καταναλωτικής δαπάνης ήταν φθίνοντες. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τις τάσεις κάμψης στο λιανικό εμπόριο με έμφαση το εμπόριο καυσίμων, καθώς και με την ύφεση των προσδοκιών στο λιανικό εμπόριο, τόσο από την πλευρά των καταναλωτών, όσο και από την πλευρά των επιχειρηματιών. Αντίστοιχα παρατηρήθηκαν σε αυτό το διάστημα διακυμάνσεις στις ακαθάριστες επενδύσεις χωρίς την ένδειξη σαφών τάσεων, ενώ αντίθετα το επιχειρηματικό κλίμα στον τομέα των κατασκευών φαίνεται να διατηρεί την απαισιοδοξία σε αυτό τον κλάδο. Εν κατακλείδι, η ελληνική οικονομία φαίνεται να βιώνει τους πρώτους κλυδωνισμούς μίας δύσκολης περιόδου που έρχεται και σφραγίζεται από την ενεργειακή κρίση. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι προσδοκίες που αποτυπώθηκαν από τους αντίστοιχους δείκτες εμπιστοσύνης, παρόλο που καλύπτουν χρονικά και τη θερινή τουριστική περίοδο, δεν φάνηκαν να αποτυπώνουν μία αντιστροφή, έστω και προσωρινή, του βεβαρημένου από την ενεργειακή κρίση κλίματος, παρόλο που η κρίση αυτή αναμένεται να επηρεάσει πιο έντονα τη χώρα κυρίως από το φθινόπωρο και μετά.

1.2. Η επίδραση των υψηλών τιμών της ενέργειας στην εξέλιξη του πληθωρισμού σε Ελλάδα και Ευρωζώνη

Αιμιλία Μαρσέλλου
Βασίλης Λυχνάρης

Εισαγωγή

Οι πληθωριστικές πιέσεις σε Ελλάδα και Ευρωζώνη συνεχίζονται και τον Σεπτέμβριο του 2022 (12,0% και 10,0%, αντίστοιχα) ως συνέπεια κυρίως της αύξησης των τιμών στον τομέα της Ενέργειας λόγω του πολέμου στην Ουκρανία. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωζώνη τη μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή έχουν οι αυξήσεις στις τιμές στον τομέα της Ενέργειας και των Τροφίμων. Η συνεχής ανοδική πορεία των τιμών των ενεργειακών προϊόντων, και ιδιαίτερα αυτής του φυσικού αερίου, έχει επιδράσει σημαντικά στην άνοδο του πληθωρισμού, τόσο άμεσα, μέσω της αύξησης των τελικών τιμών της ενέργειας για τους καταναλωτές, όσο και έμμεσα, μέσω της αύξησης του κόστους παραγωγής βασικών καταναλωτικών αγαθών. Το τελευταίο χρονικό διάστημα γίνεται προσπάθεια σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την άμβλυνση των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις, καθώς και για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών ενέργειας και τη διασφάλιση της ενεργειακής επάρκειας, ιδιαίτερα κατά τη χειμερινή περίοδο.

1.2.1. Ελλάδα

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ, τον Σεπτέμβριο του 2022, ο Εθνικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (εφεξής ΔΤΚ) κατέγραψε ετήσια αύξηση 12,0% έναντι 11,4% τον Αύγουστο, ενώ σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα Αύγουστο αυξήθηκε κατά 2,9% (βλ. Πίνακα 1.2.1). Αντίστοιχη πορεία καταγράφει ο πληθωρισμός με βάση τον Εναρμονισμένο ΔΤΚ

(Εν. ΔΤΚ), ο οποίος διαμορφώθηκε στο 12,1% έναντι 11,2% τον Αύγουστο.

Ο πυρήνας του πληθωρισμού¹ ενισχύθηκε επίσης, αν και σε χαμηλότερα επίπεδα, και διαμορφώθηκε στο 4,9% τον Σεπτέμβριο έναντι 4,2% τον προηγούμενο μήνα. Αντίστοιχα κινήθηκε και ο πυρήνας του πληθωρισμού βάσει του Εν. ΔΤΚ (7,0% τον Σεπτέμβριο έναντι 5,8% τον Αύγουστο).

Τη μεγαλύτερη συμβολή στην ετήσια ποσοστιαία αύξηση του Εθνικού ΔΤΚ είχαν και αυτόν το μήνα η Στέγαση με 5,1 ποσοστιαίες μονάδες, η Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά με 2,9 π.μ. και οι Μεταφορές με 1,9 π.μ.

Ο πληθωρισμός βάσει του Εθνικού Γενικού ΔΤΚ τον Σεπτέμβριο του 2022 (12,0%) αποτελεί συνδυαστικό αποτέλεσμα των μεταβολών των υποδεικτών στις παρακάτω ομάδες αγαθών και υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν οι εξής αυξήσεις:

- +13,5% στην ομάδα αγαθών Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα ακόλουθα προϊόντα: Ψωμί και δημητριακά (+18,4%), κρέατα (+17,6%), ψάρια (+4,2%), γαλακτοκομικά και αυγά (+23,3%), έλαια και λίπη (+17,0%), λαχανικά (+8,7%), ζάχαρη-σοκολάτες-γλυκά-παγωτά (+6,2%), λοιπά τρόφιμα (+12,6%), καφέ-κακάο-τσάι (+14,3%), μεταλλικό νερό-αναψυκτικά-χυμούς φρούτων (+4,7%). Στις παραπάνω αυξήσεις μερική αντιστάθμιση καταγράφηκε από τα νωπά φρούτα (-4,4%).
- +2,0% στην ομάδα Αλκοολούχα ποτά και καπνός. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα (μη σερβιριζόμενα) αλκοολούχα ποτά (+4,7%).
- +3,5% στην Ένδυση και Υπόδηση, λόγω αύξησης των τιμών στα είδη ένδυσης και υπόδησης.
- +35,4% στην ομάδα υπηρεσιών Στέγασης. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα ακόλουθα προϊόντα και υπηρεσίες: Ενοίκια κατοικιών (+1,1%), επισκευή και συντήρηση κατοικίας (+4,3%), ηλεκτρισμό (+30,5%), φυσικό αέριο (+332,0%), και στερεά καύσιμα (+16,1%).
- +9,3% στην ομάδα Διαρκή αγαθά-Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυ-

1. Ο πυρήνας του πληθωρισμού (ή δομικός πληθωρισμός) υπολογίζεται από τον (Εν.) Δείκτη Τιμών Καταναλωτή εξαιρώντας τις ομάδες των προϊόντων Ενέργειας και Διατροφής, αλκοολούχων ποτών και καπνού, οι οποίες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη μεταβλητότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2.1 Η πορεία του πληθωρισμού στην Ελλάδα (%)

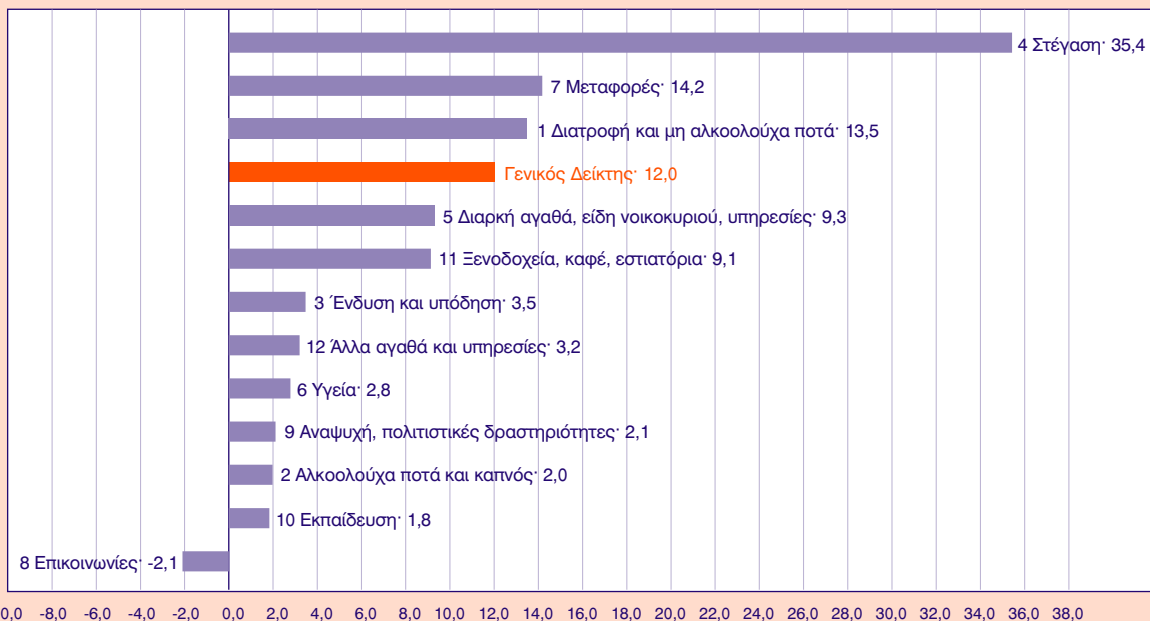
	Εθνικός ΔTK	Μηνιαία μεταβολή (%) ΔTK	Ετήσια μεταβολή (%) ΔTK Πληθωρισμός	Πυρήνας Εθνικού ΔTK	Εν. ΔTK	Πυρήνας Εν. ΔTK
2021M09	102,2	2,4	2,2	2,4	1,9	0,2
2021M10	103,8	1,5	3,4	1,5	2,8	0,4
2021M11	104,2	0,5	4,8	0,5	4,0	0,7
2021M12	105,0	0,7	5,1	0,7	4,4	1,1
2022M01	104,7	-0,3	6,2	1,3	5,5	1,5
2022M02	105,8	1,1	7,2	1,2	6,3	1,5
2022M03	108,8	2,7	8,9	1,8	8,0	2,5
2022M04	111,1	2,1	10,2	1,9	9,1	2,6
2022M05	111,8	0,7	11,3	2,5	10,5	3,7
2022M06	113,6	1,6	12,1	3,6	11,6	5,5
2022M07	111,5	-1,8	11,6	3,6	11,3	5,5
2022M08	111,2	-0,3	11,4	4,2	11,2	5,8
2022M09	114,5	2,9	12,0	4,9	12,1	7,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat.

Σημείωση: ΔTK: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Εν. ΔTK: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή.

ρίως στην άνοδο των τιμών στα ακόλουθα προϊόντα και υπηρεσίες: Έπιπλα και διακοσμητικά είδη (+8,0%), οικιακές συσκευές και επισκευές (+5,8%), υαλικά-επιτραπέζια σκεύη και σκεύη οικιακής χρήσης (+6,8%), είδη άμεσης κατανάλωσης νοικοκυριού (+14,6%) και οικιακές υπηρεσίες (+3,5%).

- +14,2% στην ομάδα Μεταφορές. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα ακόλουθα προϊόντα και υπηρεσίες: Καινούργια αυτοκίνητα (+13,7%), μεταχειρισμένα αυτοκίνητα (+15,9%), μοτοποδήλατα-μοτοσυκλέτες (+6,9%), ανταλλακτικά και αξεσουάρ αυτοκινήτου (+9,9%), καύσιμα και λιπαντικά (+17,7%), συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού προσωπικής μεταφοράς (+2,3%), εισιτήρια μεταφοράς επιβατών με ταξί (+32,9%), εισιτήρια μεταφοράς επιβατών με αεροπλάνο (+58,7%), εισιτήρια μεταφοράς επιβατών με πλοίο (+25,4%).
- +9,1% στην ομάδα Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα Εστιατόρια-ζαχαροπλαστεία-καφεενιακυλικεία (+6,7%), και τα Ξενοδοχεία-μοτέλ-πανδοχεία (+25,8%).
- +2,8% στην ομάδα Υγεία. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών σε: Φαρμακευτικά προϊόντα (+5,9%), ιατρικά προϊόντα (+4,1%), ιατρικές, οδοντιατρικές και παραϊατρικές υπηρεσίες (+1,3%) και νοσοκομειακή περίθαλψη (+0,6%).
- +3,2% στην ομάδα Άλλα αγαθά και υπηρεσίες. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών σε: Κομμωτήρια και καταστήματα προσωπικής φροντίδας (+1,3%), και σε άλλα είδη ατομικής φροντίδας (+6,7%).
- +2,1% στην ομάδα Αναψυχή-Πολιτιστικές δραστηριότητες. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών σε: Διαρκή αγαθά αναψυχής και πολιτισμού (+3,6%), μικρά είδη αναψυχής-άνθηκατοικίδια ζώα (+2,8%), κινηματογράφους-θέατρα (+13,9%), γραφική ύλη και υλικά σχεδίασης (+9,7%) και πακέτα διακοπών (+12,0%). Η αύξηση αυτή αντισταθμίστηκε εν μέρει από τη μείωση κυρίως των τιμών σε οπτικοακουστικό εξοπλισμό-υπολογιστές-επισκευές (-5,0%).
- 1,8% στην ομάδα Εκπαίδευση. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα δίδακτρα πρωτοβάθμιας (+2,1%) και δευτεροβάθμιας (+2,3%) εκπαίδευσης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2.1**Ετήσιες % μεταβολές Γενικού ΔΤΚ ανά ομάδα αγαθών και υπηρεσιών-Σεπτέμβριος 2022**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2.2 Ετήσιες % μεταβολές υποδεικτών ομάδων αγαθών και υπηρεσιών του ΔΤΚ, Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2022

Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρ.	Μάιος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.	Σεπτ.
1 Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	5,2	7,1	8,1	10,9	12,1	12,6	13,0	13,2	13,5
2 Αλκοολούχα ποτά και καπνός	-0,1	-0,2	0,4	0,0	0,9	0,9	1,5	1,8	2,0
3 Ένδυση και υπόδηση	7,0	5,6	6,5	1,6	5,6	4,6	3,4	2,7	3,5
4 Στέγαση	22,6	25,4	29,9	35,2	35,0	31,5	30,9	31,4	35,4
5 Διαρκή αγαθά, είδη νοικοκυριού, υπηρεσίες	3,0	4,1	3,7	4,2	5,1	6,5	8,2	9,5	9,3
6 Υγεία	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,6	0,7	2,7	2,8
7 Μεταφορές	11,1	12,2	15,4	15,4	18,8	25,0	20,6	16,0	14,2
8 Επικοινωνίες	-3,2	-3,1	-2,9	-2,7	-2,5	-2,3	-2,1	-2,2	-2,1
9 Αναψυχή, πολιτιστικές δραστηριότητες	-0,5	-0,4	0,1	1,2	1,3	1,7	2,0	2,3	2,1
10 Εκπαίδευση	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,8
11 Ξενοδοχεία, καφέ, εστιατόρια	1,6	1,7	2,8	3,8	5,1	6,5	6,4	6,7	9,1
12 Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	0,4	-0,2	0,1	0,9	0,4	2,3	2,5	3,7	3,2
Γενικός Δείκτης	6,2	7,2	8,9	10,2	11,3	12,1	11,6	11,4	12,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Από την άλλη, μείωση κατέγραψαν οι τιμές στην ακόλουθη ομάδα αγαθών και υπηρεσιών:

- -2,1% στην ομάδα Επικοινωνίες. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών του τηλεφωνικού εξοπλισμού κινητών τηλεφώνων (-10,1%) και τις τηλεφωνικές υπηρεσίες (-1,9%).

1.2.2. Ευρωζώνη

Σύμφωνα με τις προκαταρκτικές εκτιμήσεις της Eurostat, ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη τον Σεπτέμβριο του 2022 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 10,0% έναντι 9,1% τον Αύγουστο και 8,9 τον Ιούλιο. Με βάση τις ίδιες εκτιμήσεις, ο πυρήνας του πληθωρισμού, όπου δεν λαμβάνονται υπόψη οι εξελίξεις στις τιμές της ενέργειας και των τροφίμων, τον Σεπτέμβριο αναμένεται να ενισχυθεί και αυτός περαιτέρω, να διαμορφωθεί ωστόσο σε αρκετά χαμηλότερο επίπεδο, στο 4,8% έναντι 4,3% και 4,0% τον Αύγουστο και τον Ιούλιο, αντίστοιχα.

Τη μεγαλύτερη αύξηση στον Εν. ΔTK της Ευρωζώνης καταγράφει ο τομέας της Ενέργειας (+40,8%), και

ακολουθούν ο τομέας των Τροφίμων (+11,8%), των Μη ενεργειακών βιομηχανικών προϊόντων (+5,6%) και των Υπηρεσιών (+4,3%).

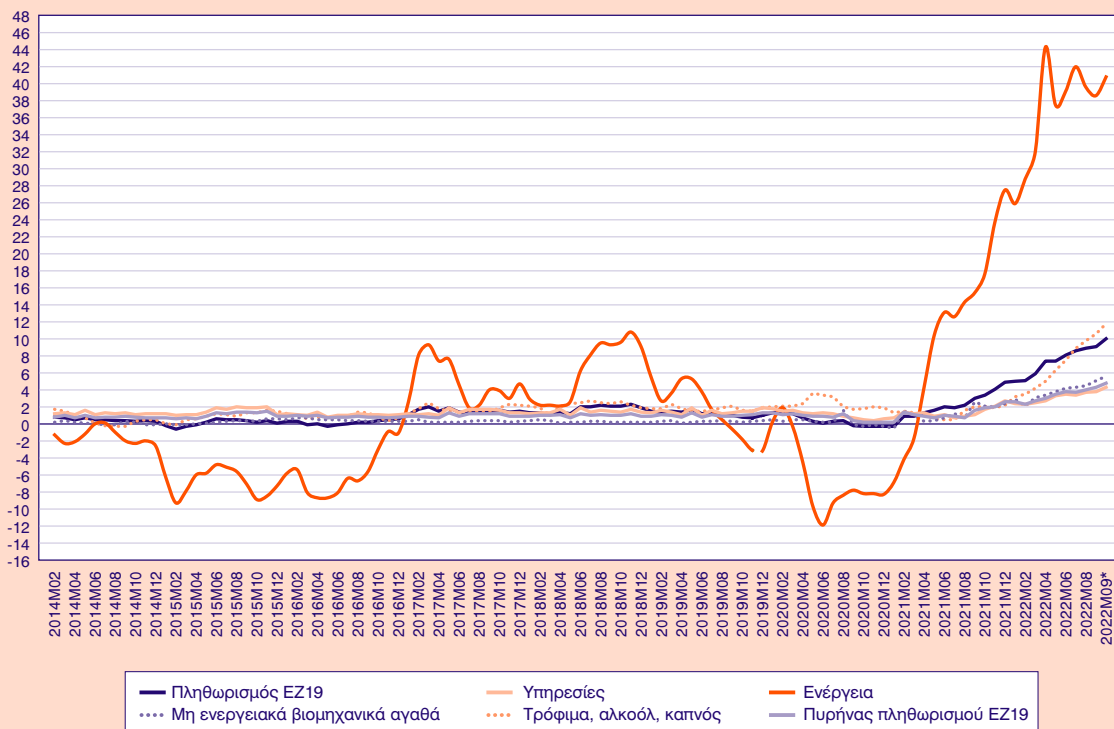
Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης τον υψηλότερο πληθωρισμό κατέγραψαν η Εσθονία (+24,2%), η Λιθουανία (+22,5%) και η Λετονία (+22,4%), ενώ στον αντίποδα βρίσκονται η Γαλλία (+6,2%), η Μάλτα (+7,3%), και η Φιλανδία (+8,4%).

1.2.3. Επίδραση του υψηλού ενεργειακού κόστους στον ΔTK

Όπως αναφέρθηκε, οι συνεχείς αυξήσεις στις τιμές της ενέργειας είχαν σημαντική επίδραση στην άνοδο του πληθωρισμού στη χώρα μας. Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζει ενδιαφέρον η καταγραφή της ποσοστιαίας μεταβολής, σε ετήσιους όρους, των επιμέρους Εν. ΔTK των ενεργειακών προϊόντων στον οικιακό τομέα της χώρας και η σύγκριση με τους αντίστοιχους δείκτες για την Ευρωζώνη (Διάγραμμα 1.2.3). Όπως φαίνεται, κατά τη διάρκεια του πρώτου εννεάμηνου του 2022 υπάρχει σημαντική ετήσια ποσοστιαία αύξηση του Εν.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2.2

Εναρμονισμένος ΔTK στην Ευρωζώνη, ετήσια % μεταβολή

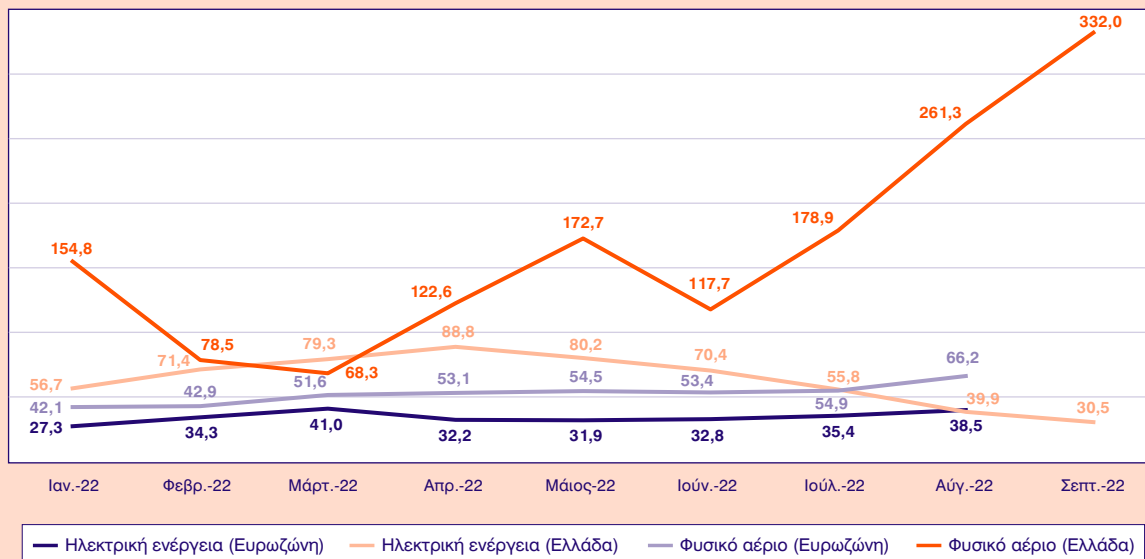

Πηγή: Eurostat.

* Προκαταρκτικές εκτιμήσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2.3

Εν. ΔΤΚ ενεργειακών προϊόντων, ετήσια ποσοστιαία μεταβολή, μηνιαία στοιχεία, Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2022

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat.

ΔΤΚ, τόσο για το φυσικό αέριο, όσο και για την ηλεκτρική ενέργεια². Πιο συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, ο δείκτης παρουσίασε πολύ υψηλή ετήσια ποσοστιαία αύξηση, της τάξης του 80%, από τον Μάρτιο μέχρι και τον Μάιο, ενώ η ποσοστιαία αύξηση τον Αύγουστο περιορίστηκε στο 38,5%, με αντίστοιχη ετήσια μεταβολή του μέσου όρου της Ευρωζώνης 39,9%. Μάλιστα, τον Σεπτέμβριο, η ετήσια ποσοστιαία αύξηση του Εν. ΔΤΚ για τον ηλεκτρισμό στην Ελλάδα μειώθηκε ακόμα περισσότερο στο 30,5%³. Αντίστοιχα, η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη για το φυσικό αέριο στη χώρα μας παρουσίασε πολύ έντονες διακυμάνσεις στη διάρκεια του εννεάμηνου, κάτι που δεν καταγράφεται για τον αντίστοιχο δείκτη της Ευρωζώνης, ο οποίος κινήθηκε σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα. Έτσι, η ετήσια ποσοστιαία αύξηση στη χώρα μας ακολούθησε ανοδική πορεία από τον Ιούνιο και μετά, ενώ τον Αύγουστο έφτασε στο 261,3%, πολύ υψηλό-

τερα από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης που κυμάνθηκε στο 66,2%. Τον Σεπτέμβριο μάλιστα, η ετήσια ποσοστιαία αύξηση του δείκτη για την Ελλάδα συνέχισε την ανοδική της πορεία και έφτασε το 332%.

1.2.4. Εξέλιξη των τιμών των ενεργειακών προϊόντων

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω μεταβολές, είναι ενδιαφέρον να εξετάσει κάποιος το πώς κινήθηκαν οι τιμές των αντίστοιχων ενεργειακών προϊόντων για τις παραπάνω περιόδους, καθώς και το ποιες ήταν οι ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές των τιμών αυτών. Ξεκινώντας από το φυσικό αέριο, και πιο συγκεκριμένα τη μέση μηνιαία τιμή των Ευρωπαϊκών Συμβολαίων Μελλοντικής Εκπλήρωσης (ΣΜΕ), όπως διαμορφώνεται στο Ολλανδικό TTF⁴ (Διάγραμμα 1.2.4), παρατηρούμε

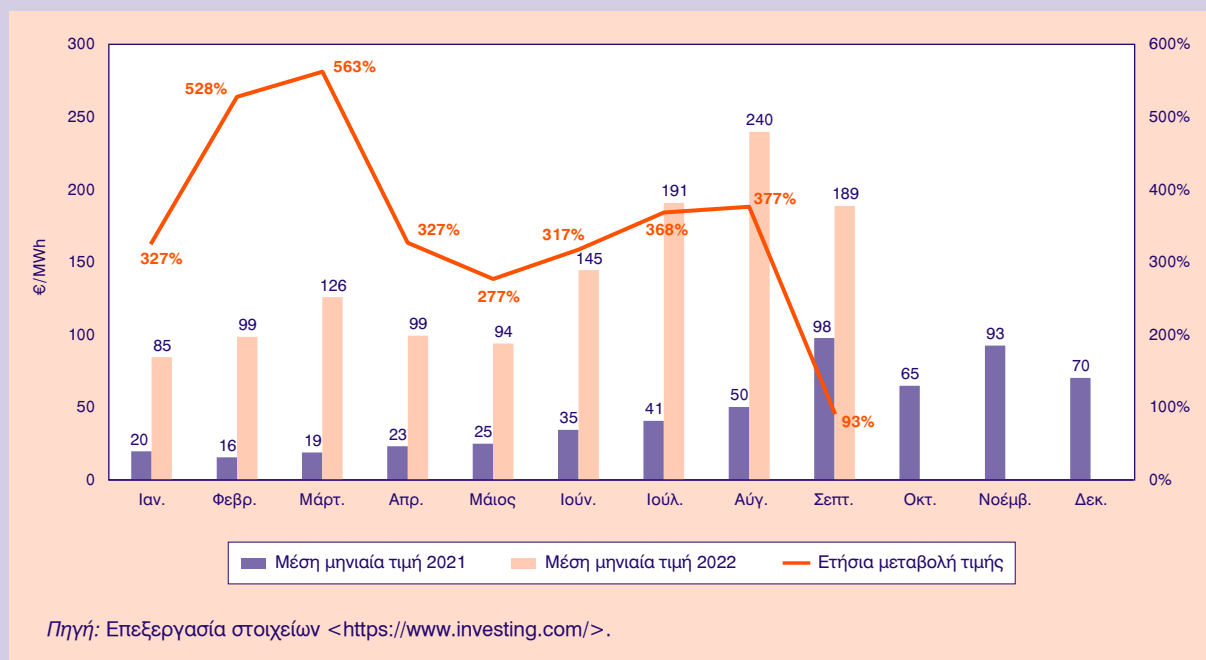
2. Δεν παρουσιάζονται τα στοιχεία που αφορούν τον Εν. ΔΤΚ του πετρελαίου θέρμανσης, καθώς η διάθεσή του διακόπτεται κατά την περίοδο Μαΐου-Σεπτεμβρίου και δεν υπάρχουν διαθέσιμα πρόσφατα στοιχεία.

3. Τα στοιχεία για τον μέσο όρο της Ευρωζώνης δεν ήταν διαθέσιμα κατά τη συγγραφή του άρθρου.

4. Λόγω του μεγάλου όγκου συναλλαγών στο Ολλανδικό Χρηματιστήριο Φυσικού Αερίου (Dutch Title Transfer Facility - TTF), η τιμή που διαμορφώνεται εκεί έχει υιοθετηθεί ως κύριος δείκτης αναφοράς (benchmark) για την τιμή του φυσικού αερίου στην ΕΕ. Ωστόσο, βάσει των νέων συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί εξαιτίας της ενεργειακής κρίσης, έχουν αυξηθεί σημαντικά οι συναλλαγές σε LNG, σε βάρος του φυσικού αερίου μέσω αγωγών και έτσι ο TTF δεν θεωρείται πλέον ως ο πιο αντιπροσωπευτικός δείκτης της μέσης τιμής των συμβολαίων. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σκοπεύει να προτείνει τη δημιουργία ενός νέου δείκτη αναφοράς που θα συνδυάζει τον TTF και με άλλους δείκτες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2.4

Μέση μηνιαία τιμή ΣΜΕ φυσικού αερίου (αριστερός άξονας) και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή (δεξιός άξονας), μηνιαία στοιχεία, Ιανουάριος 2021-Σεπτέμβριος 2022

τη δραματική άνοδο των τιμών του 2022, συγκριτικά με τις αντίστοιχες μηνιαίες τιμές του 2021. Χαρακτηριστικά, τον Αύγουστο 2022, η μέση τιμή του φυσικού αερίου έφτασε στα 240€/MWh, η υψηλότερη τιμή των τελευταίων ετών, ενώ η ετήσια ποσοστιαία αύξηση της ήταν 377%. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου, υπήρξε έντονη διακύμανση της διεθνούς τιμής του φυσικού αερίου με ενθαρρυντική πτωτική τάση προς το τέλος του μήνα. Έτσι, η μέση μηνιαία τιμή διαιμορφώθηκε στα 189€/MWh και η ετήσια ποσοστιαία αύξηση ήταν αρκετά χαμηλότερη σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες και διαιμορφώθηκε στο 93%. Ο παραπάνω τιμές φαίνεται να επιδρούν στην εγχώρια αγορά με κάποια χρονική υστέρηση. Έτσι, η μείωση της τιμής στο φυσικό αέριο ενδέχεται να λειτουργήσει ευνοϊκά τόσο στον Εν. ΔΤΚ του φυσικού αερίου, όσο και στις ανταγωνιστικές χρεώσεις της ηλεκτρικής ενέργειας από τον μήνα Οκτώβριο.

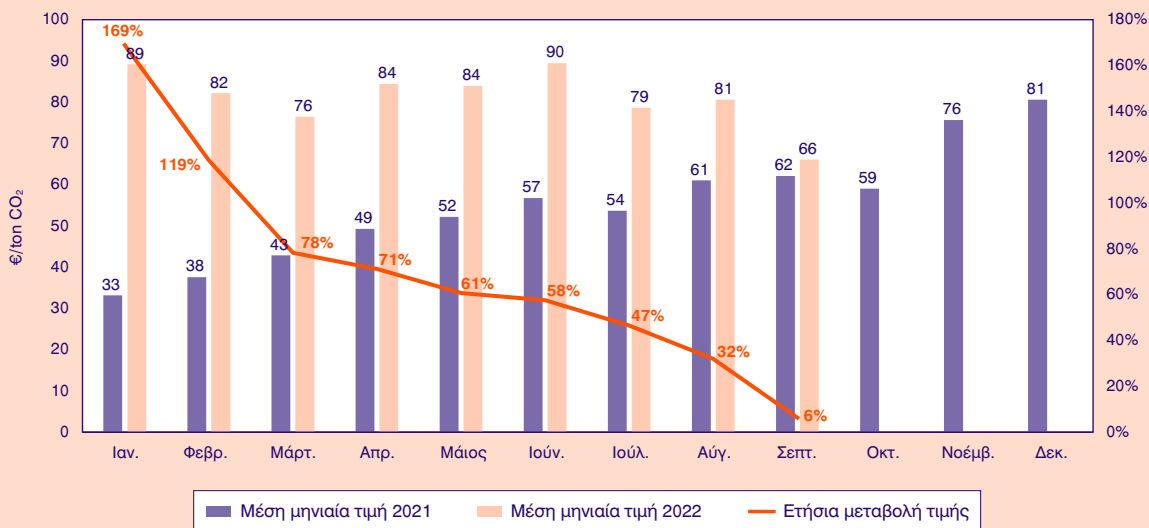
Όπως είναι γνωστό, η μεγάλη συμμετοχή του φυσικού αερίου στο μείγμα της ηλεκτροπαραγωγής στη χώρα μας, σε ποσοστό της τάξης του 40%, επιδρά σήμερα αρνητικά στις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας για τον καταναλωτή. Ταυτόχρονα, η παραγωγή ενέργειας μέσω των συμβατικών λιγνιτικών μονάδων της χώρας, πέρα από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οδηγεί επίσης σε υψηλό κόστος παραγωγής που, σε μεγάλο βαθμό, οφείλεται στο υψηλό κόστος των δικαιωμάτων εκπομπών αερίων ρύπων. Συνεπώς,

η εξέλιξη της τιμής των δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ αποτελεί επίσης σημαντική παράμετρο ενεργειακού κόστους, ιδιαίτερα κατά την τρέχουσα περίοδο που η λιγνιτική παραγωγή καλείται να συμβάλει στην ενεργειακή επάρκεια και ασφάλεια της χώρας. Το Διάγραμμα 1.2.5 παρουσιάζει την εξέλιξη αυτής της τιμής την περίοδο 2021-2022, καθώς και την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της. Όπως φαίνεται, η τιμή των δικαιωμάτων έχει αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με τις αρχές του 2021, ωστόσο το τελευταίο χρονικό διάστημα παρουσιάζει σταθερή πορεία, ενώ και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της παρουσιάζει φθίνουσα τάση. Η μέση μηνιαία τιμή του Αυγούστου ανήλθε στα 81€/τόνο εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ενώ η πορεία της εντός του Σεπτεμβρίου ήταν καθοδική, πέφτοντας στα 66€/τόνο. Μάλιστα, η τιμή έφτασε περίπου στα περσινά επίπεδα, του Σεπτεμβρίου 2021, καταγράφοντας έτσι ετήσια ποσοστιαία μεταβολή μόλις 6%. Και σε αυτή την περίπτωση, η μείωση της τιμής ενδεχομένως να συμβάλει στη μείωση του κόστους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα μας.

Όπως λοιπόν γίνεται κατανοητό, οι παραπάνω τιμές αποτελούν βασικές παραμέτρους καθορισμού του κόστους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες της αγοράς, επηρεάζουν τελικά τις ανταγωνιστικές χρεώσεις του ηλεκτρισμού στη χώρα μας. Σε ό,τι αφορά λοιπόν τις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, αυτές

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2.5

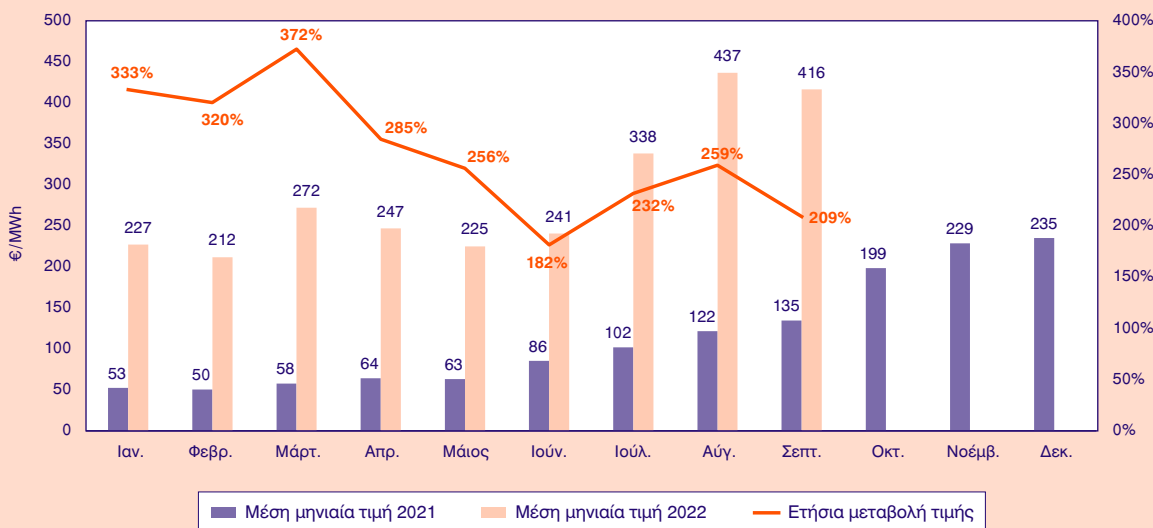
Διεθνής τιμή ΣΜΕ δικαιωμάτων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (αριστερός άξονας) και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή (δεξιός άξονας), μηνιαία στοιχεία, Ιανουάριος 2021-Σεπτέμβριος 2022

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων <<https://www.investing.com/>>.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2.6

Μέση μηνιαία τιμή εκκαθάρισης της Αγοράς Επόμενης Ημέρας (αριστερός άξονας) και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή (δεξιός άξονας), μηνιαία στοιχεία, Ιανουάριος 2021-Σεπτέμβριος 2022

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας.

παρουσίασαν έντονη αύξηση από τα μέσα του 2021, αρχικά, εξαιτίας της επανεκκίνησης της οικονομικής δραστηριότητας μετά την πανδημία, ενώ το 2022 η ανοδική τάση εντάθηκε ακόμα περισσότερο εξαιτίας των γενικότερων επιπτώσεων στη διεθνή αγορά ενέρ-

γιας μετά την εισβολή στην Ουκρανία. Το Διάγραμμα 1.2.6 παρουσιάζει την εξέλιξη των μέσων μηνιαίων τιμών εκκαθάρισης της Αγοράς Επόμενης Ημέρας (Day-Ahead Market) στο Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας (EXE A.E.), τις δύο τελευταίες χρονιές, καθώς και την

ποσοστιαία μεταβολή των μηνιαίων τιμών σε ετήσιους όρους. Τον Αύγουστο, η μέση τιμή έφτασε τα 437€/MWh και ήταν η υψηλότερη που έχει καταγραφεί, παρουσιάζοντας ετήσια ποσοστιαία αύξηση σχεδόν 260%. Τον Σεπτέμβριο, οι τιμές ξεκίνησαν από πολύ υψηλά επίπεδα που ξεπερνούσαν τα 500€/MWh, αλλά υπήρξε πτωτική τάση προς το τέλος του μήνα. Έτσι, η μέση τιμή του Σεπτεμβρίου μειώθηκε στα 416€/MWh και η ετήσια ποσοστιαία αύξηση ήταν 209%.

1.2.5. Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης

Έχοντας ως στόχο την άμβλυση των επιπτώσεων που έχει επιφέρει στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις η συνεχής άνοδος του ενεργειακού κόστους, αλλά και με σκοπό την εξασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά το τελευταίο έτος, έχει προχωρήσει σε πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση και τη διαχείριση των συνεπειών αυτών. Ενδεικτικά, τον Οκτώβριο του 2021 η Επιτροπή παρουσίασε μια εργαλειοθήκη μέτρων που μπορούν να χρησιμοποιούν τα κράτη-μέλη για την προστασία των οικιακών καταναλωτών και των επιχειρήσεων ενάντια στις ραγδαίες αυξήσεις των τιμών της ενέργειας⁵. Επίσης, τον Μάρτιο του 2022, παρουσίασε πρόσθετες κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών της ενέργειας⁶ και, τον Μάιο του 2022, υιοθέτησε μια σειρά προτάσεων πρόσθετων βραχυπρόθεσμων μέτρων για την καταπολέμηση του υψηλού κόστους ενέργειας και την αντιμετώπιση των πιθανών διαταραχών του εφοδιασμού από τη Ρωσία⁷.

Σε συνέχεια των παραπάνω, και έχοντας ως στόχο την υιοθέτηση μακροπρόθεσμων στρατηγικών διαχει-

ρισης των διαταραχών στη διεθνή αγορά ενέργειας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε, στις 18 Μαΐου 2022, το σχέδιο REPowerEU⁸, το οποίο αφορά τον μετασχηματισμό του ενεργειακού συστήματος της Ευρώπης και στοχεύει τόσο στη σταδιακή κατάργηση της εξάρτησης της ΕΕ από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα, αλλά και στην εντατικότερη και ταχύτερη αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης. Τα μέτρα που προβλέπει το σχέδιο REPowerEU εξειδικεύονται στην εξοικονόμηση ενέργειας, τη διαφοροποίηση του εφοδιασμού, την επιτάχυνση της ανάπτυξης των ΑΠΕ, τη μείωση της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων στη βιομηχανία και τις μεταφορές, καθώς και σε πρόσθετες έξυπνες επενδύσεις.

Τέλος, στις 14 Σεπτεμβρίου, η Επιτροπή παρουσίασε πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών ενέργειας⁹. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις εστιάζουν: (α) σε έκτακτα μέτρα μείωσης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, (β) την επιβολή προσωρινού ορίου εσόδων για τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίοι χρησιμοποιούν τις λεγόμενες υποοριακές τεχνολογίες, όπως οι ΑΠΕ, η πυρηνική ενέργεια και ο λιγνίτης και έχουν αποκομίσει απροσδόκητα μεγάλα οικονομικά οφέλη κατά τους τελευταίους μήνες, χωρίς να έχουν αυξηθεί οι λειτουργικές τους δαπάνες και (γ) τον καθορισμό υποχρεωτικής προσωρινής συνεισφοράς αλληλεγγύης επί των κερδών των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς του αργού πετρελαίου, του φυσικού αερίου, του γαιάνθρακα και των διυλιστηρίων. Τα πλεονάζοντα έσοδα των ηλεκτροπαραγωγών, καθώς και έσοδα από τη συνεισφορά αλληλεγγύης, θα αξιοποιηθούν από τα κράτη-μέλη για την παροχή στήριξης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις και την άμβλυση των επιπτώσεων από τις υψηλές τιμές λιανικής της ηλεκτρικής ενέργειας. Οι προτάσεις αυτές εξειδικεύτηκαν

5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021, “Τιμές της ενέργειας: η Επιτροπή παρουσιάζει μια εργαλειοθήκη μέτρων για την αντιμετώπιση της έκτακτης κατάστασης και των επιπτώσεών της”, Δελτίο Τύπου, 13 Οκτωβρίου 2021, Βρυξέλλες, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_21_5204>.

6. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022, “Η Επιτροπή παρουσιάζει επιλογές για τη μείωση των υψηλών τιμών της ενέργειας με κοινές αγορές αερίου και υποχρεώσεις ελάχιστου επιπέδου αποθήκευσης αερίου”, Δελτίο Τύπου, 23 Μαρτίου 2022, Βρυξέλλες, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_22_1936>.

7. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022, “Αγορές Ενέργειας: Η Επιτροπή παρουσιάζει βραχυπρόθεσμα μέτρα έκτακτης ανάγκης και επιλογές για μακροπρόθεσμες βελτιώσεις”, Δελτίο Τύπου, 18 Μαΐου 2022, Βρυξέλλες, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_22_3140>.

8. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022, “REPowerEU: ένα σχέδιο για ταχεία μείωση της εξάρτησης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα και την επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης”, Δελτίο Τύπου, 18 Μαΐου 2022, Βρυξέλλες, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_22_3131>.

9. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022, “Τιμές ενέργειας: Η Επιτροπή προτείνει επείγουσα παρέμβαση στην αγορά για τη μείωση των λογαριασμών των Ευρωπαίων πολιτών”, Δελτίο Τύπου, 14 Σεπτεμβρίου 2022, Βρυξέλλες, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_22_5489>.

στο έκτακτο Συμβούλιο των Υπουργών Ενέργειας της ΕΕ στις 30 Σεπτεμβρίου¹⁰ και η έγκριση του σχετικού Κανονισμού προβλέπεται να ολοκληρωθεί εντός του Οκτωβρίου. Ταυτόχρονα, έχει ήδη ξεκινήσει συ-

ζήτηση για τη δημιουργία ενός νέου αντιπροσωπευτικότερου δείκτη αναφοράς (benchmark) για την τιμή του φυσικού αερίου που θα συνδέει τον TTF και με άλλους δείκτες.

10. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022, “Συμφωνία του Συμβουλίου για μέτρα έκτακτης ανάγκης για τη μείωση των τιμών της ενέργειας”, Δελτίο Τύπου, 30 Σεπτεμβρίου 2022, Βρυξέλλες, <<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2022/09/30/council-agrees-on-emergency-measures-to-reduce-energy-prices/>>.

Το Συμβούλιο συμφώνησε σε έκτακτα μέτρα για τη μείωση των τιμών της ενέργειας και συγκεκριμένα σε: (α) εθελοντικό συνολικό στόχο μείωσης της ακαθάριστης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας κατά 10% και υποχρεωτικό στόχο μείωσης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας κατά 5% σε ώρες αιχμής, (β) περιορισμό στα 180€/MWh των αγοραίων εσόδων των παραγωγών που χρησιμοποιούν τις λεγόμενες υποοριακές τεχνολογίες για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και (γ) επιβολή υποχρεωτικής προσωρινής συνεισφοράς αλληλεγγύης, επί των φορολογητέων κερδών του 2022 ή/και του 2023, των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς των ορυκτών καυσίμων και η αύξηση των κερδών τους υπερβαίνει το 20% σε σύγκριση με τα μέσα ετήσια φορολογητέα κέρδη από το 2018. Τα μέτρα θα εφαρμοστούν από την 1η Δεκεμβρίου 2022 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023, οι στόχοι μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας ισχύουν έως τις 31 Μαρτίου 2023 και το υποχρεωτικό ανώτατο όριο στα αγοραία έσοδα ισχύει έως τις 30 Ιουνίου 2023.

1.3. Οι προβλέψεις του υποδείγματος παραγόντων για τις βραχυπρόθεσμες εξελίξεις στο ΑΕΠ

Μονάδα Οικονομικών Προβλέψεων

Υποδείγματος Παραγόντων

Έρση Αθανασίου,

Αριστοτέλης Κουτρούλης,

Αιμιλία Μαρσέλλου, Θεόδωρος Τσέκερης

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι επικαιροποιημένες βραχυπρόθεσμες προβλέψεις αναφορικά με την εξέλιξη του ρυθμού μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ για το έτος 2022¹, στη βάση του δομικού υποδείγματος παραγόντων (structural factor model) του ΚΕΠΕ². Η βάση δεδομένων που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση του υποδείγματος και τη διεξαγωγή των προβλέψεων περιλαμβάνει 126 μεταβλητές³, οι οποίες καλύπτουν τις κύριες παραμέτρους της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα σε τριμηνιαία συχνότητα κατά τη χρονική περίοδο από τον Ιανουάριο του 2000 μέχρι και τον Ιούνιο του 2022.

Στο πρώτο εξάμηνο του 2022, το οποίο χαρακτηρίστηκε από σημαντικές αναταράξεις στην ευρωπαϊκή οικονομία λόγω του πολέμου στην Ουκρανία και των συνεπειών του για το ενεργειακό κόστος, τον πληθωρισμό, και την αβεβαιότητα, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε με υψηλούς ρυθμούς. Σύμφωνα με τα αναθεωρημένα προσωρινά στοιχεία των *Εθνικών Λογαριασμών* για το πρώτο τρίμηνο του έτους, ο πραγματικός ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους έφτασε στο 8%, ενώ, με βάση τα πρόσφατα προσωρινά στοιχεία για το δεύτερο τρίμηνο, ο αντίστοιχος ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ έφτασε το 7,7%. Σε

έναν βαθμό, οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο πρώτο εξάμηνο του 2022 αντανakλούν τη θετική επίπτωση στο ΑΕΠ από τη σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων που είχαν τεθεί για τον περιορισμό της πανδημίας COVID-19. Ωστόσο, στο διάστημα αυτό, η Ελλάδα κατάφερε να ξεπεράσει τα προ της πανδημίας επίπεδα δραστηριότητας, με το ΑΕΠ του πρώτου εξαμήνου του 2022 να υπερβαίνει το αντίστοιχο μέγεθος του πρώτου εξαμήνου του έτους 2019 κατά 4,6% σε πραγματικούς όρους.

Οι ανωτέρω θετικές εξελίξεις για την Ελλάδα έλαβαν χώρα σε μία περίοδο κατά την οποία αναδύθηκαν νέοι κίνδυνοι και σημαντικές αναταράξεις στην ευρωπαϊκή οικονομία, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία και του γενικότερου κλίματος γεωπολιτικών εντάσεων που αυτός έχει πυροδοτήσει. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, η αβεβαιότητα γύρω από τις εξελίξεις στα μέτωπα του πολέμου, η εκτίναξη του ενεργειακού κόστους, οι έντονες πληθωριστικές πιέσεις και οι διαταραχές στη λειτουργία της εφοδιαστικής αλυσίδας ενέτειναν την ανησυχία για σοβαρές επιπτώσεις στον ρυθμό ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οικονομίας. Παράλληλα, κατά την περίοδο αυτή έγιναν αισθητές και στην Ελλάδα οι πρώτες δυσμενείς επιδράσεις στις τιμές και στο κόστος παραγωγής, αλλά και στους δείκτες που αντανakλούν το οικονομικό κλίμα και τον βαθμό αβεβαιότητας. Εν μέσω των συνθηκών αυτών, σημαντική στήριξη στην ελληνική οικονομία παρείχε η εφαρμογή νέων μέτρων για την αντιμετώπιση της ακρίβειας, αλλά και η σταδιακή υλοποίηση δρομολογημένων έργων και δράσεων στο πλαίσιο του προγράμματος του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Δεδομένου του διαρκώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος και του υψηλού βαθμού αβεβαιότητας γύρω από τις γεωπολιτικές και οικονομικές εξελίξεις σε πολλά διαφορετικά μέτωπα, η διενέργεια προβλέψεων αναφορικά με την πορεία του πραγματικού ΑΕΠ

1. Η ημερομηνία διεξαγωγής της παρούσας πρόβλεψης είναι η 26η Σεπτεμβρίου 2022.

2. Αναλυτική περιγραφή του υποδείγματος παρουσιάζεται στο Τεύχος 15 (Ιούνιος 2011, σσ. 20-22) του περιοδικού του ΚΕΠΕ *Οικονομικές Εξελίξεις*. Βλέπε <https://www.kepe.gr/images/oikonomikes_ekselikseis/TEYXOS_15gr.pdf>.

3. Το δείγμα περιλαμβάνει μεταβλητές από τις κατηγορίες των πραγματικών και ονομαστικών μεγεθών, καθώς και σημαντικό αριθμό μεταβλητών που αντανakλούν προσδοκίες και εκτιμήσεις, όπως αναφέρεται και σε προηγούμενα τεύχη των *Οικονομικών Εξελίξεων*. Η απαραίτητη για τις εκτιμήσεις εποχική διόρθωση των χρονολογικών σειρών πραγματοποιείται με τη χρήση του προγράμματος Demetra+, στη βάση του φίλτρου TRAMO/SEATS.

τα επόμενα τρίμηνα δυσχεραίνεται σημαντικά⁴. Σε αυτό το πλαίσιο, και λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που απορρέουν από τις προαναφερόμενες συνθήκες, ο Πίνακας 1.3.1 παρουσιάζει τις επικαιροποιημένες οικονομετρικές εκτιμήσεις για τον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ της Ελλάδας το έτος 2022, με βάση το υπόδειγμα παραγόντων του ΚΕΠΕ και με την ενσωμάτωση των στοιχείων μέχρι και το δεύτερο τρίμηνο του έτους⁵. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις αυτές, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ για το έτος 2022 προβλέπεται στο 5,5%, εκτίμηση η οποία συνιστά μία προς τα πάνω αναθεώρηση της αντίστοιχης προηγούμενης πρόβλεψης του ΚΕΠΕ (4,3%). Η ευνοϊκότερη αυτή εκτίμηση αντανάκλα την αναθεώρηση των προσωρινών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ για το πρώτο τρίμηνο του έτους και την καλύτερη της αναμενόμενης επίδοση της οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο. Για το δεύτερο εξάμηνο του 2022, η πρόβλεψη παραμένει πολύ κοντά σε εκείνη της προηγούμενης περιόδου αναφοράς, και συγκεκριμένα διαμορ-

φώνεται στο 3,1% (από 3,2%) συνολικά για το εξάμηνο έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2021, και στο 2,8% και 3,3% (από 2,9% και 3,6%) για το τρίτο και το τέταρτο τρίμηνο του έτους, αντίστοιχα.

Σύμφωνα με την ανωτέρω πρόβλεψη, εκτιμάται ότι η ανοδική πορεία της ελληνικής οικονομίας θα συνεχιστεί για όλη τη διάρκεια του έτους 2022, με ρυθμούς οι οποίοι όμως θα διαμορφωθούν σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με εκείνους του πρώτου εξαμήνου του έτους. Η εκτίμηση αυτή είναι συμβατή με την αναμενόμενη εξασθένηση της θετικής επίδρασης της άρσης περιοριστικών μέτρων που είχαν τεθεί σε ισχύ για την αντιμετώπιση της πανδημίας, και απορρέει από την ευνοϊκή εξέλιξη των περισσότερων από τα οικονομικά μεγέθη που ενσωματώνονται στην πρόβλεψη, σε συνδυασμό με τις ανατροπές στην πορεία ορισμένων μεταβλητών, οι οποίες ήδη δείχνουν να έχουν επηρεαστεί σημαντικά από τις συνθήκες που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3.1 Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ για το έτος 2022
(% ως προς την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους)

Τρίμηνα	2022	
	2022Q3	2022Q4
Τριμηνιαίος ρυθμός μεταβολής	2,83 [1,50, 4,18]	3,34 [0,73, 6,02]
Μέσος ρυθμός μεταβολής β' εξαμήνου	3,09 [1,12, 5,10]	
Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής*	5,45 [4,46, 6,45]	

Σημείωση: Οι τιμές στις αγκύλες δείχνουν το κάτω και άνω όριο του διαστήματος εμπιστοσύνης της πρόβλεψης στο επίπεδο 95%. *Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ενσωματώνει τα επίσημα διαθέσιμα (προσωρινά) στοιχεία για τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022, σε εποχικά διορθωμένη βάση.

4. Στα προηγούμενα τεύχη των *Οικονομικών Εξελίξεων*, έχουν επισημανθεί ορισμένοι περιορισμοί που μπορεί να επηρεάζουν την προβλεπτική επίδοση του υποδείγματος παραγόντων σε περιόδους έκτακτων γεγονότων που επηρεάζουν έντονα την οικονομική συγκυρία. Συγκεκριμένα, το υπόδειγμα παραγόντων που εφαρμόζεται δεν ενσωματώνει την άμεση εκτίμηση των επιδράσεων των μέτρων πολιτικής (policy neutral), ούτε αποτελεί υπόδειγμα κατάλληλο για την απευθείας ανάλυση επιπτώσεων (impact analysis) μεγάλων διαταραχών που δημιουργούν έκτακτες οικονομικές συνθήκες και οδηγούν σε ξαφνικές και ακραίες (εκτός πορείας σύμφωνα με την τάση) μεταβολές του ΑΕΠ. Αντ' αυτού, περιέχει τις όποιες επιδράσεις τέτοιων γεγονότων ή μέτρων πολιτικής εμμέσως, μέσω των ενσωματωμένων μεταβλητών μέχρι και την πιο πρόσφατη περίοδο αναφοράς. Επιπλέον, οι εκτιμήσεις του υποδείγματος στηρίζονται σε τριμηνιαία δεδομένα με υστέρηση ενός τριμήνου, και επομένως η πρόβλεψη δεν λαμβάνει υπόψη τις όποιες πολύ πρόσφατες σημαντικές εξελίξεις σε ημερήσιο ή εβδομαδιαίο επίπεδο.

5. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη ανακοίνωση της ΕΛΣΤΑΤ για τους *Τριμηνιαίους Εθνικούς Λογαριασμούς*, με ημερομηνία 7 Σεπτεμβρίου 2022.

Πιο αναλυτικά, για το δεύτερο τρίμηνο του 2022 οι παρατηρήσεις σε μη εποχικά και ημερολογιακά διορθωμένη βάση, έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2021, αντανakλούν περαιτέρω μεγάλη αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, ισχυρή ανάκαμψη των εξαγωγών υπηρεσιών και διατήρηση της ανοδικής πορείας των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου. Παράλληλα, ανοδικά κινήθηκαν και οι εξαγωγές αγαθών, με ρυθμό όμως βραδύτερο συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη. Στον τομέα της βιομηχανίας, ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής κατέγραψε συγκρατημένη άνοδο, αντανakλώντας μία ενίσχυση σε όλους τους σχετικούς υποδείκτες πλην της ενέργειας, ενώ ο δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία αυξήθηκε με υψηλούς ρυθμούς σε όλες τις επιμέρους υποκατηγορίες που αφορούν την εγχώρια και την εξωτερική αγορά, γεγονός που όμως σχετίζεται σε σημαντικό βαθμό με την άνοδο των τιμών των βιομηχανικών προϊόντων. Στον τομέα του λιανικού εμπορίου, ο δείκτης όγκου αυξήθηκε σε πέντε από τις οκτώ σχετικές υποκατηγορίες, με την πτώση να αφορά τα *μεγάλα καταστήματα τροφίμων*, τα *καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων* και τα *τρόφιμα-ποτά-καπνός*, ενώ στο χονδρικό εμπόριο ο δείκτης κύκλου εργασιών παρουσίασε μεγάλη αύξηση, εξέλιξη που και πάλι συνδέεται με την άνοδο των τιμών. Ιδιαίτερα ισχυρή ανάκαμψη παρατηρήθηκε για ένα ακόμα τρίμηνο στον τουρισμό, όπου οι ταξιδιωτικές εισπράξεις σχεδόν τριπλασιάστηκαν σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ενώ ευνοϊκές ήταν οι εξελίξεις και στις εισπράξεις από μεταφορές, οι οποίες συνέχισαν να αυξάνονται με ταχύ ρυθμό.

Αναφορικά με την πορεία της εγχώριας αγοράς εργασίας, στο δεύτερο τρίμηνο του 2022 παρατηρήθηκε περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών, με σημαντική αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων της τάξεως του 6,4% σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του προηγούμενου έτους και αντίστοιχη μείωση του αριθμού των ανέργων κατά 19,2%.

Από την άλλη πλευρά, η ενίσχυση του κλίματος αβεβαιότητας ήταν ορατή στην απόδοση του δεκαετούς ελληνικού ομολόγου, η οποία σημείωσε σημαντική άνοδο με παράλληλη διεύρυνση του σχετικού περιθωρίου (spread) έναντι του αντίστοιχου γερμανικού. Παράλληλα, τα δεδομένα του δεύτερου τριμήνου για τις τιμές ήταν ενδεικτικά των δυσμενών εξελίξεων στο κόστος της ενέργειας και των έντονων πληθωριστικών πιέσεων που επικράτησαν κατά την περίοδο αυτή. Συγκεκριμένα, μεγάλες αυξήσεις παρατηρήθηκαν στον πετρελαϊκό δείκτη Brent και τον ευρωπαϊκά

εναρμονισμένο δείκτη τιμών ενέργειας για την Ελλάδα. Σημαντική άνοδος καταγράφηκε επίσης σε όλους τους δείκτες που αντανakλούν τις τιμές των εισροών και το κόστος παραγωγής στον πρωτογενή τομέα, τη βιομηχανία και τις κατασκευές. Παράλληλα, μεγάλη άνοδος σημειώθηκε στον δείκτη τιμών καταναλωτή, ιδιαίτερα στις κατηγορίες της *στέγασης* και των *μεταφορών*, οι οποίες επηρεάζονται σημαντικά από τις τιμές της ενέργειας, ενώ σημαντική αύξηση του δείκτη καταγράφηκε και στις κατηγορίες των *διαρκών αγαθών-ειδών νοικοκυριού και υπηρεσιών* και των *ξενοδοχείων-καφέ-εστιατορίων*. Σε σχέση με τους δείκτες που αντανakλούν τις προσδοκίες και εκτιμήσεις των συμμετεχόντων στην οικονομική δραστηριότητα για την πορεία της οικονομίας, οι εξελίξεις κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022, σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του έτους, καταδεικνύουν εξασθένηση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα και την ΕΕ, με διατήρηση των επιχειρηματικών προσδοκιών στην Ελλάδα σε επίπεδα που παρ' όλα αυτά εξακολουθούν να παραμένουν σχετικά υψηλά, ιδιαίτερα στους τομείς των κατασκευών και της βιομηχανίας.

Με βάση τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στην παρούσα συγκυρία, οι προβλέψεις για την εξέλιξη του πραγματικού ΑΕΠ της Ελλάδας υπόκεινται σε σημαντικό βαθμό αβεβαιότητας. Οι γεωπολιτικές εξελίξεις και το ενεργειακό ζήτημα συνιστούν αυτή τη στιγμή την πρώτη πηγή ανησυχίας στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, ιδιαίτερα ενόψει της χειμερινής περιόδου. Παράλληλα, και σε συνάρτηση με τα ζητήματα αυτά, η πορεία της οικονομίας το επόμενο διάστημα μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη με σοβαρές επιπτώσεις από μία ενδεχόμενη συνέχιση των έντονων πληθωριστικών πιέσεων, με ό,τι αυτή μπορεί να συνεπάγεται για την αβεβαιότητα, τον περιορισμό της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, το κόστος παραγωγής και την πορεία των επιτοκίων. Από την άλλη πλευρά, προς μία περισσότερο ευνοϊκή εξέλιξη του ΑΕΠ θα μπορούσε να συμβάλει η ισχυρή ανάκαμψη του τουριστικού τομέα της Ελλάδας, η οποία σύμφωνα με τις μέχρι στιγμής ενδείξεις συνεχίστηκε στο τρίτο τρίμηνο του έτους, η δυνατότητα συνέχισης της εφαρμογής μέτρων στήριξης της οικονομίας για την αντιμετώπιση του αυξημένου ενεργειακού κόστους σε κλίμακα συμβατή με την τήρηση των δημοσιονομικών στόχων, η υλοποίηση έργων και μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και η εντατικοποίηση των επενδύσεων που συνδέονται με την εξοικονόμηση ενέργειας και τον περιορισμό της ενεργειακής εξάρτησης.

1.4. Η διεθνής συγκυρία συγκρατεί τη χρηματιστηριακή αγορά

Φωτεινή Οικονομία

1.4.1. Εισαγωγή

Οι φόβοι για επιδείνωση της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης σε συνδυασμό με τις πληθωριστικές πιέσεις και τις αυξήσεις επιτοκίων δημιουργούν ένα επενδυτικό κλίμα αβεβαιότητας, με το Χρηματιστήριο Αθηνών (Χ.Α.) να ολοκληρώνει το δεύτερο τετράμηνο του 2022 με αρνητικό πρόσημο για την πλειονότητα των χρηματιστηριακών δεικτών. Παράλληλα, συνεχίζεται η ανοδική πορεία των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων, αυξάνοντας το κόστος δανεισμού για το Ελληνικό Δημόσιο.

Επιπλέον, παραμένει ο στόχος επιστροφής στην επενδυτική βαθμίδα. Τον Ιούνιο του 2022 ο οίκος αξιολόγησης R&I αναβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της ελληνικής οικονομίας σε BB+ με σταθερή προοπτική, δηλαδή σε απόσταση μιας βαθμίδας από την επενδυτική βαθμίδα, κατ' αναλογία με προηγούμενες αξιολογήσεις των διεθνών οίκων Standard & Poor's, DBRS και SCOPE Ratings. Σημειώνεται ότι ο διεθνής οίκος Moody's διατήρησε για την Ελλάδα την αξιολόγηση Ba3 με σταθερή προοπτική στην αξιολόγηση του Σεπτεμβρίου 2022 και ο οίκος Fitch διατήρησε επίσης την αξιολόγηση της Ελλάδας σε BB με θετική προοπτική κατά την αξιολόγηση του Ιουλίου 2022.

Στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται η πορεία της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς κατά το οκτάμηνο του 2022, με έμφαση σε βασικούς χρηματιστηριακούς δείκτες και μεγέθη. Επιπλέον, παρουσιάζεται η πορεία της αγοράς ομολόγων για την ίδια περίοδο. Η τελευταία ενότητα του άρθρου συνοψίζει και ολοκληρώνει το άρθρο.

1.4.2. Η πορεία της χρηματιστηριακής αγοράς κατά το οκτάμηνο του 2022

Το χρηματιστηριακό περιβάλλον συνεχίζει να αντιμετωπίζει πολλαπλές προκλήσεις, με τις επιπτώσεις της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης και των πληθωριστικών πιέσεων να αποτυπώνονται στην πορεία των χρηματιστηριακών δεικτών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Χ.Α. για το οκτάμηνο του 2022 (Πίνακας 1.4.1), οι αποδόσεις από την αρχή του έτους καταγράφονται αρνητικές για την πλειονότητα των χρηματιστηριακών δεικτών. Πιο συγκεκριμένα, ο Γ.Δ. του Χ.Α. σημείωσε απώλειες της τάξης του -4,14%, φτάνοντας τις 856,36 μονάδες στις 31/8/2022 από τις 893,34 μονάδες στα τέλη Δεκεμβρίου 2021. Αντίστοιχη ήταν και η πορεία των δεικτών FTSE/X.A. Large Cap και ATHEX ESG, καταγράφοντας απώλειες -4,11% και -4,37%, αντίστοιχα. Η μεσαία και η μικρή κεφαλαιοποίηση σημείωσαν μεγαλύτερες απώλειες, με τους δείκτες Ελληνικός Δείκτης MID & Small Cap, FTSE/X.A. Mid Cap και FTSE/X.A. Mid & Small Cap Θεμελιωδών Μεγεθών να χάνουν -7,60%, -9,00% και -10,50%, αντίστοιχα, από την αρχή του έτους.

Πτωχικά κινήθηκε και η πλειονότητα των κλαδικών δεικτών για την ίδια περίοδο, με τους δείκτες FTSE/X.A. Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (-22,30%), FTSE/X.A. Πρώτες Ύλες (-22,55%), FTSE/X.A. Τρόφιμα & Ποτά (-23,15%), FTSE/X.A. Προσωπικά Προϊόντα (-28,35%) και FTSE/X.A. Υγεία (-33,61%) να σημειώνουν απώλειες άνω του 20%. Θετικές εξαιρέσεις αποτέλεσαν οι δείκτες FTSE/X.A. Ασφάλειες και FTSE/X.A. Ενέργεια με σημαντικές θετικές αποδόσεις, 53,26% και 27,95%, αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Χ.Α. (2022), η κεφαλαιοποίηση του Χ.Α. (συνολική αξία χαρτοφυλακίου ημεδαπών και αλλοδαπών δικαιούχων μεριδίων για το σύνολο των εισηγμένων με τη συμμετοχή του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας - ΤΧΣ) έφτασε τα €56,06 δισ. στα τέλη Αυγούστου 2022, αυξημένη κατά 0,78% σε σχέση με τα επίπεδα του προηγούμενου μήνα (€55,62 δισ.), χαμηλότερη όμως σε σχέση με τα τέλη Δεκεμβρίου 2021 που ήταν στα €56,53 δισ. Η συμμετοχή των αλλοδαπών δικαιούχων μεριδίων (με ΤΧΣ) διαμορφώθηκε στο 63,90% στα τέλη Αυγούστου 2022, πραγματοποιώντας εισροές €93,63 εκατ. και το 56,4% των συνολικών συναλλαγών τον Αύγουστο 2022. Η αξία συναλλαγών του Αυγούστου 2022 έφτασε τα €1.257,84 εκατ., αυξημένη κατά 16,61% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και κατά 25,23% σε σχέση με τον Αύγουστο του 2021. Επιπλέον, η χρηματική αξία των διακανονισμένων συναλλαγών σε μετοχές διαμορφώθηκε τον Αύγουστο του 2022 στα €1.238,50 εκατ., αυξημένη σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα που ήταν στα €1.050,52 εκατ., αλλά και σε σχέση με τον Αύγουστο 2021 που ήταν στα €972,39 εκατ. Συνολικά, η χρηματική αξία των διακανονισμένων συναλλαγών σε μετοχές καταγράφεται αυξημέ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4.1 Μονάδες και αποδόσεις για επιλεγμένους δείκτες του Χ.Α. (31/8/2022)

	31/8/2022	Κατ. έτους	Ανώτ. έτους	Δ (%) έτους
FTSE/Χ.Α. Large Cap	2.060,62	1.853,39	2.384,15	-4,11%
Γενικός Δείκτης Τιμών Χ.Α.	856,36	778,84	973,27	-4,14%
Δείκτης ATHEX ESG	969,11	867,88	1.131,24	-4,37%
Δείκτης Όλων των Μετοχών Χ.Α.	216,28	198,92	248,43	-5,99%
Ελληνικός Δείκτης MID & Small Cap	1.268,57	1.181,80	1.451,84	-7,60%
FTSE/Χ.Α. Mid Cap	1.357,61	1.250,58	1.615,19	-9,00%
FTSE/Χ.Α. Mid & Small Cap Θεμελιωδών Μεγεθών	4.178,33	3.920,25	5.109,62	-10,50%
FTSE/Χ.Α. Ασφάλειες	3.057,35	1.994,86	3.171,11	53,26%
FTSE/Χ.Α. Ενέργεια	4.405,88	3.339,51	4.463,27	27,95%
FTSE/Χ.Α. Καταναλωτικά Προϊόντα και Υπηρεσίες	8.142,97	7.260,09	8.861,27	12,16%
FTSE/Χ.Α. Ταξίδια & Αναψυχή	2.191,95	1.858,00	2.327,38	11,66%
FTSE/Χ.Α. Κατασκευές & Υλικά	2.999,99	2.533,53	3.209,28	0,71%
FTSE/Χ.Α. Βιομηχανικά Προϊόντα & Υπηρεσίες	3.678,12	3.065,29	4.306,76	-1,44%
FTSE/Χ.Α. Τηλεπικοινωνίες	4.431,83	4.377,01	5.170,21	-2,50%
FTSE/Χ.Α. Τράπεζες	555,98	443,16	752,66	-3,30%
FTSE/Χ.Α. Τεχνολογία	1.937,11	1.679,98	2.347,72	-9,77%
FTSE/Χ.Α. Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες	673,21	619,08	831,60	-10,12%
FTSE/Χ.Α. Ακίνητης Περιουσίας	4.113,23	3.592,38	5.179,83	-14,52%
FTSE/Χ.Α. Εμπόριο	833,86	746,44	1.150,20	-15,29%
FTSE/Χ.Α. Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας	4.002,56	3.692,82	5.208,71	-22,30%
FTSE/Χ.Α. Πρώτες Ύλες	5.729,76	5.412,75	8.197,29	-22,55%
FTSE/Χ.Α. Τρόφιμα & Ποτά	8.709,56	6.627,16	12.058,75	-23,15%
FTSE/Χ.Α. Προσωπικά Προϊόντα	6.251,21	6.251,21	8.868,58	-28,35%
FTSE/Χ.Α. Υγεία	366,81	305,68	611,35	-33,61%

Πηγή: Ημερήσιο δελτίο τιμών Χ.Α. 31/8/2022.

νη το οκτάμηνο του 2022 στα €13.066,80 εκατ. από €12.087,49 εκατ. την αντίστοιχη περίοδο του 2021.

Παράλληλα, η αβεβαιότητα για την πορεία της χρηματιστηριακής αγοράς αποτυπώθηκε και στις τιμές του δείκτη τεκμαρτής μεταβλητότητας KEPE GRIV, του λεγόμενου δείκτη «φόβου», καταγράφοντας αύξηση από την αρχή του 2022. Ο συγκεκριμένος δείκτης εκφράζει την αβεβαιότητα των συμμετεχόντων στην αγορά παραγώγων για την αναμενόμενη βραχυπρόθεσμη πορεία της ελληνικής αγοράς και υπολογίζεται στη βάση των τιμών των δικαιωμάτων προαίρεσης του δείκτη FTSE/Χ.Α. Large Cap. Πιο συγκεκριμένα, η τιμή του δείκτη

KEPE GRIV τον Αύγουστο του 2022 έφτασε το 31,62% στις 31/8/2022 από 28,19% στις 29/7/2022. Επιπλέον, η μέση ημερήσια τιμή του δείκτη αυξήθηκε τον Αύγουστο του 2022 φτάνοντας το 31,16% από 26,93% τον Ιούλιο του 2022, με τον δείκτη να κινείται σε επίπεδα χαμηλότερα του ιστορικού μέσου όρου του (από τον Ιανουάριο του 2004) για την ελληνική αγορά, ο οποίος είναι στο 32,61%. Ο δείκτης καταγράφεται αυξημένος σε σχέση με τα τέλη του 2021, όταν ήταν 28,10% στις 31/12/2021, σημειώνοντας σημαντικές διακυμάνσεις εντός του έτους. Αυξημένη καταγράφεται και η μέση ημερήσια τιμή του δείκτη, φτάνοντας το 31,16% τον Αύγουστο του 2022 από 30,67% τον Δεκέμβριο του

2021. Η εξέλιξη του δείκτη κατά το οκτάμηνο του 2022 αποτυπώνει αύξηση της αβεβαιότητας για την αναμενόμενη βραχυπρόθεσμη πορεία της ελληνικής αγοράς σε σχέση με τα τέλη του 2021, δεδομένων του πολέμου στην Ουκρανία, της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης και των συνεπαγόμενων πληθωριστικών πιέσεων.

1.4.3. Έντοκα γραμμάτια, ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου και εταιρικά ομόλογα

Η δυσμενής διεθνής συγκυρία δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη και την παγκόσμια αγορά ομολόγων, οδηγώντας σε υψηλότερα επίπεδα επιτοκίων και αυξημένο κόστος δανεισμού για το Ελληνικό Δημόσιο. Σημειώνεται ότι τον Σεπτέμβριο του 2022 η ΕΚΤ αύξησε τα τρία βασικά επιτόκια της κατά 75 μονάδες βάσης, με στόχο την έγκαιρη επαναφορά του πληθωρισμού στον μεσοπρόθεσμο στόχο της ΕΚΤ του 2%, σε συνέχεια της αύξησης που προηγήθηκε τον Ιούλιο του 2022 κατά 50 μονάδες βάσης¹.

Από τις αρχές του 2022 έχουν πραγματοποιηθεί επιτυχημένες εκδόσεις εντόκων γραμματίων του Δημοσίου (ΕΓΔ) (Πίνακας 1.4.2). Έχουμε πλέον φύγει από την περιοχή των αρνητικών αποδόσεων σε όλες τις εκδόσεις

ΕΓΔ 13, 26 και 52 εβδομάδων που πραγματοποιήθηκαν από τον Ιούνιο του 2022 και έπειτα, με τα επιτόκια να καταγράφονται αυξημένα σε σχέση με τα τέλη του 2021.

Ανοδική ήταν και η πορεία των επιτοκίων των τίτλων αναφοράς του Ελληνικού Δημοσίου, όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 1.4.1. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Αύγουστο του 2022 η μέση μηνιαία απόδοση των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου καταγράφεται αυξημένη τόσο σε σχέση με τον Αύγουστο του 2021, όσο και σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2021 για όλες τις διάρκειες, με το επταετές ομόλογο να σημειώνει τη μεγαλύτερη αύξηση σε σχέση με τον Αύγουστο του 2021. Σημειώνεται ότι, δεδομένων των συνθηκών, η πιο πρόσφατη έκδοση ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2022, όταν το Ελληνικό Δημόσιο άντλησε €1 δισ. από την έκδοση πενταετούς ομολόγου κυμαινόμενου επιτοκίου, με το επιτόκιο να διαμορφώνεται στο Euribor τριμήνου συν 123 μονάδες βάσης.

Πτωτικά κινήθηκαν και οι δείκτες εταιρικών ομολόγων του Χ.Α. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Χ.Α., ο Ελληνικός Δείκτης Τιμών Εταιρικών Ομολόγων² κατέγραψε απώλειες -8,78% και ο Ελληνικός Δείκτης Εταιρικών Ομολόγων³ απώλειες -6,97% το οκτάμηνο του 2022⁴.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4.2 Επιτόκια εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου (εκδόσεις από τα τέλη του 2021 έως 7/9/2022)

Ημ/νία έκδοσης	13 εβδ.	Ημ/νία έκδοσης	26 εβδ.	Ημ/νία έκδοσης	52 εβδ.
3/8/2022	0,45%	24/8/2022	1,05%	7/9/2022	1,97%
6/7/2022	0,20%	27/7/2022	0,80%	8/6/2022	0,83%
4/5/2022	-0,16%	29/6/2022	0,45%	9/3/2022	-0,23%
6/4/2022	-0,20%	1/6/2022	-0,03%	8/12/2021	-0,40%
2/2/2022	-0,42%	27/4/2022	-0,14%		
4/1/2022	-0,40%	30/3/2022	-0,20%		
3/11/2021	-0,43%	23/2/2022	-0,40%		
		26/1/2022	-0,43%		
		29/12/2021	-0,46%		

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών.

1. Βλ. Ανακοίνωση ΕΚΤ της 8ης Σεπτεμβρίου 2022 και Ανακοίνωση ΕΚΤ της 21ης Ιουλίου 2022.

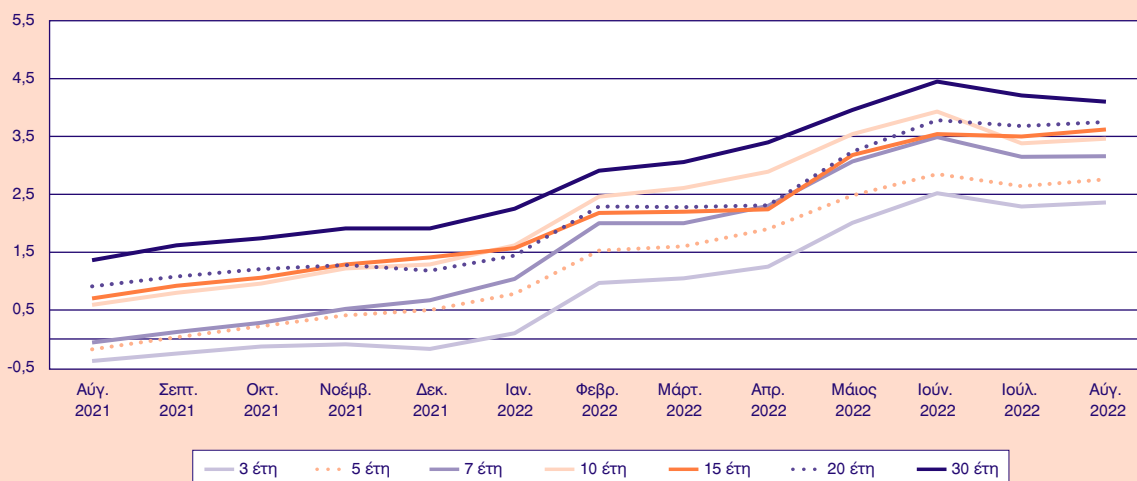
2. Για τον υπολογισμό του χρησιμοποιείται η καθαρή τιμή του κάθε ομολόγου.

3. Για τον υπολογισμό του χρησιμοποιείται η καθαρή τιμή, οι δεδουλευμένοι τόκοι και η αξία των καταβολών κάθε ομολόγου.

4. Αποδόσεις στις 29/8/2022 σύμφωνα με το Ημερήσιο Δελτίο Τιμών του Χ.Α. στις 31/8/2022.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.4.1

Μέση μηνιαία απόδοση (%) τίτλων αναφοράς του Ελληνικού Δημοσίου (Αύγ. 2021 – Αύγ. 2022) για διάρκειες 3, 5, 7, 10, 15, 20 και 30 ετών

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Εντούτοις, για την ίδια περίοδο, αυξημένη καταγράφεται η χρηματική αξία των διακανονισμένων συναλλαγών σε εταιρικά ομόλογα, φτάνοντας τα €168,89 εκατ. το οκτάμηνο του 2022 από €131.76 εκατ. το οκτάμηνο του 2021. Σημειώνεται ότι η αγορά εταιρικών ομολόγων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με επιτυχημένες εκδόσεις και το 2022, μετά από μια χρονιά αυξημένης εκδοτικής δραστηριότητας εταιρικών ομολόγων το 2021. Στην αγορά εταιρικών ομολόγων του Χ.Α. διαπραγματεύονται πλέον 20 εταιρικά ομόλογα, ενώ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022 αντλήθηκαν €200 εκατ. από την έκδοση δύο εταιρικών ομολόγων, με τις επιτυχημένες εκδόσεις να συνεχίζονται και τον Ιούλιο του 2022. Αν και τα κεφάλαια που αντλήθηκαν μέσω εκδόσεων εταιρικών ομολόγων είναι χαμηλότερα σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2021, αποτελούν περίπου το 74% των αντληθέντων κεφαλαίων της ρυθμιζόμενης αγοράς κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022⁵.

1.4.4. Σύνοψη

Η επιδείνωση των διεθνών χρηματοπιστωτικών συνθηκών και η ανησυχία για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας, όπως είναι αναμενόμενο, επηρεάζουν την

πορεία της χρηματιστηριακής αγοράς και της αγοράς ομολόγων. Η αβεβαιότητα σχετικά με την εξέλιξη της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης, τις πληθωριστικές πιέσεις και τις αυξήσεις επιτοκίων αποτυπώθηκε στην πορεία του Χ.Α., το οποίο ολοκλήρωσε το οκτάμηνο του 2022 με αρνητικές αποδόσεις για την πλειονότητα των χρηματιστηριακών δεικτών, ενώ ανοδικά κινήθηκαν οι αποδόσεις των ΕΓΔ και των ομολόγων. Η σημαντική εκδοτική δραστηριότητα της αγοράς εταιρικών ομολόγων το 2021, με επιτυχημένες εκδόσεις και το 2022, παρέχει μια εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις. Στην παρούσα δυσμενή διεθνή συγκυρία η ελληνική κεφαλαιαγορά καλείται να λειτουργήσει αναπτυξιακά, αντιμετωπίζοντας αλληπάλληλες προκλήσεις και έντονη αβεβαιότητα. Παράλληλα, ο στόχος επιστροφής στην επενδυτική βαθμίδα παραμένει, με την Ελλάδα να βρίσκεται κοντά στην επίτευξή του.

Βιβλιογραφία

Χρηματιστήριο Αθηνών, AxiaNumbers, Αγορά Χρεογράφων, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο Δεκεμβρίου 2021.

Χρηματιστήριο Αθηνών, AxiaNumbers, Αγορά Χρεογράφων, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο Αυγούστου 2022.

5. Βλ. Χ.Α., Αντληθέντα Κεφάλαια, Αγορά Χρεογράφων 1^ο εξάμηνο 2021 και 2022.

1.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας: Επιβράδυνση των ρυθμών οικονομικής ανάκαμψης εν μέσω γεωπολιτικών, οικονομικών και κλιματολογικών διαταραχών

Αριστοτέλης Κουτρούλης

Η υφήλιος διανύει μια περίοδο έντονων οικονομικών διακυμάνσεων. Η αρνητική εξέλιξη μιας σειράς παραγόντων –συνέχιση του πολέμου στην Ουκρανία, αλματώδης αύξηση του κόστους διαβίωσης, ενεργειακή κρίση στην Ευρώπη και επιδείνωση των κλιματολογικών συνθηκών– έχουν αποσταθεροποιήσει την παγκόσμια οικονομία και έχουν επιβραδύνει σημαντικά τους ρυθμούς οικονομικής ανάκαμψης στις περισσότερες οικονομίες του κόσμου. Για άλλη μια φορά, σημαντικό ρόλο στην αποκατάσταση της οικονομικής ομαλότητας αναμένεται να διαδραματίσει η οικονομική πολιτική.

1.5.1. Γενική αξιολόγηση των εξελίξεων και των βραχυπρόθεσμων προοπτικών της παγκόσμιας οικονομίας

Οικονομική δραστηριότητα

Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον εμφανίζει τάσεις αποσταθεροποίησης και σημαντικής υποχώρησης του ρυθμού οικονομικής ανάκαμψης. Οι δυσοίονες προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας αντανάκλουν τις οικονομικές επιπτώσεις από τη συνέχιση του πολέμου στην Ουκρανία, την αλματώδη αύξηση του κόστους διαβίωσης εν μέσω έντονων πληθωριστικών πιέσεων και τη σημαντική υποχώρηση της ανάκαμψης των τριών μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου, ήτοι των ΗΠΑ, της Κίνας και της Ευρωζώνης.

Από τα αρχικά σενάρια σχετικά με την πορεία του πολέμου στην Ουκρανία, μέχρι στιγμής, φαίνεται να επιβεβαιώνονται τα χειρότερα –πολύμηνες εχθροπραξίες αμείωτης έντασης, επαναλαμβανόμενες εμπρηστι-

κές δηλώσεις εκ μέρους των πολιτικών ηγετών, αλληλοκατηγορίες για αδιαλλαξία και διαρρηγμένοι διάουλοι επικοινωνίας μεταξύ Ρωσίας και Δυτικού Κόσμου. Δεδομένου του ρόλου της Ρωσίας και της Ουκρανίας στην παγκόσμια παραγωγή και προμήθεια ενεργειακών, διατροφικών και άλλων βασικών προϊόντων, οι εξελίξεις αυτές έχουν αναπόφευκτα οδηγήσει τις αντίστοιχες διεθνείς τιμές σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, αυξάνοντας σε δυσθεώρητα ύψη τόσο το κόστος παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών όσο και το κόστος διαβίωσης των νοικοκυριών στις περισσότερες οικονομίες του κόσμου.

Ο επιταχυνόμενος πληθωρισμός, παράλληλα με την ενίσχυση και διεύρυνση των πληθωριστικών προσδοκιών, έχουν αναγκάσει τις κυριότερες κεντρικές τράπεζες σε συγχρονισμένη μεταστροφή της πολιτικής τους από ενισχυτική σε περιοριστική με στόχο την άμβλυνση του πληθωρισμού. Αν και αυτή η πολιτική θεωρείται επιβεβλημένη ως μέσο κατευνασμού των πληθωριστικών προσδοκιών, αναμένεται ότι θα δυσχεράνει τις συνθήκες χρηματοδότησης νοικοκυριών και επιχειρήσεων και, επομένως, θα επηρεάσει αρνητικά τις δαπάνες για κατανάλωση και επενδύσεις.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι παραπάνω εξελίξεις καταγράφονται σε ένα περιβάλλον πολλαπλών εκκρεμοτήτων και υψηλής αβεβαιότητας. Για παράδειγμα, παρά την εξασθένηση της νόσου Covid-19, τα νέα κύματα παραλλαγών της νόσου στην Κίνα και τα αυστηρά lockdowns για την αντιμετώπισή τους εμποδίζουν την πλήρη αποκατάσταση της ομαλότητας στις διεθνείς αλυσίδες παραγωγής. Ταυτόχρονα, η μεγάλη συχνότητα εμφάνισης ακραίων καιρικών φαινομένων λόγω κλιματολογικής αλλαγής δείχνει να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην παγκόσμια παραγωγή διατροφικών προϊόντων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ελλείψεων και ανοδικών πιέσεων στις τιμές. Τέλος, μεγάλη ανησυχία έχει προκαλέσει η απότομη αύξηση του δημόσιου χρέους στις περισσότερες οικονομίες, καθώς τα υψηλά επιτόκια, η ανατίμηση του αμερικανικού δολαρίου, και η ανάγκη στήριξης των οικονομικά ασθενέστερων πληθυσμιακών ομάδων κάθε άλλο παρά ευνοούν τη βελτίωση της δημοσιονομικής θέσης των κρατών και την ομαλή εξυπηρέτηση του χρέους.

Στον αντίποδα των παραπάνω εξελίξεων βρίσκεται η δυναμική ανάκαμψη των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγή και κατανάλωση υπηρεσιών, και ειδικά τον τουρισμό. Ωστόσο, η αλματώδης αύξηση του κόστους διαβίωσης και η διάβρωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5.1 Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν^{1,2}
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

	2021*		2022**		2023**	
	ΔΝΤ	ΟΟΣΑ	ΔΝΤ	ΟΟΣΑ	ΔΝΤ	ΟΟΣΑ
Παγκόσμια οικονομία	6	5,8	3,2	3	2,7	2,2
Προηγμένες οικονομίες	5,2		2,4		1,1	
ΗΠΑ	5,7	5,7	1,6	1,5	1	0,5
Ευρωζώνη	5,2	5,2	3,1	3,1	0,5	0,3
Ιαπωνία	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,4
Ηνωμένο Βασίλειο	7,4	7,4	3,6	3,4	0,3	0
Αναπτυσσόμενες οικονομίες	6,6		3,7		3,7	
Βραζιλία	4,6	4,9	2,8	2,5	1	0,8
Ρωσία	4,7	4,7	-3,4	-5,5	-2,3	-4,5
Ινδία	8,7	8,7	6,8	6,9	4,9	5,7
Κίνα	8,1	8,1	3,2	3,2	4,4	4,7

Πηγές: IMF, *World Economic Outlook*, October 2022· OECD, *OECD Economic Outlook, Interim Report*, September 2022.

* Εκτιμήσεις, ** Προβλέψεις.

Σημειώσεις: 1. Οι αποκλίσεις που υπάρχουν στις εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών οφείλονται, μεταξύ άλλων, στη χρησιμοποίηση διαφορετικών οικονομικών υποδειγμάτων, την υιοθέτηση εναλλακτικών υποθέσεων, καθώς και στη διαφορετική χρονική στιγμή που πραγματοποιούνται οι προβλέψεις από την κάθε ερευνητική ομάδα.

2. Στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων οικονομιών περιλαμβάνονται και οι αναδυόμενες οικονομίες.

από τον πληθωρισμό αφήνει λίγα περιθώρια αισιοδοξίας για το άμεσο μέλλον.

Συνολικά, ο ρυθμός επέκτασης της παγκόσμιας οικονομίας το 2022 αναμένεται να περιοριστεί στο 3,0%, ήτοι 3 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερος από το 2021. Καθώς το γενικότερο οικονομικό κλίμα δεν προβλέπεται να βελτιωθεί άμεσα, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα μειωθεί περαιτέρω το επόμενο έτος φτάνοντας το 2,5% περίπου (βλ. Πίνακα 1.5.1).

Πληθωρισμός και αγορές εργασίας

Στις περισσότερες οικονομίες του κόσμου ο πληθωρισμός άρχισε να ενισχύεται σημαντικά από το Β' εξάμηνο του 2021, κυρίως λόγω πλεονάζουσας ζήτησης και δυσχερειών στις διεθνείς αλυσίδες παραγωγής, αλλά και λόγω αυξήσεων στις τιμές των ενεργειακών προϊόντων και τα μεταφορικά κόστη. Με την έναρξη του πολέμου, οι μεγάλες αυξήσεις των διεθνών τιμών σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο και διατροφικά προϊόντα

του περασμένου Μαρτίου έμελλε να παίξουν καταλυτικό ρόλο στέλνοντας τον πληθωρισμό σε επίπεδα πολύ υψηλότερα από τους στόχους των κεντρικών τραπεζών.

Το τελευταίο διάστημα διαπιστώνεται μια διεύρυνση των πληθωριστικών πιέσεων, καθώς τα αυξημένα κόστη παραγωγής και μεταφορών έχουν επηρεάσει ανοδικά τις τιμές ενός ευρέος φάσματος προϊόντων. Στην εξέλιξη αυτή φαίνεται να έχει συμβάλει και η αύξηση των ονομαστικών μισθών (π.χ. ΗΠΑ και Ην. Βασίλειο) (OECD, 2022). Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των τιμών καταναλωτή στον ανεπτυγμένο κόσμο αναμένεται το 2022 να φτάσει το 7,5%. Το αντίστοιχο μέγεθος στο σύνολο των αναπτυσσόμενων οικονομιών αναμένεται να κυμανθεί πολύ κοντά στο 11% (βλ. Πίνακα 1.5.2).

Για το επόμενο έτος εκτιμάται ότι ο πληθωρισμός θα μεταβεί σε μια καθοδική πορεία, υποχωρώντας στο 3,1% στις προηγμένες οικονομίες και στο 6,1% στις αναπτυσσόμενες. Στην αποκλιμάκωση του πληθωρι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5.2 Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές στον όγκο του διεθνούς εμπορίου¹

		2021*	2022**	2023**
Όγκος διεθνούς εμπορίου (αγαθά & υπηρεσίες)		10,1	4,3	2,5
Εισαγωγές	Προηγμένες οικονομίες	9,5	6	2
	Αναπτυσσόμενες οικονομίες	11,8	2,4	3
Εξαγωγές	Προηγμένες οικονομίες	8,7	4,2	2,5
	Αναπτυσσόμενες οικονομίες	11,8	3,3	2,9

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, October 2022.

* Εκτιμήσεις, ** Προβλέψεις.

Σημείωση: 1. Στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων οικονομιών περιλαμβάνονται και οι αναδυόμενες οικονομίες.

σμού αναμένεται να συμβάλει τόσο η επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας όσο και η περιοριστική κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής στις κυριότερες εθνικές οικονομίες.

Παρά την αρνητική εικόνα που παρουσιάζει η παγκόσμια οικονομία, οι συνθήκες που επικρατούν στις αγορές εργασίας ανά τον κόσμο δείχνουν να είναι ιδιαίτερα θετικές. Πράγματι, σε αρκετά κράτη-μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) τα ποσοστά ανεργίας βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων 20 ετών. Εξίσου χαμηλή είναι και η αναλογία του αριθμού των ανέργων που βρίσκονται σε διαδικασία ανεύρεσης εργασίας προς το σύνολο των διαθέσιμων θέσεων εργασίας (OECD, 2022). Ενδεικτικό των θετικών αυτών εξελίξεων είναι και η εκτίμηση του ΔΝΤ για μείωση των ποσοστών ανεργίας στην πλειονότητα των χωρών της ευρωπαϊκής ηπείρου, ακόμη και της Ρωσίας, η οποία βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.

Παρ' όλα αυτά, οι οικονομίες δείχνουν να έχουν εξαντλήσει τα περιθώρια για περαιτέρω μείωση της ανεργίας. Ειδικότερα, για το 2023 αναμένεται ότι η ανεργία θα ακολουθήσει ανοδική πορεία λόγω της μεγάλης επιβράδυνσης του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και λόγω της περιοριστικής κατεύθυνσης της νομισματικής πολιτικής.

1.5.2. Διεθνές εμπόριο και διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων

Ο ρυθμός επέκτασης του διεθνούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών εκτιμάται ότι θα καταγράψει ραγδαία μείωση κατά το τρέχον έτος και θα διαμορφωθεί στο

4,3% έναντι 10,1% το 2021 (βλ. Πίνακα 1.5.2). Μεταξύ των παραγόντων που έδρασαν ανασταλτικά στην επέκταση του διεθνούς εμπορίου, ο κυριότερος σχετίζεται με τη μεγάλη επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ και την κατακόρυφη άνοδο των διεθνών τιμών της ενέργειας. Επιπρόσθετα, αρνητική επίδραση έχει ασκήσει η υποτονική μεταποιητική δραστηριότητα και η αργή αποκατάσταση της ομαλής λειτουργίας των διεθνών αλυσίδων παραγωγής. Τέλος, αρνητικός είναι και ο ρόλος της μεγάλης ανατίμησης του αμερικανικού δολαρίου, καθότι ένα μεγάλο μέρος του διεθνών εμπορικών συναλλαγών πραγματοποιείται διαμέσου της χρήσης του εν λόγω νομίσματος.

Για το 2023, ο ρυθμός επέκτασης του διεθνούς εμπορίου εκτιμάται ότι θα είναι ακόμα πιο υποτονικός, υποχωρώντας στο 2,5%. Οι παράγοντες που εξηγούν την ακόμη μεγαλύτερη υποχώρηση σχετίζονται με την εκτίμηση για ασθενική ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και τη διατήρηση των διεθνών τιμών ενέργειας και άλλων βασικών προϊόντων σε υψηλά επίπεδα.

Οι διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους εκτοξεύθηκαν σε ιστορικά υψηλά επίπεδα. Η εκτίμηση αυτή αφορά πρωτίστως τα ενεργειακά προϊόντα (φυσικό αέριο, πετρέλαιο, άνθρακας) και τα εδώδιμα, καθώς στα βασικά μέταλλα παρατηρείται μικρή υποχώρηση στις τιμές τους. Αναφορικά με το επόμενο έτος, οι διαθέσιμες εκτιμήσεις με βάση τις προθεσμιακές αγορές κάνουν λόγο για σταδιακή αλλά αργή υποχώρηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου. Όσον αφορά τις τιμές των διατροφικών προϊόντων σημαντικό ρόλο αναμένεται να παίξουν οι καιρικές συνθήκες, η πορεία

των πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται ευρέως στη γεωργία και ο βαθμός τήρησης των διεθνών συμφωνιών που έχουν συναφθεί για την πραγματοποίηση εξαγωγών βασικών αγροτικών προϊόντων από την Ουκρανία.

Βιβλιογραφία

International Monetary Fund (2022), *World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis*, October 2022, IMF, Washington, DC.

OECD (2022). *OECD Economic Outlook, Interim Report, September 2022. Paying the Price of War*, OECD Publishing, Paris.

2. Δημοσιονομικές εξελίξεις

ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τεύχος 49, 2022, σσ. 35-42

Κρατικός Προϋπολογισμός, δημόσιο χρέος και προοπτικές των δημοσιονομικών μεγεθών

Ελισάβετ Ι. Νίτση

2.1. Εκτέλεση Προϋπολογισμού 2022 και Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2023

Πρόσφατα κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2023. Το Προσχέδιο, εκτός από τον Προϋπολογισμό του 2023, περιλαμβάνει και πληροφορίες για την εκτίμηση τόσο των μακροοικονομικών μεγεθών όσο και της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του 2022. Στον Πίνακα 2.1.1 παρουσιάζονται τα στοιχεία προϋπολογισμών του 2022 και 2023, αλλά και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2022-2025.

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2022

Για το τρέχον έτος 2022, και σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ της χώρας εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε 5,3%. Η πρόβλεψη αυτή του Υπουργείου Οικονομικών σχετίζεται με την καλύτερη από την αναμενόμενη επίδοση της ελληνικής οικονομίας στο πρώτο εξάμηνο του έτους, από την αναθεωρημένη προς τα πάνω εκτίμηση για τις ετήσιες τουριστικές εισπράξεις και από το αυξημένο ύψος των μέτρων στήριξης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Η πρόβλεψη αυτή είναι υψηλότερη από τις προβλέψεις τόσο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022 κατά 0,8%, όσο και από το Πρόγραμμα Σταθερότητας του Απριλίου 2022 κατά 2,2%. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πρόβλεψη του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ στο ΜΠΔΣ 2022-2025 για το 2022 ανερχόταν στο 6,2%. Πρέπει βεβαίως να τονιστεί ότι το ΜΠΔΣ 2022-2025 είχε συνταχθεί σε μια περίοδο που κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει τις γεωπολιτικές εξελίξεις, αλλά και τη μεγάλη ενερ-

γειακή και ευρύτερα οικονομική κρίση που ακολούθησε με την εκτίναξη των τιμών των προϊόντων και, ως εκ τούτου, η παρουσίαση των προβλέψεων αυτών δεν θα βαρύνουν ιδιαίτερα την ανάλυση που ακολουθεί. Ωστόσο θα χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία της εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2021 από τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος (ΔΥΕ) του Απριλίου 2022.

Τα δημοσιονομικά στοιχεία στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2023 για το 2022 δείχνουν απόκλιση από τις εκτιμήσεις του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022, όπως είχε κατατεθεί. Πιο συγκεκριμένα, τα έσοδα αναμένονται στα 61 δισ. ευρώ (29% του ΑΕΠ), αυξημένα κατά 5,5 δισ. ευρώ ή 10% σε σχέση με την πρόβλεψη του Προϋπολογισμού του 2022, αλλά και 7,7 δισ. ευρώ ή 14,4% συγκριτικά με το 2021. Η αύξηση αυτή θα προέλθει κατά κύριο λόγο από την είσπραξη του ΦΠΑ κατά 2,6 δισ. ευρώ ή 13,7%, τις επιστροφές εσόδων κατά 870 εκατ. ευρώ, τις μεταβιβάσεις 1,5 δισ. ευρώ ή 19,8% και τον φόρο εισοδήματος από φυσικά πρόσωπα κατά 786 εκατ. ευρώ ή 7,6%. Η αύξηση των εισπράξεων από φόρους οφείλεται όσον αφορά τον ΦΠΑ στις έντονες πληθωριστικές πιέσεις που έχουν προκύψει παγκοσμίως λόγω της ενεργειακής κρίσης, γεγονός που επηρεάζει κυρίως τους έμμεσους φόρους και ειδικότερα τα έσοδα από τον ΦΠΑ, ενώ για τον φόρο εισοδήματος στην επανεκκίνηση της οικονομίας και την επακόλουθη αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας που αύξησαν τα εισοδήματα των εργαζομένων και άρα και την απόδοση φόρων. Οι μεταβιβάσεις είναι αυξημένες λόγω των αυξημένων εσόδων του ΠΔΕ, καθώς και της είσπραξης εσόδων από ANFAs και SMPs και από επιστροφή τόκων EFSF, τα οποία δεν είχαν προβλεφθεί. Τέλος, οι επιστροφές αχρεωστήτως εισπραχθέντων εσόδων παρουσιάζονται λόγω των αυξημένων επιστροφών του ΦΠΑ.

Αντίστοιχα οι δαπάνες εκτιμώνται στα 72,5 δισ. ευρώ (34,5% του ΑΕΠ), αυξημένες κατά 6,8 δισ. ευρώ ή 10,5% από τον Προϋπολογισμό του 2022 και 1,8 δισ. ευρώ ή 2,6% από το 2021. Η αύξηση αυτή προέρχεται κατά κύριο λόγο από τις μεταβιβάσεις κατά 2,9 δισ. ευρώ ή 9,7%, τις πιστώσεις υπό κατανομή κατά 1,3 δισ. ευρώ ή 9,6% και τις αγορές αγαθών και υπηρεσιών που διπλασιάστηκαν παρουσιάζοντας αύξηση

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.1 Στοιχεία Κρατικών Προϋπολογισμών, εκατ. € σε τροποποιημένη ταμειακή βάση

	2021		2022		2023	
	ΔΥΕ Απριλίου 2021	Πρόβλεψη Προϋπολογισμού 2022	ΜΠΔΣ 2022-2025	Εκτίμηση Προσχεδίου Προϋπολογισμού 2023	ΜΠΔΣ 2022-2025	Πρόβλεψη Προσχεδίου Προϋπολογισμού 2023
Κρατικός Προϋπολογισμός	53.280	55.425	54.822	60.962	56.639	61.488
Καθαρά έσοδα	48.243	50.055	49.433	54.608	53.057	56.190
φόροι εκ των οποίων:						
ΦΠΑ	17.294	18.755	18.797	21.326	19.668	21.889
ΕΦΚ	6.686	7.067	7.009	7.113	7.122	7.143
Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.645	2.503	2.578	2.381	2.541	2.380
φόρος εισοδήματος από φυσικά πρόσωπα	10.340	10.352	10.157	11.138	11.437	11.180
φόρος εισοδήματος από εταιρείες	3.571	3.794	3.211	4.118	4.411	4.714
Λοιπά τρέχοντες φόροι	2.169	2.213	2.404	2.345	2.465	2.402
Κοινωνικές εισφορές	55	55	55	55	55	55
Μεταβιβάσεις	7.052	7.567	7.164	9.065	6.458	6.644
Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	598	665	726	819	828	936
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.297	2.027	2.289	2.222	3.107	3.528
Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	-1	13	26	19	183	16
Επιστροφές εσόδων	4.966	4.957	4.290	5.827	4.320	5.881

Δαπάνες¹	70.661	65.594	62.994	72.464	62.571	69.411
Παροχές σε εργαζόμενους	13.494	13.599	13.468	13.659	13.997	13.672
Κοινωνικές παροχές	269	221	198	446	184	398
Μεταβιβάσεις	37.743	29.825	29.548	32.711	29.424	31.433
Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	2.322	1.136	1.202	2.266	1.057	1.430
Επιδότησεις	361	80	80	412	80	80
Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)	5.498	5.550	5.600	6.000	5.600	7.000
Λοιπές δαπάνες	420	101	51	91	51	81
Πιστώσεις υπό κατανομή (πλην ΠΔΕ)	8.916	13.922	11.665	15.259	11.565	15.110
Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	1.638	1.160	632	1.620	613	207
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)²						
Έσοδα	4.693	4.490	4.290	4.932	4.320	4.436
Δαπάνες	8.694	7.800	7.250	8.800	7.000	8.300
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας³	307	3.199	3.199	3.199	3.199	3.466
Πρωτογενές Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA⁴	-11.884	-4.620	-2.572	-5.502	3.068	-938
% ΑΕΠ	-6,5%	-2,5%	-1,4%	-2,6%	1,6%	-0,4%
Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ΑΕΠ	-17.382	-10.170	-8.172	-11.502	-3.932	-7.923
% ΑΕΠ	-9,5%	-5,4%	-4,4%	-5,5%	-2,0%	-3,6%
ΑΕΠ	182.830	187.278	184.658	209.943	194.564	220.974

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2022, Υπουργείο Οικονομικών.

Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2022-2025, Υπουργείο Οικονομικών.

Σημειώσεις:

1. Οι δαπάνες της Κεντρικής Διοίκησης αναλύονται σύμφωνα με τις μείζονες κατηγορίες του π.δ. 54/2018 (Α' 103).
2. Τα έσοδα του ΠΔΕ περιέχονται στις μεταβιβάσεις και στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, ενώ οι δαπάνες του ΠΔΕ περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή.
3. Τα έσοδα του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας περιέχονται στις μεταβιβάσεις, ενώ οι αντίστοιχες δαπάνες περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή.
4. Έλλειμμα (-)/Πλεόνασμα (+).

κατά 1,1 δισ. ευρώ. Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης ως αποτέλεσμα των δυσμενών γεωπολιτικών εξελίξεων. Το έκτακτο των αναγκών αυτών φαίνεται και από το γεγονός ότι η διάθεση των επιπλέον κονδυλίων υλοποιήθηκε με την ψήφιση δύο συμπληρωματικών Προϋπολογισμών.

Αποτέλεσμα αυτών των αποκλίσεων είναι η αυξημένη εκτίμηση για το πρωτογενές έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA στα 5,5 δισ. ευρώ (2,6% του ΑΕΠ), αυξημένο κατά 882 εκατ. ευρώ ή 19,1% σε σχέση με την πρόβλεψη του Προϋπολογισμού του 2021, ενώ είναι υποδιπλάσιο από το πρωτογενές έλλειμμα του 2021, είναι δηλαδή μειωμένο κατά 6,4 δισ. ευρώ ή 53,7%. Αντίστοιχα είναι και τα εκτιμώμενα μεγέθη του Ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA του 2022, που αναμένεται να ανέλθει στα 11,5 δισ. ευρώ (5,5% του ΑΕΠ) και δείχνουν αποκλίσεις της τάξης του 1,3 δισ. ευρώ ή 13,1% και -5,9 δισ. ευρώ ή -33,8%, αντίστοιχα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι έχουν αυξηθεί και οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) κατά 1 δισ. ευρώ ή 12,8% συγκριτικά με την πρόβλεψη του Προϋπολογισμού και 106 εκατ. ευρώ ή 1,2% σε σχέση με τις δαπάνες για ΠΔΕ του 2021, αλλά κυρίως ότι αναμένεται να εκταμιευτούν 3,199 δισ. ευρώ ή 1,5% του ΑΕΠ από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, γεγονός που καταδεικνύει ότι υπάρχει ένας επενδυτικός προσανατολισμός.

Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2023

Αναφορικά με το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2023, οι μακροοικονομικές προβλέψεις για τον ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ της χώρας είναι 2,1%, μειωμένος έναντι του 2022, ωστόσο η ελληνική οικονομία θα συνεχίσει να αναπτύσσεται, τόσο λόγω της αυξημένης οικονομικής δραστηριότητας, όσο και της αυξημένης επενδυτικής δαπάνης λόγω των πόρων του ΠΔΕ και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που θα εισρεύσουν στην ελληνική οικονομία. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η πρόβλεψη αυτή είναι υψηλότερη από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης (1,4% σύμφωνα με τις θερινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και 0,9% σύμφωνα με τις προβλέψεις Σεπτεμβρίου 2022 της ΕΚΤ). Ο λόγος της χαμηλότερης αναμενόμενης μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας οφείλεται στους αυξημένους κινδύνους που προέρχονται κύριο λόγο από τις γεωπολιτικές εξελίξεις και

την εξέλιξη του πολέμου στην Ουκρανία όσον αφορά τόσο τη διάρκειά του, όσο και τις κυρώσεις που επιβάλλονται, αλλά και τις συνθήκες εφοδιασμού της Ευρώπης με φυσικό αέριο.

Δημοσιονομικά το Προσχέδιο προβλέπει σημαντικό περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων του Κρατικού Προϋπολογισμού, με την ταυτόχρονη αύξηση εσόδων και τη μείωση δαπανών συγκριτικά με την εκτίμηση για το 2022. Το πρωτογενές αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA θα περιοριστεί σε έλλειμμα ύψους 939 εκατ. ευρώ (0,4% του ΑΕΠ), ενώ το συνολικό αποτέλεσμα στα 7,9 δισ. ευρώ (3,6% του ΑΕΠ), μειωμένα κατά 4,6 δισ. ευρώ ή 83% και 3,6 δισ. ευρώ ή 31,1%, αντίστοιχα.

Πιο συγκεκριμένα, τα έσοδα, που αναμένεται να φθάσουν τα 61,5 δισ. ευρώ (27,8% του ΑΕΠ), είναι αυξημένα κατά 526 εκατ. ευρώ ή 0,9%. Η αύξηση των εσόδων προβλέπεται να προέλθει από αύξηση της εισπραξιμότητας ΦΠΑ και Φόρου Εισοδήματος, κυρίως από επιχειρήσεις (563 εκατ. ευρώ ή 2,6% και 596 εκατ. ευρώ ή 14,5%, αντίστοιχα), αυξήσεις που και πάλι θα προέλθουν από τη συλλογή έμμεσων και άμεσων φόρων λόγω της αύξησης του πληθωρισμού από την ενεργειακή και γεωπολιτική κρίση. Οι δαπάνες θα φθάσουν τα 69,5 δισ. ευρώ (31,4% του ΑΕΠ) μειωμένες κατά 3,1 δισ. ευρώ ή 4,2% συγκριτικά με την εκτίμηση του Προσχεδίου του Προϋπολογισμού του 2023 και θα προέλθουν από τις Μεταβιβάσεις (1,3 δισ. ευρώ ή 3,8% περισσότερα από το 2022) και δευτερευόντως από την Αγορά Αγαθών και Υπηρεσιών (836 εκατ. ευρώ ή 36,9%). Επιπλέον, αναμένονται 3,5 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την υλοποίηση των δράσεων που επιχορηγούνται από αυτό και εντάσσονται στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», αλλά και 8,3 δισ. ευρώ από το ΠΔΕ, μέσω κυρίως της εκτέλεσης προγραμμάτων που εντάσσονται στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027.

2.2. Η εξέλιξη του δημοσίου χρέους το β' τρίμηνο του 2022

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους¹, το δεύτερο τρίμηνο του 2022 το χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης ανήλθε σε 394,18 δισ. ευρώ, σημειώνοντας μείωση κατά 364 εκατ. ευρώ (0,1% περίπου) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ αυξήθηκε κατά 5,85 δισ. ευρώ (1,5%) από το τέλος του 2021, και 6,85 δισ. ευρώ

1. Δελτίο Δημοσίου Χρέους, Ιούνιος 2022, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

(1,8%) συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021. Επιπρόσθετα, τα ταμειακά διαθέσιμα του Ελληνικού Δημοσίου μειώθηκαν σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο κατά 1,8 δισ. ευρώ ή 9,5%, 170 εκατ. ευρώ (1,0%) σε σχέση με το τέλος του 2021 και κατά 1,4 δισ. ευρώ (7,7%) σχετικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021.

Η σύνθεση του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022 παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.2.1. Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης διαμορφώθηκε στο σύνολό του σε σταθερό επιτόκιο. Παρατηρείται μια μεταβολή της σύνθεσης του χρέους υπέρ του σταθερού επιτοκίου, τόσο έναντι του προηγούμενου τριμήνου (99,1% και 0,9%), όσο και έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2021 (98,5% και 3,5%, αντίστοιχα). Αντίστοιχη είναι και η μεταβολή υπέρ του διαπραγματεύσιμου χρέους έναντι του μη διαπραγματεύσιμου, το οποίο διαμορφώθηκε σε 24,9% και 75,1%, αντίστοιχα, κατά υπό εξέταση

περίοδο. Τέλος, το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης είναι στο σύνολό του σε ευρώ, ενώ την προηγούμενη περίοδο είχε και ένα 0,5% σε ξένο νόμισμα. Τέλος, μετά τη σημαντική αύξηση την προηγούμενη περίοδο των εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου, παρατηρείται μια πολύ μικρή πτώση, στα 30,2 δισ. ευρώ, μειωμένες κατά 350 εκατ. ευρώ (1,1%) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021 είναι περισσότερες κατά περίπου 40%.

Η κατανομή του χρέους, με βάση την υπολειπόμενη διάρκεια αυτού το πρώτο εξάμηνο του 2022, αποτυπώνεται στον Πίνακα 2.2.2. Οι βραχυχρόνιοι τίτλοι (με λήξη μικρότερη του έτους) του Ελληνικού Δημοσίου αντιπροσωπεύουν το 16,4% του συνόλου, έναντι 10,3% που καταλαμβάνουν οι μεσοπρόθεσμοι τίτλοι (με λήξη από 1 έως 5 έτη), και 73,3% που καταλαμβάνουν οι τίτλοι μακράς διάρκειας (λήξη μετά την πενταετία) από 16,9%, 9,4% και 73,6%, αντίστοιχα, που

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.1 Στοιχεία χρέους Κεντρικής Κυβέρνησης¹ (ποσά σε εκατ. €)*

Περίοδος	2021 (Β' τρίμ.)	2021 (Δ' τρίμ.)	2022 (Α' τρίμ.)	2022 (Β' τρίμ.)
Ύψος χρέους Κεντρικής Κυβέρνησης	387.328,87	388.337,41	394.547,18	394.182,48
Κατανομή χρέους κατά είδος επιτοκίου				
Σταθερό ²	381.518,94	384.065,70	390.996,26	394.182,48
Κυμαινόμενο ^{2,3}	5.809,93	4.271,74	3.550,92	0
Κατανομή χρέους κατά τρόπο διαπραγμάτευσης				
Διαπραγματεύσιμο	92.571,60	94.754,33	95.480,42	98.151,44
Μη διαπραγματεύσιμο	294.757,27	295.136,43	299.066,76	296.031,04
Κατανομή χρέους κατά νόμισμα				
Σε ευρώ, €	386.554,21	387.560,74	392.574,44	394.182,48
Σε νόμισμα εκτός ζώνης ευρώ	774,66	1.165,01	1.972,74	0
Ταμειακά Διαθέσιμα ΕΔ⁴	18.484,40	17.230,10	18.856,30	17.059,4
Εγγυήσεις Ελληνικού Δημοσίου	21.540,33	22.888,15	30.503,35	30.153,53

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Υπουργείο Οικονομικών.

Σημειώσεις:

1. Το χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης διαφέρει από το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης (Χρέος κατά Μάαστριχτ) κατά το ποσό του ενδοκυβερνητικού χρέους και λοιπών στοιχείων που προβλέπονται από τον ESA '95.
2. Η αναλογία σταθερού/κυμαινόμενου επιτοκίου υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψη: α) τις συναλλαγές ανταλλαγής επιτοκίου, β) τη χρήση χρηματοδοτικών μέσων από τον ΕΜΣ σχετικά με τα δάνεια που έχουν χορηγηθεί στο Ελληνικό Δημόσιο και γ) την ενσωμάτωση των παραμέτρων κινδύνου του χαρτοφυλακίου υποχρεώσεων του EFSF στο χαρτοφυλάκιο του ελληνικού δημοσίου χρέους.
3. Τα τιμαριθμοποιημένα ομόλογα περιλαμβάνονται στα κυμαινόμενα ομόλογα.
4. Περιλαμβάνεται ο λογαριασμός αποθεματικού προσόδων από τις αγορές κεφαλαίου με υπόλοιπο 15.697,3 εκατ. ευρώ, 31/3/2022 και 30/6/2022.

* Προσωρινά στοιχεία.

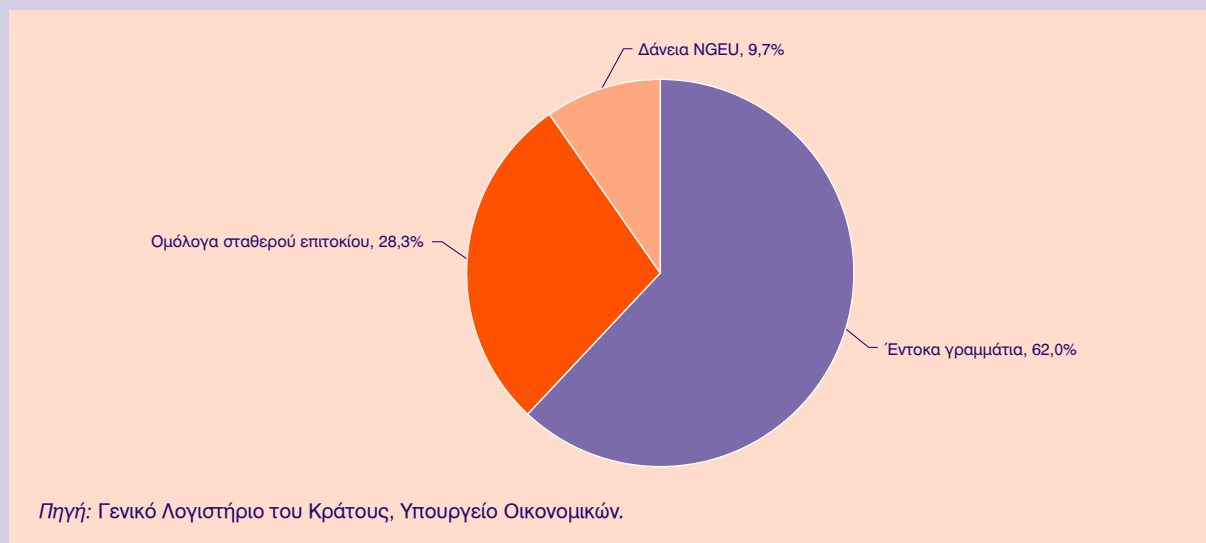
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.2 Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης ως προς την υπολειπόμενη φυσική διάρκεια*
(ποσά σε εκατ. €)

Περίοδος	2021 (Β' τρίμ.)	2021 (Δ' τρίμ.)	2022 (Α' τρίμ.)	2022 (Β' τρίμ.)
Συνολικό ποσό	387.328,87	388.337,41	394.547,18	394.182,48
Βραχυπρόθεσμα (μέχρι 1 έτος)	53.053,05	56.742,38	66.872,07	64.742,23
Μεσοπρόθεσμα (1 έως 5 έτη)	43.327,99	42.084,97	37.280,81	40.446,51
Μακροπρόθεσμα (άνω των 5 ετών)	290.947,83	289.510,06	290.394,30	288.993,75

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Υπουργείο Οικονομικών.

* Αφορά τον όγκο των ομολόγων, εντόκων γραμματίων και βραχυπρόθεσμων τίτλων και όχι το σύνολο του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2.1
Κατανομή νέου δανεισμού, Α' εξάμηνο του 2022

ήταν το προηγούμενο τρίμηνο του 2022. Συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021, παρατηρείται μία αύξηση του μεριδίου των βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων τίτλων και μία αντίστοιχη μείωση των μακροπρόθεσμων.

Η μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια του συνολικού χρέους της Κεντρικής Διοίκησης ανήλθε σε 18,17 έτη, ελαφρώς μειωμένη από αυτή των 18,98 ετών που ήταν το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια του συνολικού χρέους της Κεντρικής Διοίκησης έχει περισσότερο από διπλασιαστεί από την είσοδο της χώρας στον Μηχανισμό Στήριξης, που ανερχόταν στα 7,65 έτη το δεύτερο τρίμηνο του 2010. Επιπλέον, και όσον αφορά

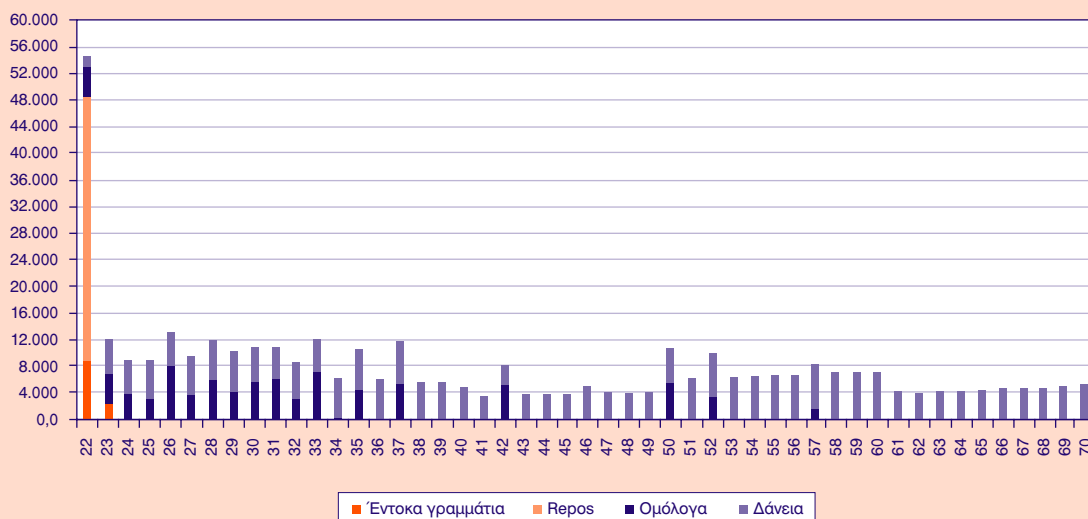
τον νέο δανεισμό του Ελληνικού Δημοσίου κατά την υπό εξέταση περίοδο, η μέση σταθμική διάρκεια ανήλθε στα 4,90 έτη, σχεδόν στο μισό αυτής του 2021 που ήταν στα 9,80 έτη, πολύ κοντά στο επίπεδο των 4,05 ετών στο οποίο είχε διαμορφωθεί το 2019.

Ο νέος δανεισμός για το πρώτο εξάμηνο του 2022 κατανέμεται σε 62% από την έκδοση εντόκων γραμματίων, 28,3% από ομόλογα σταθερού επιτοκίου και μόλις 9,7% των δανείων προέρχεται από το ευρωπαϊκό μέσο ανάκαμψης NextGenerationEU (NGEU). (Διάγραμμα 2.2.1).

Στο Διάγραμμα 2.2.2, παρουσιάζεται το χρονοδιάγραμμα λήξης του χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2.2

Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους Κεντρικής Κυβέρνησης την 30/6/2022 (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Υπουργείο Οικονομικών.

Σημειώσεις: Οι λήξεις τίτλων εξομαλύνονται με προσαγορές χρέους και πράξεις διαχείρισης.

Περιλαμβάνεται η επιμήκυνση των δανείων του EFSF που συμφωνήθηκε στο Eurogroup της 22-6-2018.

με βάση τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία. Από την απεικόνιση των νεότερων δεδομένων φαίνεται πως, αν εξαιρέσουμε το τρέχον έτος (2022), η διασπορά του βάρους της εξόφλησης του δημοσίου χρέους έχει πλέον εξομαλυνθεί σε επίπεδα, με ελάχιστες εξαιρέσεις, χαμηλότερα των 12 δισ. ευρώ ανά έτος έως το 2070.

2.3. Προοπτικές των δημοσιονομικών μεγεθών

Το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2023 καταρτίστηκε υπό συνθήκες εξαιρετικά υψηλής αβεβαιότητας, τόσο όσον αφορά τις γεωπολιτικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και τη διατήρηση της δημοσιονομικής ισορροπίας. Σε αυτό το πλαίσιο, αναζητούνται λύσεις αναφορικά με τις προκλήσεις που προέρχονται από την ενεργειακή κρίση, την πληθωριστική πίεση στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, την υγειονομική κρίση που, αν και έχει υποχωρήσει, συνεχίζει να επιβαρύνει τις δαπάνες του συστήματος υγείας, αλλά και τις αυξημένες δαπάνες για την αναγκαία αμυντική θωράκιση της χώρας.

Η πρόβλεψη για ανάπτυξη το 2023 στο 2,1%, αν και είναι πολύ συγκρατημένη σε σχέση με το 2022 (5,3%), μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα αισιόδοξη γιατί στηρίζεται σε παραδοχές που είναι αμφίβολο αν θα πραγματοποιηθούν. Βασικές προϋποθέσεις είναι η εξασθένηση των πληθωριστικών πιέσεων, η διατήρηση

της ζήτησης σε θετικό πεδίο, η προώθηση σημαντικών επενδύσεων μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αλλά και μια μερική ομαλοποίηση των αγορών ενέργειας.

Αν, αντίθετα, οι γεωπολιτικές προκλήσεις και η εξέλιξη του πολέμου στην Ουκρανία οδηγήσουν σε περαιτέρω προβλήματα στον εφοδιασμό της Ευρώπης με φυσικό αέριο, ή ίσως και σε πλήρη και παρατεταμένη διακοπή της διανομής φυσικού αερίου από τη Ρωσία, θα σηματοδοτήσει υψηλότερες τιμές φυσικού αερίου στην Ευρώπη για μεγαλύτερο διάστημα, ενδεχόμενο του οποίου η πραγματοποίηση θα μπορούσε να οδηγήσει, ελλείψει επαρκούς εφοδιασμού, την ευρωπαϊκή οικονομία σε συνθήκες ύφεσης. Αποτέλεσμα αυτού θα είναι αυξημένες τιμές της ενέργειας και των καυσίμων, και κατά συνέπεια ακόμη μεγαλύτερη αύξηση του πληθωρισμού. Η αύξηση αυτή θα επιβραδύνει μία σειρά δεικτών που θεωρούνται βασικοί για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Σε αυτή την περίπτωση οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αλλά και οι επενδύσεις του ΠΔΕ δεν φτάνουν για να καλύψουν τη διαφορά. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι αποφάσεις του Eurogroup που παραπέμπουν σε στοχευμένες και όχι γενικευμένες δράσεις στήριξης της οικονομίας, κάτι που αποστερεί από πολλά νοικοκυριά και επιχειρήσεις εισόδημα για να συντηρηθεί η ζήτηση και οι

θέσεις εργασίας, στάση η οποία οδηγεί τη συζήτηση σε μια πιθανή ύφεση στην ΕΕ.

Για τα δημοσιονομικά μεγέθη προβλέπεται μία σφιχτότερη πολιτική, με αυξημένα έσοδα και περικοπή δαπανών, πρόβλεψη η οποία υπόκειται στις ίδιες παραδοχές με αυτές των μακροοικονομικών προβλέψεων. Είναι σαφές ότι μια αύξηση στις τιμές ενέργειας (φυσικού αερίου, πετρελαίου, ηλεκτρικού ρεύματος) θα πρέπει να επιδοτηθεί από τον Προϋπολογισμό της χώρας, αν δεν υπάρξει ενιαία πολιτική ενέργειας από την ΕΕ. Αντίστοιχα μια γενικότερη αύξηση των πλη-

θωριστικών πιέσεων, με περαιτέρω αύξηση και των ειδών πρώτης ανάγκης, αλλά και των εισροών των επιχειρήσεων, θα οδηγήσει σε ακόμη μεγαλύτερη αύξηση των δαπανών.

Όσον αφορά το δημόσιο χρέος, αυτό αναμένεται το 2023 να αυξηθεί ελάχιστα σε ονομαστικούς όρους, όμως να μειωθεί σε όρους χρέους προς ΑΕΠ, δεδομένης της αναμενόμενης μεγέθυνσης της οικονομίας. Ωστόσο, είναι σαφές ότι και αυτή η πρόβλεψη ακολουθεί τις παραδοχές για την ανάπτυξη της οικονομίας.

3. Ανθρώπινοι πόροι και κοινωνικές πολιτικές

ΚΕΠΕ, *Οικονομικές Εξελίξεις*, τεύχος 49, 2022, σσ. 43-50

3.1. Πρόσφατες εξελίξεις σε βασικά μεγέθη της αγοράς εργασίας

Ιωάννης Χολέζας

3.1.1. Εισαγωγή

Το παρόν άρθρο εστιάζει στις εξελίξεις της αγοράς εργασίας κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Ο αριθμός των απασχολούμενων συνέχισε την ανοδική του πορεία ξεπερνώντας τα προβλήματα της πανδημίας. Το ποσοστό απασχόλησης έφτασε στο προ της κρίσης επίπεδο, κυρίως όμως λόγω της μείωσης του πληθυσμού. Διαφοροποιήσεις στον ρυθμό αύξησης της απασχόλησης καταγράφονται κατά φύλο, ηλικία, υπηκοότητα, εκπαίδευση και κλάδο απασχόλησης. Προβληματισμό προκαλεί η μείωση του πληθυσμού των αλλοδαπών, η οποία σε κάποιο βαθμό συνδέεται και με τις ελλείψεις που παρατηρούνται στην αγορά εργασίας κυρίως σε προσωπικό χαμηλής ειδίκευσης στον τουρισμό και τις κατασκευές. Η εστίαση και τα καταλύματα εμφάνισαν μεγάλη αύξηση των απασχολούμενων, χωρίς ωστόσο να αναπληρωθούν πλήρως οι απώλειες που υπέστησαν την περίοδο της πανδημίας, ενώ οι απασχολούμενοι στη δημόσια διοίκηση μειώθηκαν σε ετήσια βάση ανακόπτοντας την ανοδική πορεία, που εντοπίστηκε στα προηγούμενα τεύχη, για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας. Στο πεδίο της μισθωτής απασχόλησης ανησυχία προκαλεί η μικρότερη του αναμενόμενου αύξηση των απασχολούμενων τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο και η μεγάλη μείωση τον Αύγουστο. Συνολικά στο οκτάμηνο μειώθηκε ο ρυθμός δημιουργίας νέων θέσεων μισθωτής απασχόλησης, ενώ πολύ περισσότερες σε σύγκριση με το 2021 ήταν οι μετατροπές συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε ευέλικτες μορφές. Αν και η ανεργία μειώθηκε περαιτέρω σε 12,4% το δεύτερο τρίμηνο του 2022, οι γυναίκες, οι νέοι, οι αλλοδαποί (κυρίως οι γυναίκες) και τα άτομα

με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο συνεχίζουν να συναντούν τις περισσότερες δυσκολίες εύρεσης απασχόλησης.

3.1.2. Απασχόληση

Ο αριθμός των απασχολούμενων ηλικίας 15-74 ετών αυξήθηκε το δεύτερο τρίμηνο του έτους (2022β), σε συμφωνία με την εποχική διακύμανση της οικονομικής δραστηριότητας, κατά 123,2 χιλ. άτομα (120 χιλ. τα άτομα 15-64). Αυτό ισοδυναμεί με 3% αύξηση η οποία μοιάζει μικρή σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο των ετών 2017, 2018 και 2019, οπότε οι αυξήσεις κυμαίνονταν από 3,6% ως 3,7%. Από την άλλη πλευρά, σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2021, καταγράφηκε αύξηση των απασχολούμενων κατά 251,9 χιλ. άτομα (246,7 χιλ. τα άτομα 15-64). Πρόκειται για μία ετήσια αύξηση ίση με 6,4%, η οποία ξεπερνά κατά πολύ τις αντίστοιχες ετήσιες αυξήσεις των ετών πριν την πανδημία. Σε συνδυασμό με την αντίστοιχη ετήσια αύξηση της τάξης του 11,6% που σημειώθηκε το 2022α, αλλά και την αναπλήρωση σε συνολικό επίπεδο των απωλειών σε απασχολούμενους των ετών της πανδημίας, μπορεί κανείς εύλογα να συμπεράνει ότι οι πρόσφατες εξελίξεις στην αγορά εργασίας έχουν θετικό πρόσημο, τουλάχιστον όσον αφορά τη συγκεκριμένη παράμετρο. Το αποτέλεσμα των παραπάνω είναι μία αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων 25-64 ετών, δηλαδή του σκληρού πυρήνα των απασχολούμενων, στο 69,5%. Το ποσοστό αυτό είναι το ίδιο με το αντίστοιχο του δεύτερου τριμήνου του 2008 και δείχνει ότι η απασχόληση έχει επιστρέψει στα επίπεδα προ κρίσης. Μια πιο προσεκτική ματιά αποκαλύπτει ότι αυτό συμβαίνει λόγω της ταχύτερης μείωσης του πληθυσμού έναντι των απασχολούμενων¹, αλλά αυτό λίγο μειώνει την αξία της παρατήρησης.

Η πρώτη διαφοροποίηση που εντοπίζεται είναι στο φύλο των απασχολούμενων. Οι άνδρες αυξήθηκαν πιο αργά από τις γυναίκες σε επίπεδο τριμήνου (2,6% έναντι 3,7%), δηλαδή σε σύγκριση με το πρώτο τρίμη-

1. Για παράδειγμα, αν ο πληθυσμός είχε παραμείνει ο ίδιος με το δεύτερο τρίμηνο του 2008, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων 25-64 ετών θα ήταν 63,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2022.

νο του έτους, αλλά ταχύτερα σε ετήσια βάση, δηλαδή σε σύγκριση με το 2021β (6,6% έναντι 6,2%). Αυτό σημαίνει ότι η εποχική διακύμανση ευνόησε τις γυναίκες, αλλά οι άνδρες φαίνεται να τα πήγαν ελαφρώς καλύτερα τα τέσσερα τρίμηνα που μεσολάβησαν. Η δεύτερη διαφοροποίηση έχει να κάνει με την ηλικία. Διακρίνοντας μεταξύ των νέων 15-24 ετών και των υπολοίπων (25-74) φαίνεται ότι ο αριθμός των νέων απασχολούμενων αυξήθηκε σημαντικά πιο γρήγορα τόσο σε τριμηνιαία (13,6% έναντι 2,6%) όσο και σε ετήσια βάση (29,6% έναντι 5,6%). Επίσης, ο αριθμός των νέων απασχολούμενων έχει πλέον αναπληρώσει τις απώλειες της πανδημίας. Ειδικότερα, οι νέοι 15-24 ετών που απασχολούνται το 2022β είναι 13,4 χιλ. περισσότεροι από τους αντίστοιχους του αντίστοιχου τριμήνου του 2019. Αν και ο αριθμός των απασχολούμενων 25-74 ετών αυξήθηκε κατά 197,4 χιλ., η ποσοστιαία αύξηση υστερεί εκείνης των νέων 15-24 ετών (5,2% έναντι 8,6%) ακριβώς επειδή ο αριθμός των πρώτων που βρίσκεται στον παρονομαστή είναι πολύ μεγαλύτερος.

Το ποσοστό απασχόλησης παραμένει σημαντικά υψηλότερο για τους αλλοδαπούς έναντι των ημεδαπών. Στο σύνολο του πληθυσμού 15-74 ετών το ποσοστό απασχόλησης των πρώτων είναι 53,9% και των δεύτερων 45,8% το δεύτερο τρίμηνο του 2022, εμφανίζοντας αύξηση λίγο πάνω από 3%. Παρά το υψηλό ποσοστό απασχόλησης των αλλοδαπών και την αύξηση που καταγράφηκε σε ετήσια βάση, ο αριθμός των απασχολούμενων αλλοδαπών μειώθηκε κατά 12,4 χιλ. στη διάρκεια των δώδεκα μηνών. Η αύξηση στο ποσοστό απασχόλησης τροφοδοτήθηκε αποκλειστικά από την ταχύτερη μείωση του πληθυσμού των αλλοδαπών, η οποία επισημάνθηκε και στο προηγούμενο τεύχος. Η μείωση είναι εντονότερη στην περίπτωση των αλλοδαπών γυναικών (-18,8% έναντι -4,3% των ανδρών). Ανάλογα, οι αλλοδαποί άνδρες απασχολούμενοι αυξήθηκαν οριακά (1%), ενώ οι γυναίκες κατέγραψαν σημαντική μείωση κατά 18,4%. Η αντίστοιχη μείωση του εργατικού δυναμικού των αλλοδαπών, ειδικά των γυναικών, ενδεχομένως έχει ήδη δυσμενείς επιπτώσεις στην εύρεση κατάλληλων απασχολούμενων σε κάποιους κλάδους, οι οποίες δεν αποκλείεται να ενταθούν στο μέλλον. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται κανείς ότι οι αλλοδαποί έχουν ήδη μεταναστεύσει σε μια ξένη χώρα τουλάχιστον μια φορά, άρα είναι ευκολότερο να επιλέξουν να το κάνουν ξανά, αν οι συνθήκες δεν είναι οι επιθυμητές είτε σε όρους ευκαιριών απασχόλησης είτε σε όρους συνθηκών απασχόλησης.

Η μεγαλύτερη αύξηση απασχολούμενων σε επίπεδο τριμήνου καταγράφηκε μεταξύ των αποφοίτων γυμνασίου (14,1%) και ακολούθησαν οι κάτοχοι μετα-

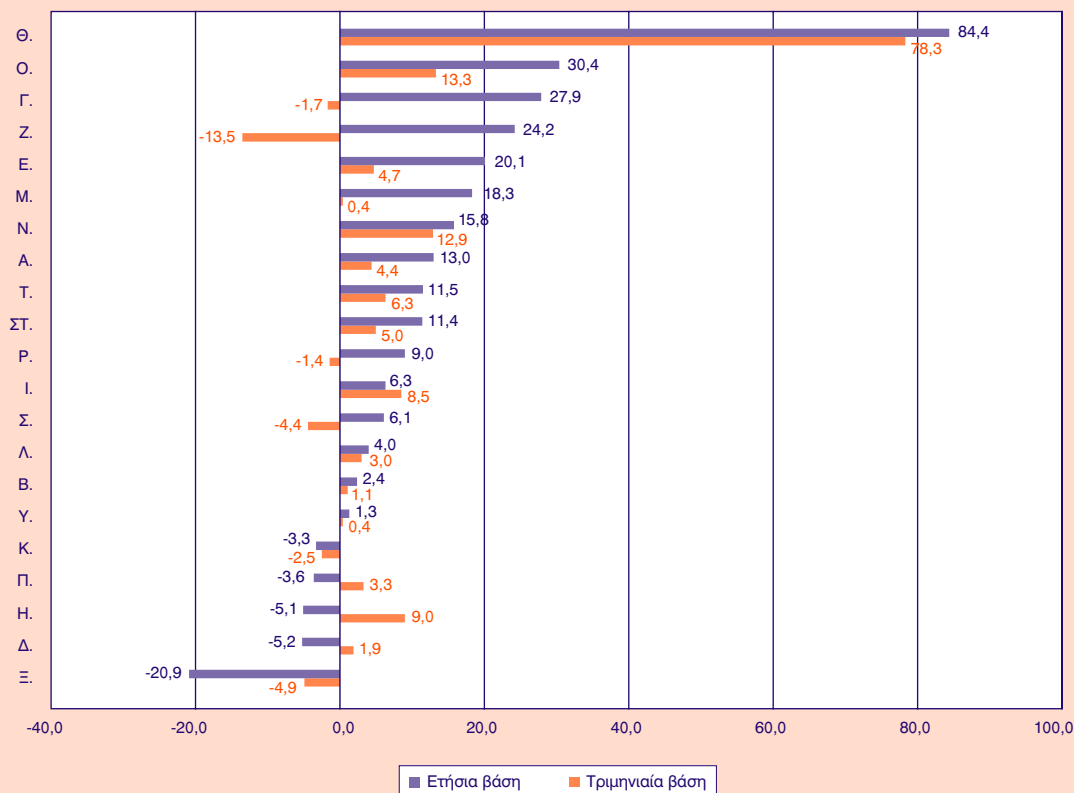
πτυχιακού ή/και διδακτορικού τίτλου (3,7%). Σε ετήσια βάση όμως οι τελευταίοι αυξήθηκαν κατά 15,1% και φαίνεται να συνεχίζουν την αυξητική τάση της περιόδου 2019-2021, που σχολιάστηκε στο προηγούμενο τεύχος των *Οικονομικών Εξελίξεων* (αύξηση κατά 31,6% την περίοδο 2019δ-2021δ). Σε απόλυτα μεγέθη ο αριθμός των πιο εκπαιδευμένων απασχολούμενων σημείωσε τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση (44,5 χιλ.) μετά τους αποφοίτους λυκείου (124,3 χιλ.) την περίοδο 2021β-2022β. Σε κάθε περίπτωση, οι μισές περίπου καθαρές νέες θέσεις απασχόλησης που δημιούργησε η ελληνική οικονομία την περίοδο αυτή καταλήφθηκαν από αποφοίτους λυκείου. Αντίθετα, σε τριμηνιαία βάση οι περισσότερες καθαρές νέες θέσεις απευθύνονταν σε απόφοιτους γυμνασίου. Ωστόσο, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή/και διδακτορικού τίτλου βρέθηκαν στη δεύτερη θέση σε επίπεδο έτους, αν και δεν μπορεί να είναι κανείς σίγουρος για το επίπεδο των δεξιοτήτων των θέσεων που κατέλαβαν. Το αποτέλεσμα είναι να αυξηθεί το μερίδιο των εν λόγω απασχολούμενων σε 8,2% του συνόλου των απασχολούμενων από 6% το 2019β, 4,3% το 2014β και 2,2% το 2008β. Διαχρονικά αυτό που προκύπτει είναι η αλλαγή σύνθεσης της απασχόλησης προς όφελος των πιο εκπαιδευμένων και σε βάρος των λιγότερο εκπαιδευμένων, π.χ. με απολυτήριο δημοτικού ή λιγότερη εκπαίδευση, εν μέρει εξαιτίας της αύξησης του γενικού επιπέδου εκπαίδευσης.

Κλάδος απασχόλησης

Σε τριμηνιαία βάση οι απασχολούμενοι αυξήθηκαν σε 15 από τους 21 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (Διάγραμμα 3.1.1). Οι περισσότερες καθαρές θέσεις απασχόλησης δημιουργήθηκαν στον κλάδο *Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης* (78,3 χιλ.) και ακολούθησαν οι κλάδοι *Εκπαίδευση* (13,3 χιλ.) και *Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες* (12,9 χιλ.). Στον αντίποδα, το 2022β μειώθηκαν οι απασχολούμενοι στον κλάδο *Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών* (-13,5 χιλ.). Ο κλάδος *Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης* εμφανίζει τη μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των απασχολούμενων (84,4 χιλ.) και σε ετήσια βάση. Ακολουθούν οι κλάδοι *Εκπαίδευση* (30,4 χιλ.) και *Μεταποίηση* (27,9 χιλ.). Η αύξηση των απασχολούμενων σε ετήσια βάση στη *Μεταποίηση* μόνο ως πολύ θετική μπορεί να εκληφθεί, καθώς δίνει ελπίδα αντιστροφής της διαχρονικής τάσης συρρίκνωσης του κλάδου, ο οποίος συνδέεται με αυξημένη παραγωγικότητα και εξωστρέφεια. Στον αντίποδα βρίσκεται ο κλάδος *Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ-*

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1.1

Μεταβολή αριθμού απασχολούμενων κατά κλάδο σε ετήσια και τριμηνιαία βάση

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Σημείωση: Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία, Β. Ορυχεία και Λατομεία, Γ. Μεταποίηση, Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού, Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης, ΣΤ. Κατασκευές, Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών, Η. Μεταφορά και αποθήκευση, Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης, Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία, Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες, Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, Ο. Εκπαίδευση, Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας, Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία, Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων.

λιση με 20,9 χιλ. λιγότερους απασχολούμενους σε σύγκριση με το 2021β. Σημειώνεται ότι, στο προηγούμενο τεύχος των *Οικονομικών Εξελίξεων*, ο εν λόγω κλάδος παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση την περίοδο 2019δ-2020δ (+42,5 χιλ.). Φαίνεται ότι η πορεία αυτή ανακόπηκε εύλογα με την αποδυνάμωση των επιπτώσεων της πανδημίας.

Ως προς τις απώλειες στον αριθμό των απασχολούμενων τα έτη της πανδημίας, φαίνεται ότι όλοι οι κλάδοι έχουν ανακάμψει με τρεις ηχηρές εξαιρέσεις: τον κλά-

δο *Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης* (-2,1 χιλ. λιγότεροι απασχολούμενοι σε σύγκριση με το 2019β), τον κλάδο *Κατασκευές* (-0,9 χιλ. λιγότεροι απασχολούμενοι) και τον κλάδο *Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες* (-12,6 χιλ. λιγότεροι απασχολούμενοι). Οι δύο πρώτοι κλάδοι ενδεχομένως περιορίστηκαν από την έλλειψη εργατικού δυναμικού, στην οποία συνέβαλλε και η μείωση του πληθυσμού των αλλοδαπών που σημειώθηκε παραπάνω, μιας και η ζήτηση διατηρήθηκε υψηλά², και ο τελευταίος εξαιτίας της τάσης συρρίκνωσης

2. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο δείκτης κύκλου εργασιών στον τομέα υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης αυξήθηκε κατά 150,7% το 2022β σε ετήσια βάση (σε σχέση με το 2019), ενώ ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές εμφανίζει συνεχόμενες αυξήσεις από το 2021β ως και το 2022β.

του κλάδου που καταγράφεται τα τελευταία χρόνια με τη συνδρομή της τεχνολογίας. Σε κάθε περίπτωση, οι απασχολούμενοι το 2022β αντιστοιχούν σε πάνω από 99% των απασχολουμένων το 2019β στους δύο πρώτους κλάδους και στο 85% περίπου των απασχολουμένων το 2019β στον τρίτο κλάδο.

3.1.3. Μισθωτή απασχόληση

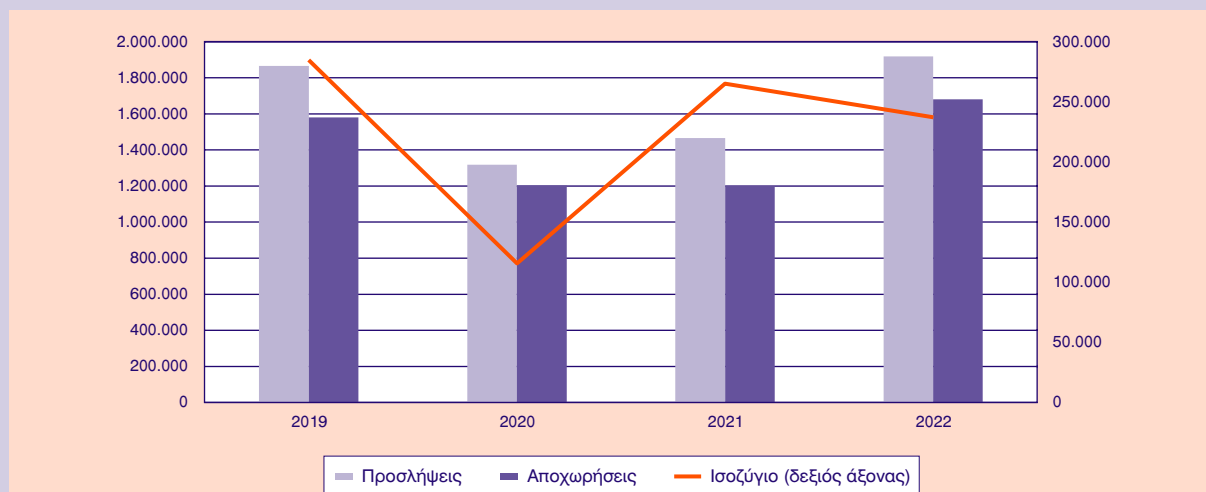
Με βάση τις εκθέσεις του Πληροφοριακού Συστήματος ΕΡΓΑΝΗ για το 2022, το ισοζύγιο θέσεων μισθωτής απασχόλησης διατήρησε θετικό πρόσημο τους μήνες Μάιο ως και Ιούλιο, όπως συνήθως συμβαίνει τη συγκεκριμένη περίοδο λόγω της ενίσχυσης εποχικών δραστηριοτήτων, όμως κατέστη έντονα αρνητικό τον Αύγουστο. Ειδικότερα, οι καθαρές ροές, αν και θετικές, ήταν σημαντικά μειωμένες τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο το 2021, καθώς δημιουργήθηκαν 54,4 χιλ. λιγότερες καθαρές νέες θέσεις τον Ιούνιο και 21,4 χιλ. λιγότερες τον Ιούλιο. Τον Αύγουστο, αντίθετα, χάθηκαν περίπου 33,3 χιλ. θέσεις μισθωτής απασχόλησης κάτι που αποτελεί ρεκόρ μέχρι σήμερα. Συνολικά το οκτάμηνο έκλεισε με θετικό πρόσημο και τη δημιουργία περίπου 237 χιλ. καθαρών νέων θέσεων, δηλαδή περίπου 28 χιλ. θέσεις λιγότερες σε σύγκριση με το 2021 (Διάγραμμα 3.1.2). Αντίστοιχα, οι προσλήψεις στο οκτάμηνο αυξήθηκαν κατά 30,9% και οι αποχωρήσεις κατά 40%. Με εξαίρεση τον Απρίλιο, τους υπόλοιπους μήνες ο αριθμός των αποχωρήσεων (σε σύγκριση με τους αντίστοιχους μήνες του 2021) αύξανε ταχύτερα από τον αριθμό των προσλήψεων. Ειδικά τον Ιούλιο

έγιναν 5% ή 14,5 χιλ. λιγότερες προσλήψεις σε σύγκριση με το 2021, ενώ τον Αύγουστο οι αποχωρήσεις ήταν περίπου 20% περισσότερες από τον αντίστοιχο μήνα το 2021.

Οι παρατηρήσεις αυτές ενδεχομένως δείχνουν ότι η αγορά εργασίας παρουσιάζει σημάδια κόπωσης. Αυτό μπορεί να οφείλεται εν μέρει στη δυσκολία εύρεσης κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού ή/και στη μειωμένη ζήτηση για εργασία. Ο ισχυρισμός ενισχύεται από την παρατήρηση ότι φέτος ο μήνας με τις περισσότερες προσλήψεις ήταν ο Απρίλιος, σημειώνοντας νέο ρεκόρ. Αν οι προσλήψεις έγιναν νωρίτερα αναμένοντας μια καλή τουριστική χρονιά (96,2 χιλ. καθαρές νέες θέσεις στην εστίαση και τα καταλύματα μόνο τον Απρίλιο), τότε τα συγκριτικά φτωχά αποτελέσματα των μηνών Ιουνίου και Ιουλίου είναι λιγότερο ανησυχητικά. Όμως, το κακό αποτέλεσμα του Αυγούστου ενδεχομένως σημαίνει και πρόωρη ολοκλήρωση της τουριστικής περιόδου. Στο πλαίσιο αυτό αναφέρεται ότι τον Αύγουστο χάθηκαν περίπου 19,2 χιλ. θέσεις από τον κλάδο της εστίασης και άλλες 5,4 χιλ. από τον κλάδο των καταλυμάτων. Η ανάλυση σε μεγαλύτερο βάθος θα μπορούσε να δώσει πληροφορίες για τη γεωγραφική ή άλλη κατανομή (π.χ. βάσει μεγέθους επιχείρησης) των πρόωρων αποχωρήσεων απασχολούμενων από τον τουρισμό και άρα να εντοπίσει τυχόν πεδία παρέμβασης (π.χ. για την επέκταση της τουριστικής περιόδου, αλλαγές στην πολιτική προσέλκυσης τουριστών, κ.ά.). Εντούτοις, δεν μπορούν να αγνοηθούν και οι μακροοικονομικές συνθήκες, όπως ο πολύ υψηλός πληθωρισμός που, σε συνδυασμό με την επερχόμενη ενεργειακή κρίση και τον πό-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1.2

Ροές και ισοζύγιο θέσεων μισθωτής απασχόλησης τους μήνες Ιανουάριο-Αύγουστο διαδοχικών ετών

Πηγή: Πληροφοριακό Σύστημα ΕΡΓΑΝΗ, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1.3

Ισοζύγιο ροών μισθωτής απασχόλησης κατά φύλο, 2022

Πηγή: Πληροφοριακό Σύστημα ΕΡΓΑΝΗ, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

λεμο στην Ουκρανία, δημιουργούν μία γενικότερη αβεβαιότητα και πιθανόν και αρνητικές προσδοκίες για το εγγύς μέλλον.

Η λεπτομερέστερη διερεύνηση της μείωσης των καθαρών νέων θέσεων μισθωτής απασχόλησης το οκτάμηνο του 2022, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, φανερώνει ανομοιογένεια μεταξύ πληθυσμιακών ομάδων. Ειδικότερα, η μείωση του ισοζυγίου νέων θέσεων προέρχεται πρωτίστως από την πλευρά των γυναικών (Διάγραμμα 3.1.3). Συγκεκριμένα, οι νέες θέσεις που καλύφθηκαν από γυναίκες το 2022 ήταν σε σύγκριση με το 2021 λιγότερες κατά 14,3% (ή 15,5 χιλ.), ενώ οι νέες θέσεις που καταλήφθηκαν από άνδρες ήταν λιγότερες κατά 7,9% (ή 12,4 χιλ.). Οι μεγαλύτερες απώλειες για τις γυναίκες σε σύγκριση με το 2021 εντοπίζονται βάσει μεγέθους τον μήνα Ιούνιο (-33,9 χιλ. περίπου). Αν εξεταστούν οι καθαρές νέες θέσεις κατά ηλικιακή ομάδα, φαίνεται ότι οι μεγάλες αλλαγές συνέβησαν στα άτομα 25-74 ετών. Οι περισσότερες θέσεις μισθωτής απασχόλησης χάθηκαν τον Ιούνιο (17,8 χιλ. θέσεις), όταν ένα έτος πριν, την ίδια περίοδο, είχαν δημιουργηθεί 37,5 χιλ. θέσεις μισθωτής απασχόλησης. Οι νέοι 15-24 ετών εμφάνισαν συγκριτικά πολύ μικρότερες μεταβολές στο ισοζύγιο θέσεων απασχόλησης. Τον Απρίλιο οι νέοι κατέλαβαν 2,3 φορές περισσότερες νέες θέσεις μισθωτής απασχόλησης σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα το 2021. Από την άλλη πλευρά, τον Αύγουστο η εικόνα αντιστράφηκε, καθώς χάθηκαν πάνω από 10 χιλ. περισσότερες θέσεις απασχόλησης σε σύγκριση με το 2021, αν και πάλι οι απώλειες υστε-

ρούν έναντι εκείνων που υπέστησαν οι απασχολούμενοι 25-74 ετών.

Σε επίπεδο οκτάμηνο οι προσλήψεις πλήρους απασχόλησης συνεχίζουν να αποτελούν την πλειονότητα των νέων προσλήψεων (53,2%). Το μερίδιο των προσλήψεων πλήρους απασχόλησης υστερεί έναντι εκείνου του 2021 (57,4%), αλλά υπερτερεί έναντι των προηγούμενων ετών προσεγγίζοντας την επίδοση του 2014. Προβληματίζει η αύξηση σε ετήσια βάση κατά 2,4 εκατοστιαίες μονάδες του μεριδίου των προσλήψεων εκ περιτροπής (σε 9% του συνόλου), αλλά το επίπεδο αυτό είναι χαμηλότερο των προηγούμενων ετών. Υπενθυμίζεται ότι το 2015 οι εκ περιτροπής προσλήψεις στο οκτάμηνο έφτασαν το 19% του συνόλου και έκτοτε μειώνονται.

Ο αριθμός των συμβάσεων πλήρους απασχόλησης που μετατράπηκαν σε ευέλικτες μορφές τους πρώτους οκτώ μήνες του 2022 σημείωσαν αύξηση 55,6% σε ετήσια βάση, φτάνοντας τις 30.104. Περίπου το 73% αυτών αφορούσαν συμβάσεις μερικής απασχόλησης, ενώ οι περισσότερες μετατροπές σε εκ περιτροπής απασχόληση χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του απασχολούμενου καταγράφηκαν τον Μάιο (904). Ενδεχομένως να πρόκειται για σταθεροποίηση της αγοράς μετά την αναστάτωση που προκάλεσε η πανδημία τα δύο προηγούμενα έτη. Σε αυτό το πλαίσιο υπενθυμίζεται ότι το 2020 καταγράφηκε αύξηση των μετατροπών συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε ευέλικτες μορφές το πρώτο οκτάμηνο του έτους κατά 33,6%, ενώ το 2021 καταγράφηκε μείωση κα-

τά 52,7%. Παρ' όλα αυτά, η παρατήρηση δεν μπορεί παρά να δημιουργεί ανησυχία.

3.1.4. Ανεργία

Το δεύτερο τρίμηνο του 2022 το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 12,4% για τα άτομα ηλικίας 15-74 ετών. Το μέγεθος αντανάκλα τη μείωση του αριθμού των ανέργων κατά 55,6 χιλ. το τελευταίο τρίμηνο και 140,9 χιλ. τον τελευταίο χρόνο, παρά την αύξηση του εργατικού δυναμικού που καταγράφηκε. Τυπικά οι γυναίκες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες εύρεσης εργασίας, οπότε το ποσοστό ανεργίας τους ήταν 16,6% το 2022β, ενώ για τους άνδρες ήταν 9,1%. Ο αριθμός των ανέργων ανδρών μειώθηκε ταχύτερα από τον αντίστοιχο των γυναικών σε τριμηνιαία και ετήσια βάση και αυτό αντικατοπτρίζεται στην αύξηση του μεριδίου των γυναικών στο σύνολο των ανέργων κατά περίπου 3 εκατοστιαίες μονάδες τον τελευταίο χρόνο (σε 59,1%). Επίσης, η ανεργία ταλαιπωρεί περισσότερο τους νέους ηλικίας 15-24 ετών (32,3%), ειδικά όταν είναι γυναίκες (38,8%). Παρά τις διαφορετικές αλλαγές που συντελέστηκαν στον αριθμό των ανέργων, η διαφορά στο ποσοστό ανεργίας μεταξύ ανδρών και γυναικών παρέμεινε σχεδόν σταθερή τον τελευταίο χρόνο κοντά στις 7,5 εκατοστιαίες μονάδες.

Ο αριθμός των ανέργων νέων 15-24 ετών παρέμεινε σχεδόν σταθερός σε ετήσια βάση, ενώ αυξήθηκαν 1% από το 2022α. Λόγω της αύξησης του εργατικού δυναμικού όμως, το ποσοστό ανεργίας των νέων έπεσε περίπου 6 εκατοστιαίες μονάδες σε ένα έτος, από 38,2% σε 32,3%. Από την άλλη, οι άνεργοι ηλικίας 25-74 μειώθηκαν κατά 141,2 χιλ. σε ετήσια βάση και 56,4 χιλ. σε τριμηνιαία βάση. Η μεγάλη αυτή διαφοροποίηση είναι αφορμή για βαθύτερη διερεύνηση του φαινομένου. Με δεδομένη την αύξηση των απασχολούμενων νέων μία πιθανή ερμηνεία είναι ότι η προσθήκη νέων ανέργων αντιστάθμισε τη μείωση στον αριθμό τους που προήλθε από την αύξηση της απασχόλησης. Σε κάθε περίπτωση, η διαφορά στο ποσοστό ανεργίας μεταξύ νέων 15-24 και ατόμων 25-74 ετών μειώθηκε τόσο σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο ένα έτος πριν κατά 2,5 εκατοστιαίες μονάδες όσο και με το πρώτο τρίμηνο του 2022 κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες, οδηγώντας σε μικρή σύγκλιση.

Η ανεργία διαφοροποιείται επίσης ανάλογα με την υπηκοότητα. Έτσι, το 2022β η ανεργία για εκείνους με ελληνική υπηκοότητα ήταν 12,1%, ενώ για εκείνους με ξένη υπηκοότητα έφτασε το 20%, παρά το γεγονός ότι τον τελευταίο χρόνο ο αριθμός των ανέργων με ξένη υπηκοότητα μειώθηκε ταχύτερα (-33,6% έναντι -18%). Πολύ μεγάλη διαφορά έχουν

οι γυναίκες, καθώς οι αλλοδαπές έχουν 13,8 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερη ανεργία από τις Ελληνίδες (29,8% έναντι 16%), ενώ οι αλλοδαποί μόλις 3,4 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερη ανεργία από εκείνους με ελληνική υπηκοότητα (12,4% έναντι 9%). Ένα μέρος αυτών των διαφορών οφείλεται σίγουρα σε διαφορετικές δεξιότητες, αλλά ένα άλλο δεν μπορεί παρά να αποδοθεί σε προβληματική ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική αγορά εργασίας, όπως αυτή αντανάκλαται σε περιορισμένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, ελλιπή πληροφόρηση, μη αναγνώριση τίτλων σπουδών του εξωτερικού, πιστοποίηση δεξιοτήτων, περιορισμένη πρόσβαση σε πληροφόρηση για θέσεις εργασίας, κ.ά.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μια προσέγγιση των δεξιοτήτων που ενσωματώνει ένα άτομο. Κατά κανόνα, πιο εκπαιδευμένα άτομα έχουν καλύτερες προοπτικές απασχόλησης. Επομένως δεν προκαλεί έκπληξη ότι και το 2022β οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή/και διδακτορικού τίτλου είχαν το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας (4,7%), ακολουθούμενοι από τους απόφοιτους Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (9,2%) και τους απόφοιτους Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (12,3%). Όπως έχει αναφερθεί συχνά στο παρελθόν, οι επιδόσεις των πιο εκπαιδευμένων στο πεδίο της ανεργίας ενδεχομένως να υποκρύπτουν υποκατάσταση λιγότερο με περισσότερο εκπαιδευμένους εργαζόμενους, παράμετρος που δεν μπορεί να θεωρηθεί θετική. Τέλος, η ομάδα με τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση των ανέργων τον τελευταίο χρόνο είναι οι απόφοιτοι Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (-23%) και ακολουθούν οι απόφοιτοι Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (-22,8%) και οι απόφοιτοι Γυμνασίου (-20,1%). Στη δεύτερη ομάδα, οι ροές εξόδου από την ανεργία σχεδόν ισοσκελίζουν τις ροές εισόδου στην απασχόληση, ενώ στην τελευταία ομάδα οι ροές εξόδου από την ανεργία είναι σχεδόν πενταπλάσιες των ροών εισόδου στην απασχόληση. Η ποιοτική αυτή διαφορά, δεδομένης της υψηλότερης μέσης ηλικίας των αποφοίτων γυμνασίου, αφήνει υπόνοιες ότι οι ροές από την ανεργία σε μεγάλο βαθμό σημαίνουν έξοδο από το εργατικό δυναμικό.

3.1.5. Προκλήσεις για την αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας δεν λειτουργεί στο κενό και ως αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής οικονομίας αλληλοεπηρεάζονται. Οι κίνδυνοι που εντοπίζονται, επομένως, συνδέονται άμεσα με τις προοπτικές της τελευταίας και προέρχονται πρωτίστως από το υψηλό κόστος των καυσίμων (κυρίως φυσικού αερίου) που

ωθεί προς τα πάνω τις τιμές προϊόντων (π.χ. τρόφιμα και ηλεκτρική ενέργεια³) και υπηρεσιών (π.χ. μεταφορές) και μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα των απασχολουμένων.

Για την αντιμετώπιση μέρους του προβλήματος η Ελληνική Πολιτεία προέβη στην επιδότηση μέρους των λογαριασμών ενέργειας για τους οικονομικά πιο αδύνατους και στην παροχή κουπονιών για χρήση σε πρατήρια καυσίμων. Επίσης, τον Μάιο του 2022 πραγματοποιήθηκε δεύτερη για το 2022 αύξηση του Κατώτατου Μισθού (ΚΜ) σε 832 ευρώ σε 12μηνη βάση, ο οποίος ισοδυναμεί με 952 ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης και κατατάσσει τη χώρα μας στην 11η θέση μεταξύ των 21 χωρών-μελών της ΕΕ που έχουν θεμοθετημένο κατώτατο μισθό.

Αν και τα μέτρα αυτά κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση, το μεγαλύτερο πρόβλημα που προκύπτει είναι ότι οι τιμές αγαθών και υπηρεσιών αυξάνονται με απροσδόκητα υψηλό ρυθμό από την αρχή του έτους, παρόλο που από τον Ιούλιο παρουσιάζουν μια μικρή αποκλιμάκωση (Ιούνιος: 12,1%, Ιούλιος: 11,6%, Αύγουστος: 11,4%⁴). Αυτό σημαίνει γρήγορη διάβρωση των πραγματικών εισοδημάτων, ειδικά αυτών που δεν μπορούν να αναπροσαρμοστούν ακολουθώντας τη μεταβολή των τιμών, όπως οι αποδοχές από μισθωτή εργασία και οι συντάξεις. Η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συνδικαλιστικών Οργανώσεων (ETUC) υπολογίζει ότι φέτος αυτοί που αμείβονται με τον ΚΜ στην Ελλάδα είδαν τον πραγματικό τους μισθό να μειώνεται κατά 1,9%, κάτι που ισοδυναμεί με ευθεία μείωση της αγοραστικής τους δύναμης, λόγω του πληθωρισμού⁵.

Τρία ακόμη στοιχεία εντείνουν τον προβληματισμό για την Ελλάδα. Το πρώτο είναι ότι η αύξηση του πληθωρισμού φαίνεται να πλήττει δυσανάλογα τα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα (Κανελλόπουλος, 2022⁶),

λόγω της μεγαλύτερης βαρύτητας που έχουν στο καλάθι τα αγαθά και οι υπηρεσίες στα οποία καταγράφονται μεγαλύτερες αυξήσεις τιμών, όπως τα τρόφιμα, τα καύσιμα και η στέγαση. Με δεδομένο ότι τα εισοδήματα από εργασία είναι ήδη χαμηλά στην Ελλάδα, περαιτέρω μείωση της αγοραστικής δύναμης ενδέχεται να προκαλέσει εντονότερα προβλήματα υλικής στέρησης. Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι ένα δυσανάλογα μεγάλο μέρος των απασχολούμενων αμείβεται με τον ΚΜ στην Ελλάδα. Στην πρόσφατη έκθεση για τον ΚΜ⁷, το ΚΕΠΕ υπολογίζει ότι το ποσοστό αυτών που αμείβονται με τον ΚΜ κυμαίνεται από 20% ως 33% περίπου, ανάλογα με τον ορισμό που χρησιμοποιείται κάθε φορά. Αυτό σημαίνει ότι ένα μεγάλο μέρος των απασχολούμενων πιθανόν να μην αντέχει περαιτέρω μείωση της αγοραστικής δύναμης του. Το τρίτο στοιχείο είναι ότι ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος στην Ελλάδα από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης ολόκληρο το 2022⁸. Αυτό σημαίνει ότι πιθανότατα χειροτερεύει η ανταγωνιστικότητα κόστους της χώρας μας, καθώς οι εξαγωγές γίνονται ακριβότερες⁹.

Σε κάθε περίπτωση δύο ερωτήματα πρέπει να απαντηθούν προκειμένου να προσπαθήσει κανείς να σκιαγραφήσει τις αναμενόμενες εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Το πρώτο ερώτημα είναι πόσο θα επηρεάσει η περιοριστική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα μας. Αν η αύξηση των επιτοκίων οδηγήσει, όπως αναμένεται, σε επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης, τον οποίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁰ αναθεώρησε σε 4% τον Ιούλιο για το τρέχον έτος (αν και το ΚΕΠΕ πρόσφατα αναθεώρησε τον ρυθμό μεγέθυνσης για το 2022 προς τα πάνω, στο 5,5%)¹¹, τότε ενδέχεται να μειωθεί η ζήτηση για εργασία και ο ρυθμός προσλήψεων. Γενικά, οι δυσμενείς προσδοκίες για το μέλλον περιορίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα και, κατά

3. Η ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί ταυτόχρονα εισροή στην παραγωγική διαδικασία για τις επιχειρήσεις και καταναλωτικό προϊόν για τα νοικοκυριά.

4. Βλέπε στοιχεία από ΕΛΣΤΑΤ εδώ: <<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT87/->>.

5. Βλέπε <<https://www.etuc.org/en/pressrelease/record-fall-value-statutory-minimum-wages>>.

6. Κανελλόπουλος, Ν.Κ. (2022), Η διανεμητική επίδραση του πληθωρισμού, ΚΕΠΕ, *Οικονομικές Εξελίξεις*, τ. 48, σσ. 65-86.

7. ΚΕΠΕ (2022), Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου. ΚΕΠΕ. Έκθεση για το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

8. Βλέπε στοιχεία της Eurostat για τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή εδώ: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR__custom_423086/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=6f2a5933-7185-4e78-b8eb-3f93c1436a24>.

9. Το πόσο μεγάλη είναι αυτή η μείωση απαιτεί εις βάθος ανάλυση της σύνθεσης των εξαγωγών και της σχετικής μεταβολής των τιμών τους έναντι των ανταγωνιστών μας.

10. Βλέπε <https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/greece/economic-forecast-greece_en>.

11. Βλέπε <https://www.kepe.gr/index.php/el/deltia-typoy/item/3198-30_9_2022.html>.

συνέπεια, την απασχόληση. Συνεπώς είναι μάλλον απαραίτητο η Ελληνική Πολιτεία, στον βαθμό που δεν επιβαρύνει υπέρμετρα τις μελλοντικές γενεές, να συνεχίσει να παράσχει βοήθεια στους πιο αδύναμους οικονομικά. Στο πλαίσιο αυτό τα μέτρα ύψους €5,5 δισ. που εξαγγέλθηκαν στη ΔΕΘ κινούνται στη σωστή κατεύθυνση, αφού αναμένεται να συγκρατήσουν το διαθέσιμο εισόδημα και να τονώσουν την ιδιωτική κατανάλωση και άρα το ΑΕΠ¹². Μέρος αυτής της βοήθειας θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί σε ευρω-

παϊκό επίπεδο, ενώ είναι σημαντικό να συνεχιστούν και οι καλές αναπτυξιακές επιδόσεις της οικονομίας με περαιτέρω αύξηση των επενδύσεων. Το δεύτερο ερώτημα είναι πόσο ισχυρή θα είναι η συμβολή των κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) στον οικονομικό μετασχηματισμό της χώρας και στην επιτάχυνση του ρυθμού ανάκαμψης μέσα από τη βέλτιστη διαχείριση και κατανομή τους και στόχο, εκτός των άλλων, τη δημιουργία βιώσιμων και καλά αμειβόμενων θέσεων απασχόλησης.

12. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται έκτακτη εισοδηματική στήριξη 2,3 εκατ. ευάλωτων πολιτών, όπως π.χ. η επιταγή ακρίβειας, δηλαδή ένα έκτακτο επίδομα της τάξης των 250 ευρώ σε χαμηλοσυνταξιούχους (έως 800 ευρώ), μακροχρόνια άνεργους, δικαιούχους επιδόματος ΑΜΕΑ και ανασφάλιστους υπερήλικες του ΟΠΕΚΑ, αύξηση του φοιτητικού επιδόματος, αύξηση του επιδόματος θέρμανσης και των δικαιούχων, επέκταση του προγράμματος «Τουρισμός για όλους», 40% μείωση των ασφαλιστικών εισφορών ως το τέλος του 2023 σε επιχειρήσεις που μετατρέπουν συμβάσεις μερικής απασχόλησης σε μόνιμες, μονιμοποίηση της μείωσης του 3% στις ασφαλιστικές εισφορές, κατάργηση της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης, κ.ά.

3.2. Κόστος ειδών διατροφής και ενέργειας: Γενικές τάσεις και ποσοστό επί της συνολικής δαπάνης στην Ελλάδα

Βλάσης Μισσός

Η άνοδος των διεθνών τιμών των εμπορευμάτων, που καταγράφεται εντός του 2022¹, επικεντρώνεται σε μια σειρά βασικών κατηγοριών, απαραίτητων για τη διαβίωση του πληθυσμού, όπως τα είδη διατροφής και τα προϊόντα ενέργειας οικιακής χρήσης (θέρμανση, φωτισμός κτλ.). Ύστερα από τα προβλήματα που προκάλεσαν τα μέτρα περιορισμού της διεθνούς κυκλοφορίας και των μεταφορών που στόχευαν στον περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού, ο πόλεμος που διεξάγεται στην Ουκρανία εντείνει περαιτέρω τις επιπτώσεις στην ομαλή ροή της εφοδιαστικής αλυσίδας. Τα αποτελέσματα των αλληπάληλων συγκυριών (κρίση, πανδημία, γεωπολιτική ένταση) στο κόστος διαβίωσης του πληθυσμού είναι εμφανή τόσο στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, όσο και στη χώρα μας.

Η αποτίμηση των παραγόντων πρόκλησης της παρατηρούμενης ανόδου των τιμών είναι εξαιρετικά πολύπλοκη υπόθεση, καθώς περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα ετερόκλητων αιτιών². Παρ' όλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί πως η Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) του ΟΗΕ έχει επανειλημμένα επισημαίνει τους πολυσήμαντους κινδύνους που προκαλούν τα φαινόμενα ξηρασίας και περιορισμού των καλλιεργούμενων εκτάσεων, σε αντιδιαστολή και με τις αυξανόμενες ανάγκες κατανάλωσης τροφίμων³, ενώ έχει

έγκαιρα αναφερθεί στην τάση αύξησης του διατροφικού κόστους. Περαιτέρω, η στενή παραγωγική διασύνδεση του κλάδου των τροφίμων και της ενέργειας (π.χ. κατανάλωση καυσίμων και λιπασμάτων), τα προϊόντα της οποίας αναλώνονται ως εισροές, δημιουργεί επιπλέον συνθήκες πρόκλησης ανατιμήσεων.

Στο Διάγραμμα 3.2.1 απεικονίζονται οι μηνιαίες διακυμάνσεις του σύνθετου δείκτη διεθνών τιμών των τροφίμων της FAO για τα έτη 2018 (Ιανουάριος) έως 2022 (Αύγουστος). Ο υπολογισμός του δείκτη βασίζεται στις εκτιμήσεις ενός σταθμισμένου καλαθιού πέντε ομάδων εμπορευμάτων (δημητριακά, κρέας, ζαχαρώδη, γαλακτοκομικά και λαχανικά). Όπως γίνεται εμφανές, η ανοδική τάση έχει ξεκινήσει ήδη από το δεύτερο εξάμηνο του 2020 και διατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια του 2021, ενώ επιτείνεται κατά το 2022. Παράλληλα, ιδιαίτερα αυξημένες τιμές παρατηρούνται και στα εμπορεύματα παραγωγής ενέργειας (π.χ. πετρέλαιο, άνθρακας, φυσικό αέριο) οι ετήσιες μεταβολές των οποίων δεν είναι εύκολο να εμφανιστούν ποσοτικοποιημένες, καθώς οι εβδομαδιαίες διακυμάνσεις τους είναι εντονότερες⁴. Οι διαρκείς αυξητικές τροχιές των τιμών των εμπορευμάτων αποτυπώνουν τις διαφοροποιημένες διεθνείς συγκυρίες, αλλά είναι ενδεικτικές των πιέσεων που καταγράφονται στο κόστος διαβίωσης και στους προϋπολογισμούς των νοικοκυριών.

Υπό αυτό το πρίσμα, στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των μικροδομημένων των Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) για την Ελλάδα. Η σύγκριση αφορά μεταξύ των αποτελεσμάτων της έρευνας που διεξήχθη το 2008 και εκείνης του 2020 –της τελευταίας διαθέσιμης κατά την περίοδο συγγραφής του παρόντος. Η ΕΟΠ είναι δειγματοληπτική, διεξάγεται σε ετήσια βάση από την ΕΛΣΤΑΤ και αφορά τις ιδιωτικές δαπάνες ενός μεγάλου αριθμού αγαθών που ταξινομού-

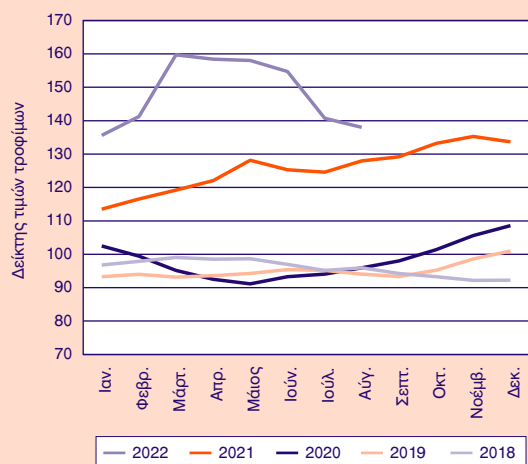
1. Βλ. Commodity prices soar to highest level since 2008 over Russia supply fears, *Financial Times*, των Neil Hume, Tom Wilson & Emiko Terazono, 3 Μαρτίου 2022. <<https://www.ft.com/content/5753f4dd-1e8e-4159-a4e4-d232e4ad50ed>>

2. Βλ. How bad will the global food crisis get?, *Financial Times*, των Chelsea Bruce-Lockhart & Emiko Terazono, 27 Ιουλίου, 2022. <<https://www.ft.com/content/e44db6b3-7266-4188-8d08-79d678a61146>>

3. Βλ. FAO, 2022, *The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture – Systems at breaking point. Main report*. Rome. <<https://doi.org/10.4060/cb9910en>>

4. Ένας ευρύτατα διαδεδομένος δείκτης παρακολούθησης των διεθνών τιμών πολλών εμπορευμάτων, ο οποίος δίνει έμφαση στα προϊόντα ενέργειας, είναι ο S&P GSPI, σύμφωνα με τον οποίο οι τιμές αυξάνονται ταχύτατα από τον Απρίλιο του 2020 έως και τον Ιούνιο του 2022. Παράλληλα, ο γενικός δείκτης τιμών των ορυκτών πηγών ενέργειας (fossil fuel index) της βάσης δεδομένων Our World in Data (<https://ourworldindata.org/grapher/fossil-fuel-price-index>), εμφανίζει τα αποτελέσματα σε μέσους όρους και αποτυπώνει αυξητικές τάσεις για την περίοδο 2019-2021.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2.1
Δείκτης τιμών τροφίμων της Διεθνούς
Οργάνωσης Τροφίμων και Γεωργίας,
μηνιαίες διακυμάνσεις, 2018-2022

Πηγή: Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας,
<https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>

νται σε 12 ομάδες, καθεμία εκ των οποίων διαιρείται σε πολλές υποκατηγορίες. Σε γενικές γραμμές, από το 2008 έως και το 2020, η ΕΟΠ καταγράφει μια σημαντική μείωση της μέσης μηνιαίας δαπάνης του συνόλου των νοικοκυριών από 2.120,4€ σε 1.331,83€ (μείωση κατά 37,2%). Στη διάρκεια των ετών, η πωτική πορεία της μέσης δαπάνης δεν ήταν συνεχής, αλλά διήλθε μέσα από ένα βραχύ διάστημα ήπιας αύξησης την περίοδο 2016-2019. Παρ' όλα αυτά, η αύξηση της ανισότητας στην κατανάλωση που συνέβη κατά την προηγούμενη περίοδο δεν αντισταθμίστηκε πλήρως⁵.

Από τις μεταβολές που καταγράφηκαν, μια σημαντική εξέλιξη αφορά στο ύψος των δαπανών διατροφής και ενέργειας ως ποσοστό των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών. Ιδιαίτερα, η παρουσίαση των αποτελεσμάτων των Πινάκων 3.2.1 και 3.2.2, αφορά τα ποσοστά των συγκεκριμένων κατηγοριών, όπως υπολογίζονται για τους διάφορους τύπους νοικοκυριών, ανά πεντημόριο εισοδήματος. Ο διαχωρισμός του συνολικού πληθυσμού των νοικοκυριών κατά εισοδηματική κατηγορία στοχεύει στην ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων που προκύπτουν από τη διαφοροποιημένη αντίδρασή τους στις ανοδικές τάσεις των τιμών. Η πολυμορφία και οι ιδιαιτερότητες (εισοδημα-

τικές και δημογραφικές) των νοικοκυριών καθιστούν αναγκαία μια τέτοια κατηγοριοποίηση. Για τις ανάγκες της παρουσίασης, ο πληθυσμός των νοικοκυριών έχει χωριστεί σε διαφορετικούς τύπους και σε 5 κατηγορίες (πεντημόρια) βάσει του συνολικού τους εισοδήματος.

Στον Πίνακα 3.2.1 παρουσιάζεται το μερίδιο των δαπανών των νοικοκυριών που αφιερώνεται στην αγορά ειδών διατροφής, ως ποσοστό των συνολικών δαπανών τους. Στην περίπτωση του 1ου εισοδηματικού πεντημορίου, η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφεται για τις οικογένειες με περισσότερους από δύο ενήλικες (9,9 ποσοστιαίες μονάδες, π.μ.). Στο 2ο πεντημόριο, σημαντικότερη σχετική επιβάρυνση δέχονται τα μονομελή νοικοκυριά (9,3 π.μ.) και τα πολυμελή (περισσότεροι των δύο ενήλικων και με εξαρτώμενα τέκνα, αύξηση κατά 9,2 π.μ.). Αντίστοιχα, μεταξύ των νοικοκυριών του 3ου πεντημορίου, η μεγαλύτερη αύξηση υπολογίζεται για την περίπτωση του τελευταίου τύπου (κατά 12,2 π.μ.). Στο 4ο εισοδηματικό πεντημόριο η επιβάρυνση είναι σημαντικότερη για τα μονογονεϊκά νοικοκυριά (8 π.μ.) και για εκείνα που απαρτίζονται από περισσότερους των δύο ενήλικων (8,1 π.μ.). Στο υψηλότερο, 5ο εισοδηματικό πεντημόριο, τη σημαντικότερη μεταβολή καταγράφουν τα νοικοκυριά με περισσότερους από δύο ενήλικες (8,8 π.μ.) και η τελευταία κατηγορία που περιλαμβάνει νοικοκυριά με περισσότερους των δύο ενήλικων με εξαρτώμενα μέλη (8,8 π.μ.).

Στη συνέχεια, ο Πίνακας 3.2.2 εμφανίζει τα αντίστοιχα ποσοστά των δαπανών που αφιερώνονται από τα νοικοκυριά στην ενέργεια (ηλεκτρισμός-καύσιμα) που αναλώνεται στις κατοικίες τους. Μεταξύ των νοικοκυριών που ανήκουν στο 1ο και 2ο εισοδηματικό πεντημόριο, σημαντικότερη σχετική επιβάρυνση υπολογίζεται στα μονομελή -4,8 π.μ. και 5,3 π.μ., αντίστοιχα. Στα νοικοκυριά του 3ου πεντημορίου η εντονότερη μεταβολή παρουσιάζεται στα πολυμελή νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη (5,8 π.μ.). Τέλος, στα νοικοκυριά του 4ου και 5ου πεντημορίου οι μεταβολές είναι μεγαλύτερες στα νοικοκυριά που απαρτίζονται από δύο ενήλικες -3,7 π.μ. και 2,7 π.μ., αντίστοιχα.

Συμπερασματικά, τα δεδομένα των πινάκων συνηγορούν στο ότι οι πιέσεις στους προϋπολογισμούς των νοικοκυριών είναι ήδη εμφανείς από το 2020. Στο Διάγραμμα 3.2.2 συνοψίζεται η μέση ποσοστιαία συμμετοχή των δύο κατηγοριών στη συνολική δαπάνη των νοικοκυριών. Όπως είναι προφανές, οι αυξήσεις μεταξύ των ετών 2008 και 2020 μεταβάλλουν σημα-

5. Βλ. Kaplanoglou G., 2022, Consumption inequality and poverty in Greece: Evidence and lessons from a decade-long crisis, *Economic Analysis and Policy* 75, 244-261. <<https://doi.org/10.1016/j.eap.2022.05.003>>

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2.1 Ποσοστό δαπανών ειδών διατροφής στις συνολικές δαπάνες, κατά τύπο νοικοκυριού και εισοδηματικό πεντημόριο, 2008 και 2020

Τύπος νοικοκυριού	Πεντημόρια εισοδήματος											
	1ο		2ο		3ο		4ο		5ο		Σύνολο	
	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020
Ένας ενήλικας	21,6%	26,8%	14,4%	23,6%	13,5%	19,3%	12,4%	15,5%	7,2%	15,2%	17,1%	23,1%
Δύο ενήλικες	27,1%	29,5%	23,7%	30,3%	19,0%	27,1%	15,6%	23,7%	12,3%	21,1%	19,5%	25,6%
Περισσότεροι από δύο ενήλικες	21,4%	31,3%	21,9%	28,0%	19,6%	26,7%	18,6%	26,6%	14,3%	22,8%	17,1%	25,0%
Ένας ενήλικας με εξαρτώμενα τέκνα	18,5%	26,1%	18,8%	20,6%	14,3%	19,0%	15,2%	20,2%	13,8%	16,8%	15,8%	20,8%
Δύο ενήλικες με εξαρτώμενα τέκνα	21,2%	27,4%	19,4%	28,0%	17,7%	25,1%	15,4%	23,3%	12,0%	19,5%	15,3%	22,6%
Περισσότεροι από δύο ενήλικες με εξαρτώμενα τέκνα	27,5%	33,4%	22,5%	31,7%	18,9%	31,8%	20,0%	26,5%	14,0%	22,8%	17,1%	25,3%
Σύνολο	23,6%	27,7%	20,9%	27,1%	18,2%	25,0%	16,8%	23,8%	12,9%	20,8%	16,8%	23,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, επεξεργασία μικροδεδομένων.

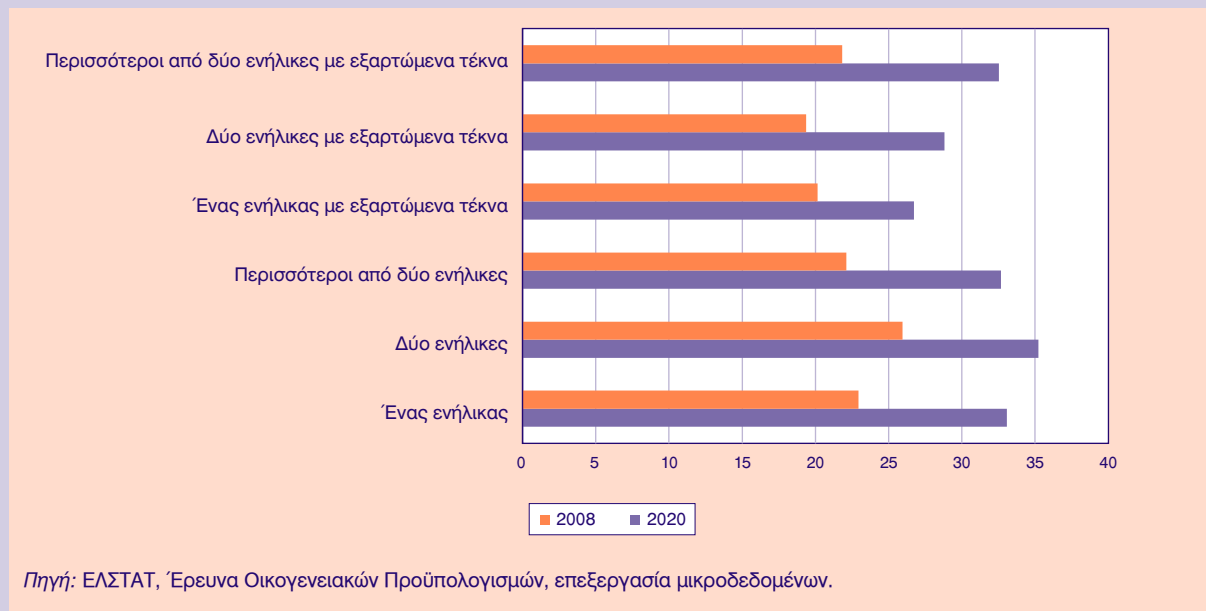
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2.2 Ποσοστό δαπανών ειδών ενέργειας/καυσίμων στις συνολικές δαπάνες, κατά τύπο νοικοκυριού και εισοδηματικό πεντημόριο, 2008 και 2020

Τύπος νοικοκυριού	Πεντημόρια εισοδήματος											
	1ο		2ο		3ο		4ο		5ο		Σύνολο	
	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020
Ένας ενήλικας	7,2%	12,0%	4,8%	10,1%	5,1%	8,1%	4,3%	6,9%	2,7%	4,9%	5,8%	10,0%
Δύο ενήλικες	8,8%	11,2%	8,0%	12,5%	6,3%	10,2%	5,1%	8,8%	4,2%	6,9%	6,5%	9,6%
Περισσότεροι από δύο ενήλικες	6,9%	10,3%	6,5%	9,0%	6,1%	9,4%	5,2%	8,0%	4,2%	6,7%	5,0%	7,7%
Ένας ενήλικας με εξαρτώμενα τέκνα	6,0%	7,1%	3,9%	6,1%	4,2%	5,5%	4,9%	5,7%	3,4%	4,4%	4,4%	5,9%
Δύο ενήλικες με εξαρτώμενα τέκνα	6,2%	8,2%	5,4%	7,6%	4,8%	7,4%	4,0%	6,3%	3,1%	5,3%	4,1%	6,2%
Περισσότεροι από δύο ενήλικες με εξαρτώμενα τέκνα	8,6%	11,0%	6,2%	7,7%	5,2%	11,0%	5,2%	7,3%	4,0%	6,5%	4,7%	7,3%
Σύνολο	7,6%	11,0%	6,4%	9,9%	5,4%	8,7%	4,6%	7,4%	3,7%	6,0%	4,9%	7,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, επεξεργασία μικροδεδομένων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2.2

Μέση ποσοστιαία συμμετοχή των ειδών διατροφής και ενέργειας στις συνολικές δαπάνες των νοικοκυριών, 2008 και 2020

ντικά τη σύνθεση της κατανάλωσης. Οι ΕΟΠ καταγράφουν ότι τα ποσοστιαία μερίδια των νοικοκυριών έχουν αυξηθεί κατά 10 π.μ. περίπου. Παρ' όλα αυτά, οι ανάγκες των διαφόρων τύπων νοικοκυριών διαφέ-

ρουν και τα φτωχότερα εξ αυτών φαίνεται να αφιερώνουν περίπου το 1/3 των δαπανών τους στα είδη διατροφής (π.χ. τα πολυμελή νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη).

4. Μεταρρυθμίσεις-Ανάπτυξη

ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τεύχος 49, 2022, σσ. 55-61

4.1. Επισκόπηση της εξέλιξης των διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων και της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι για την περίοδο 2003-2022

Νικόλαος Ροδουσάκης
Γιώργος Σώκλης

4.1.1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), η άρση των ταξιδιωτικών περιορισμών διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ουσιαστική επανεκκίνηση του τουρισμού. Ο παγκόσμιος τουρισμός ανακάμπτει λοιπόν, προσεγγίζοντας τα επίπεδα του 2019. Με την ανάκαμψη στην Ευρώπη να προσεγγίζει το 74% σε σχέση με τα επίπεδα πάντα του 2019. Αναλυτικά, το πρώτο επτάμηνο του 2022 σε σχέση με το 2021 οι ευρωπαϊκές χώρες σημείωσαν αύξηση αφίξεων κατά 190% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021, με τις εντονότερες αυξητικές τάσεις να προέρχονται από τις ΗΠΑ. Όσον αφορά την Ελλάδα, οι αφίξεις για το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου προσεγγίζουν το -13% σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2019, με τις προσδοκίες για το επόμενο χρονικό διάστημα να κάνουν λόγο ίσως και για πλήρη ανάκαμψη.

Σκοπός του παρόντος άρθρου δεν είναι μια απλή καταγραφή των εξελίξεων των βασικών μεγεθών που αφορούν τον τουριστικό τομέα, αλλά η ανάδειξη κάποιων διαχρονικών χαρακτηριστικών ή και τάσεων που αφορούν τον ελληνικό τουρισμό με επίκεντρο το κομμάτι των εισπράξεων και των δαπανών. Έτσι, αφού πρώτα αναφερθούμε στις τρέχουσες εξελίξεις στον τουρισμό βάσει των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), στη συνέχεια, στη βάση επίσης στοιχείων της

ΤτΕ, αναδεικνύουμε μια σειρά από χαρακτηριστικά που αφορούν τις ταξιδιωτικές εισπράξεις και δαπάνες¹, ενώ, τέλος, συνοψίζουμε με τα βασικά ευρήματα του συντόμου αυτού άρθρου.

4.1.2. Ταξιδιωτικό ισοζύγιο, Ιανουάριος-Ιούλιος 2022

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΤτΕ, την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2022, το ταξιδιωτικό ισοζύγιο εμφάνισε πλεόνασμα 7.710,1 εκατ. ευρώ, έναντι πλεονάσματος 3.027,4 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2021. Αύξηση κατά 5.367,5 εκατ. ευρώ ή 154,2% παρουσίασαν οι ταξιδιωτικές εισπράξεις, οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 8.849,4 εκατ. ευρώ, ενώ αύξηση κατά 684,8 εκατ. ευρώ ή 150,7% παρατηρήθηκε και στις ταξιδιωτικές πληρωμές, οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 1.139,3 εκατ. ευρώ. Η αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων οφείλεται στην άνοδο της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης κατά 191,4%, καθώς η μέση δαπάνη ανά ταξίδι μειώθηκε κατά 13,6%. Οι καθαρές εισπράξεις από την παροχή ταξιδιωτικών υπηρεσιών αντιστάθμισαν κατά 36,7% το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών και συνέβαλαν κατά 76,1% στο σύνολο των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες.

Εστιάζοντας στις ταξιδιωτικές εισπράξεις, η προαναφερθείσα αύξησή τους οφείλεται στην αύξηση των εισπράξεων από κατοίκους των χωρών της ΕΕ-27 κατά 116,0%, οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 5.105,9 εκατ. ευρώ, καθώς και των εισπράξεων από κατοίκους των χωρών εκτός της ΕΕ-27 κατά 230,1%, οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 3.571,5 εκατ. ευρώ. Αναλυτικότερα, οι εισπράξεις από κατοίκους των χωρών της ζώνης του ευρώ διαμορφώθηκαν στα 4.056,3 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 119,9%, ενώ οι εισπράξεις από κατοίκους των χωρών της ΕΕ-27 εκτός της ζώνης του ευρώ εμφάνισαν αύξηση κατά 102,0% και διαμορφώθηκαν στα 1.049,6 εκατ. ευρώ.

Ειδικότερα, οι εισπράξεις από τη Γερμανία αυξήθηκαν κατά 127,4% και διαμορφώθηκαν στα 1.636,7 εκατ.

1. Γι' αυτή την ανάλυσή μας τα διαθέσιμα στοιχεία από την ΤτΕ αφορούν την περίοδο 2003 μέχρι και το πρώτο εξάμηνο του 2022.

ευρώ, ενώ οι εισπράξεις από τη Γαλλία αυξήθηκαν κατά 87,6% και διαμορφώθηκαν στο 659,7 εκατ. ευρώ. Από τις χώρες εκτός της ΕΕ-27, άνοδο κατά 342,8% παρουσίασαν οι εισπράξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 1.478,5 εκατ. ευρώ. Οι εισπράξεις από τις ΗΠΑ αυξήθηκαν κατά 183,6% και διαμορφώθηκαν στα 566,2 εκατ. ευρώ, ενώ αυτές από τη Ρωσία μειώθηκαν κατά 52,8% και διαμορφώθηκαν στα 16,6 εκατ. ευρώ.

4.1.3. Επισκόπηση των διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων για την περίοδο 2003-2022

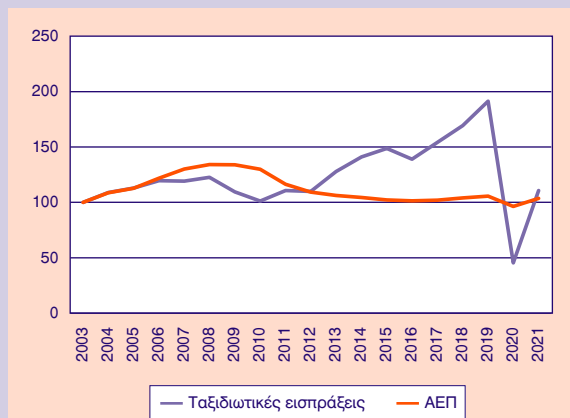
Ξεκινάμε την ανάλυσή μας με την αντιπαράθεση της διαχρονικής πορείας των ταξιδιωτικών εισπράξεων με αυτήν του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), για το οποίο αντλούμε στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Ένα πρώτο συμπέρασμα που μπορεί εύκολα να εξαχθεί από το Διάγραμμα 4.1.1 είναι η έντονα ανοδική πορεία των ταξιδιωτικών εισπράξεων, η οποία προσεγγίζει τα όρια του διπλασιασμού, από 9,6 δις το 2009 στα 18,1 δις το 2019. Αντιθέτως, την ίδια χρονική περίοδο το ΑΕΠ, μετά από μια έντονη μείωση, ακολουθεί μια διαχρονικά σταθερή πορεία. Συνδυάζοντας αυτά τα δύο ευρήματα, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι ταξιδιωτικές εισπράξεις δεν στάθηκαν ικανές να ανατρέψουν την πορεία του ΑΕΠ και να το επαναφέρουν στα επίπεδα πριν τη μεγάλη υπαναχώρηση του 2009. Επιπροσθέτως, γεννάται το ερώτημα αν οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν μετά το 2009 είχαν ως αποτέλεσμα εν τέλει την αλλαγή σε έναν βαθμό του παραγωγικού υποδείγματος της

χώρας, αυξάνοντας το ποσοστό συμμετοχής του τουριστικού τομέα και αδρανοποιώντας σε έναν βαθμό αυτό που προέρχεται από άλλους τομείς.

Στη συνέχεια, στο Διάγραμμα 4.1.2 απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη του ισοζυγίου ταξιδιωτικών υπηρεσιών, των ταξιδιωτικών εισπράξεων και των ταξιδιωτικών πληρωμών. Παρατηρώντας το Διάγραμμα 4.1.2 αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι, εν αντιθέσει με τις έντονες αυξητικές τάσεις των ταξιδιωτικών εισπράξεων και του ταξιδιωτικού ισοζυγίου, οι ταξιδιωτικές πληρωμές μετά το 2008 παρουσιάζουν σταθεροποιητικές τάσεις με μια μικρή εξαίρεση το 2019, η οποία όμως διακόπηκε, όπως συνέβη φυσικά και για τα άλλα δύο υπό εξέταση μεγέθη από την πανδημία της COVID-19 (βλέπε τη διετία 2020-22). Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι, παρόλο που στο Διάγραμμα 4.1.2 δεν είναι εμφανές, υπάρχει μια διάχυτη αισιοδοξία, όπως προείπαμε, ότι για το σύνολο του έτους οι ταξιδιωτικές εισπράξεις θα προσεγγίσουν τα επίπεδα του 2019.

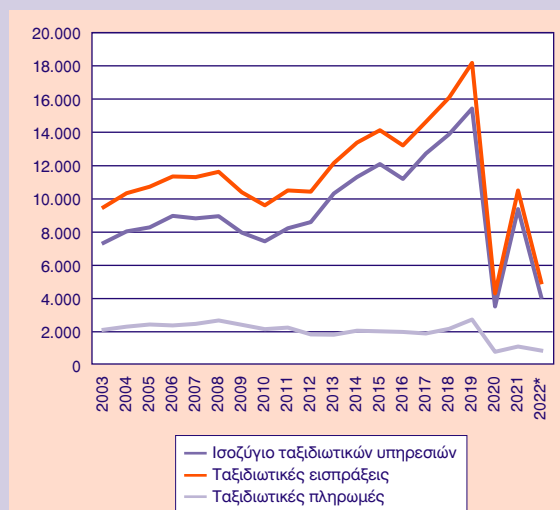
Παρατηρώντας, λοιπόν, την εντυπωσιακή αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων τα τελευταία χρόνια, γεννάται εύλογα το ερώτημα για το «από πού προέρχονται αυτές οι εισπράξεις». Έτσι στο Διάγραμμα 4.1.3 απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη του ποσοστιαίου καταμερισμού του συνόλου των ταξιδιωτικών εισπράξεων ανά λόγο ταξιδιού και συγκεκριμένα για λόγους αναψυχής, σπουδών, υγείας, οικογενειακούς, προσωπικούς και επαγγελματικούς. Όπως εύκολα διαπιστώ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.1
Διαχρονική εξέλιξη των διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων και του ΑΕΠ με έτος βάσης (100) το 2003

Πηγή: ΤτΕ, ΕΛΣΤΑΤ και ίδια επεξεργασία.

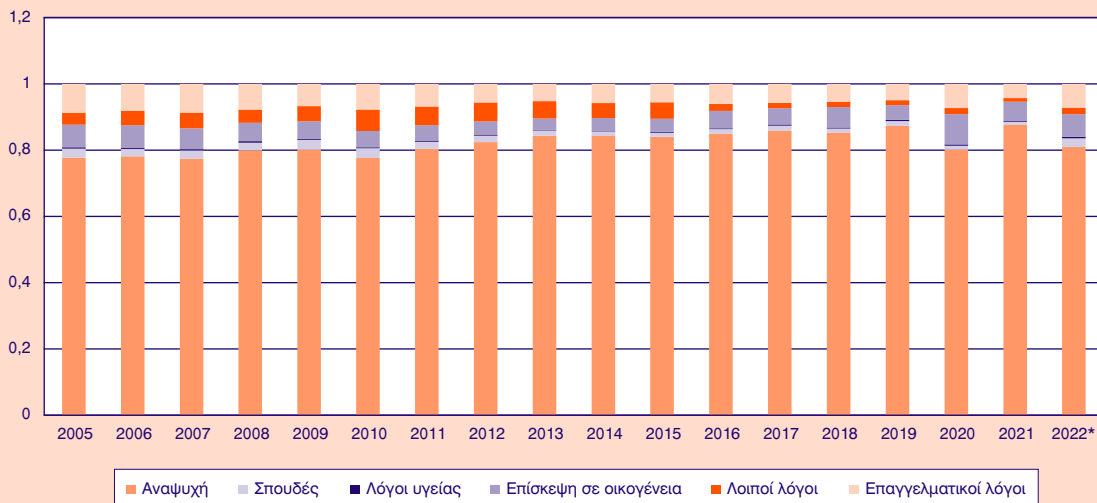
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.2
Διαχρονική εξέλιξη των ισοζυγίου ταξιδιωτικών υπηρεσιών, ταξιδιωτικών εισπράξεων και ταξιδιωτικών πληρωμών

Πηγή: ΤτΕ και ίδια επεξεργασία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.3

Διαχρονική εξέλιξη του ποσοστιαίου καταμερισμού του συνόλου των διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων ανά λόγο ταξιδιού

Πηγή: ΤτΕ και ίδια επεξεργασία.

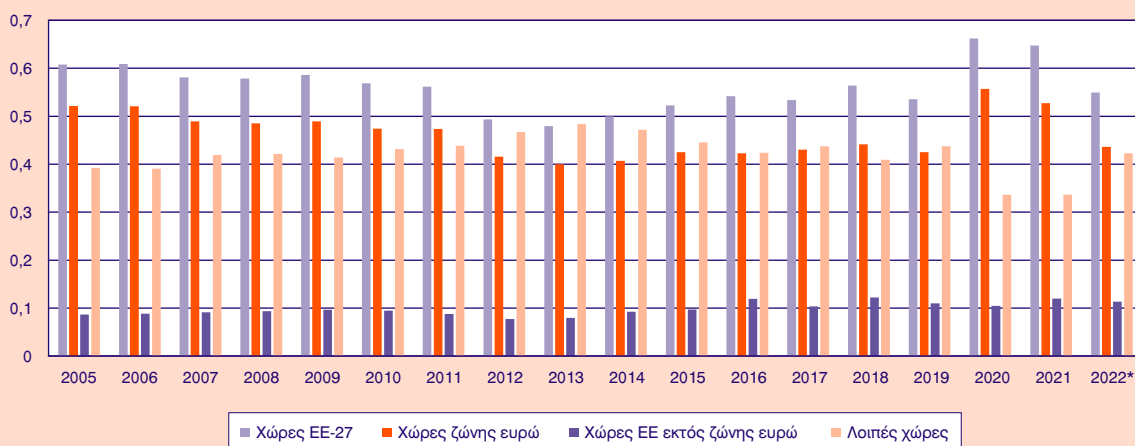
* Για το 2022 τα διαθέσιμα στοιχεία αντιστοιχούν στο πρώτο εξάμηνο.

νεται, η μερίδα του λέοντος έχει να κάνει με την αναψυχή, γεγονός που δεν πρέπει να εκπλήσσει κανέναν. Από εκεί και πέρα αξιοσημείωτα είναι τα πολύ μικρά ποσοστά που αφορούν τους λόγους σπουδών και ιδιαίτερα τους λόγους υγείας, ενώ άξια αναφοράς είναι και η κάμψη των εισπράξεων που προέρχονται από ταξίδια για επαγγελματικούς λόγους μετά το 2009.

Η ανάλυση των χωρών προέλευσης των ταξιδιωτικών εισπράξεων αποκαλύπτει τη μεγάλη συμβολή των χωρών της ΕΕ-27 και ιδίως εκείνων της ζώνης του ευρώ. Περαιτέρω, όπως αποτυπώνεται από τα έτη 2020-21, η πανδημία φαίνεται να μείωσε τις εισπράξεις εκτός Ευρώπης και να αύξησε εκείνες από την Ευρώπη (βλέπε Διάγραμμα 4.1.4).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.4

Διαχρονική εξέλιξη του ποσοστιαίου καταμερισμού του συνόλου των διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων ανά χώρα προέλευσης

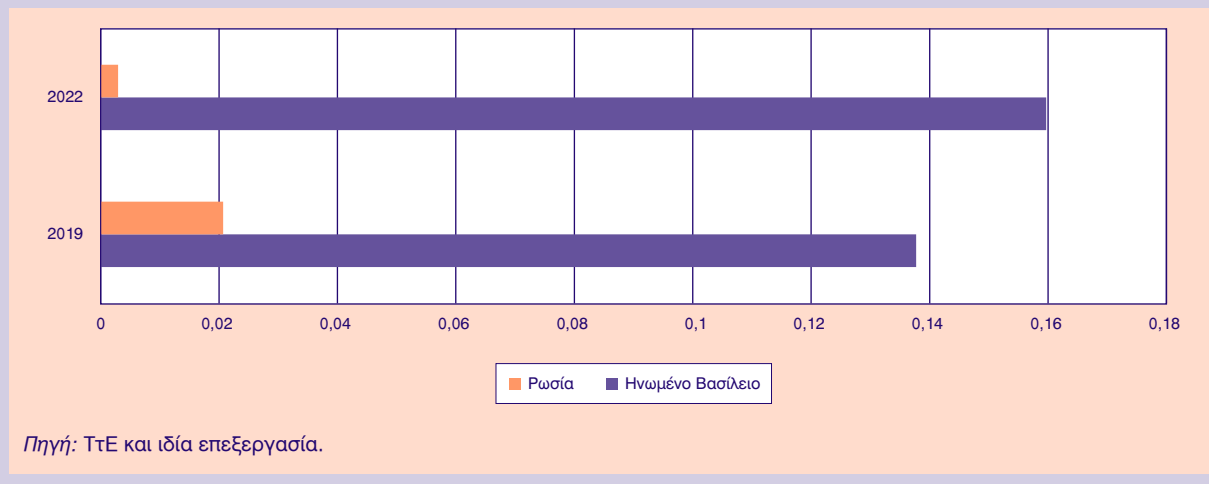

Πηγή: ΤτΕ και ίδια επεξεργασία.

* Όπως στο Διάγραμμα 4.1.3.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.5

Διεθνείς ταξιδιωτικές εισπράξεις από τη Ρωσία και το Ηνωμένο Βασίλειο για το πρώτο εξάμηνο του 2019 και του 2022

Όσον αφορά τις πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις, όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 4.1.5, σε αντίθεση με το Brexit και τους Βρετανούς και τις αυξημένες το πρώτο εξάμηνο του 2022 εισπράξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο, η ένοπλη αντιπαράθεση μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας φαίνεται ότι επηρέασε αρνητικά τις εισπράξεις από τη Ρωσία.

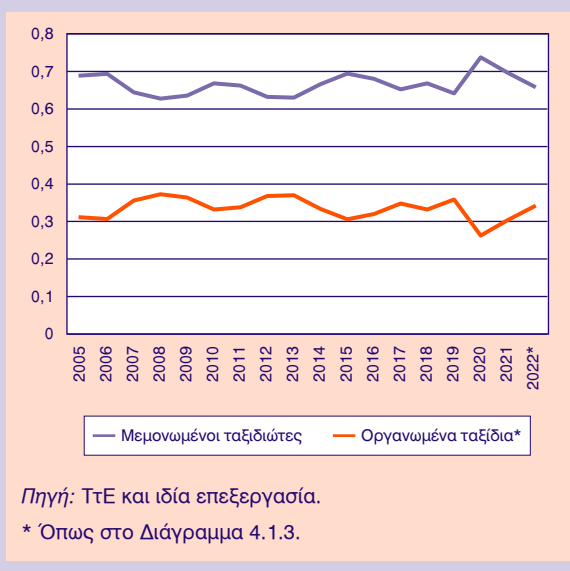
Μια διακριτή πηγή προέλευσης των εισπράξεων που σπανίως αναφέρεται είναι μεταξύ μεμονωμένων και οργανωμένων ταξιδιωτών. Το Διάγραμμα 4.1.6 δείχνει ότι, διαχρονικά, οι εισπράξεις από τους μεμο-

νωμένους ταξιδιώτες υπερέρχουν από αυτές των οργανωμένων ταξιδιών, ενώ, όσον αφορά το ξέσπασμα της πανδημίας, φαίνεται ότι αρχικά οι εισπράξεις των μεμονωμένων ταξιδιωτών αυξήθηκαν το 2020 για να επανυποχωρήσουν στα προηγούμενα επίπεδα κατά το 2021 και 2022.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση που αφορά τις ταξιδιωτικές εισπράξεις, δεν θα μπορούσαμε να αποφύγουμε να ασχοληθούμε και με τις εισπράξεις που προέρχονται από την κρουαζιέρα. Από το Διάγραμμα 4.1.7, πέρα από την πτωτική τους τάση, ο αναγνώ-

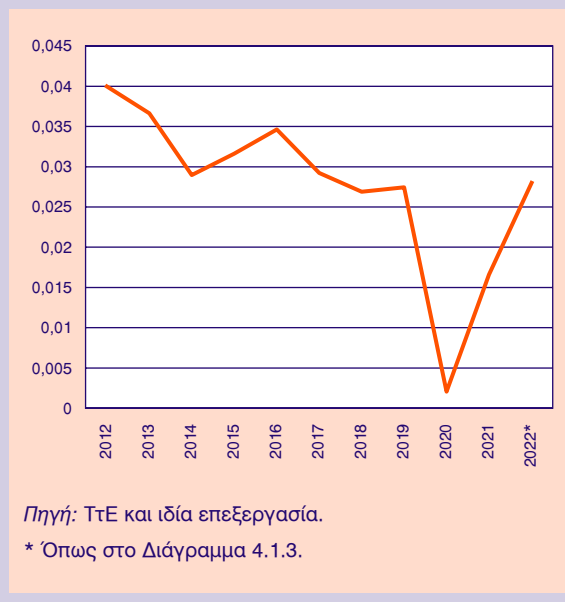
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.6

Διαχρονική εξέλιξη διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων από μεμονωμένους ταξιδιώτες και οργανωμένα ταξίδια

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.7

Διαχρονική εξέλιξη διεθνών ταξιδιωτικών εισπράξεων από την κρουαζιέρα

στης μπορεί εύκολα να διαπιστώσει και τη μικρή συμμετοχή της κρουαζιέρας στο σύνολο των ταξιδιωτικών εισπράξεων.

4.1.4. Επισκόπηση της δαπάνης ανά ταξίδι μη κατοίκων για την περίοδο 2003-2022

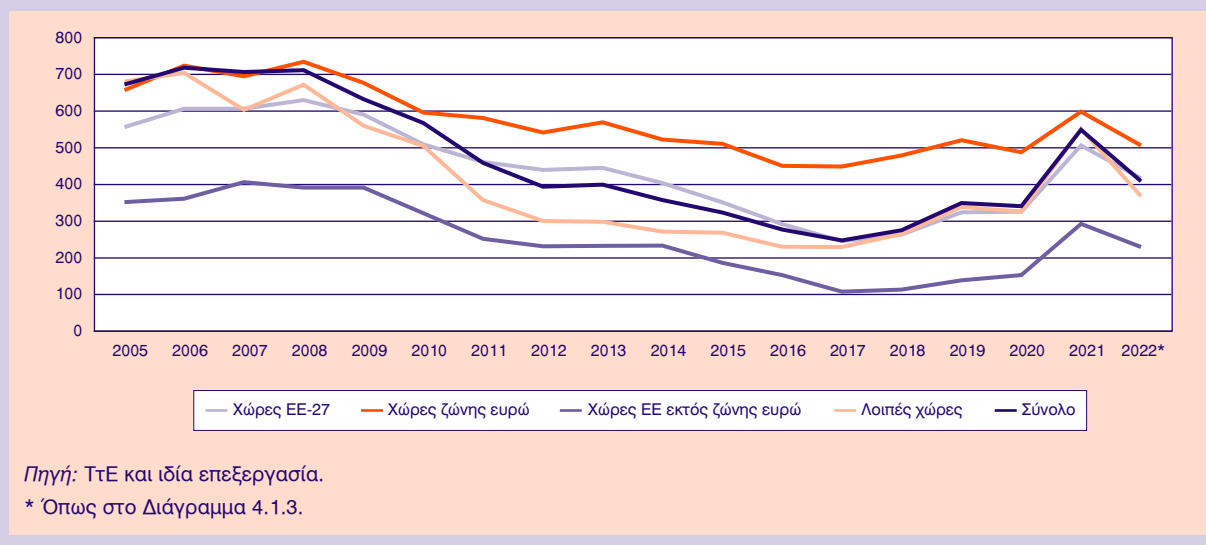
Είδαμε στην ενότητα 4.1.2 ότι η έως τώρα αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων προέρχεται από την αύξηση των αφίξεων και ότι οι ταξιδιωτικές δαπάνες ανά ταξίδι για το πρώτο εξάμηνο του 2022 έχουν μειωθεί έναντι της περσινής χρονιάς. Πέρα όμως από αυτό, το πιο εντυπωσιακό εύρημα που προκύπτει από

την εξέταση του Διαγράμματος 4.1.8 είναι η καθοδική τάση των ταξιδιωτικών εισπράξεων, ανεξαρτήτως αν αυτές προέρχονται από την Ευρώπη ή τρίτες χώρες. Την τελευταία πενταετία όμως, η τάση αυτή αρχίζει να αντιστρέφεται, με τα στοιχεία για το 2022 να μην μπορούν προς το παρόν να μας οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα, λόγω του καθοριστικού ρόλου που αναμένεται να διαδραματίσει το τρίτο τρίμηνο στα αποτελέσματα για το σύνολο του έτους.

Εξετάζοντας, τώρα, τις πρωταγωνίστριες χώρες όσον αφορά τη μέση δαπάνη ανά ταξίδι για το 2019 (Χάρτης 4.1.1), δηλαδή στο τελευταίο έτος που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το σύνολό του πριν το ξέσπασμα

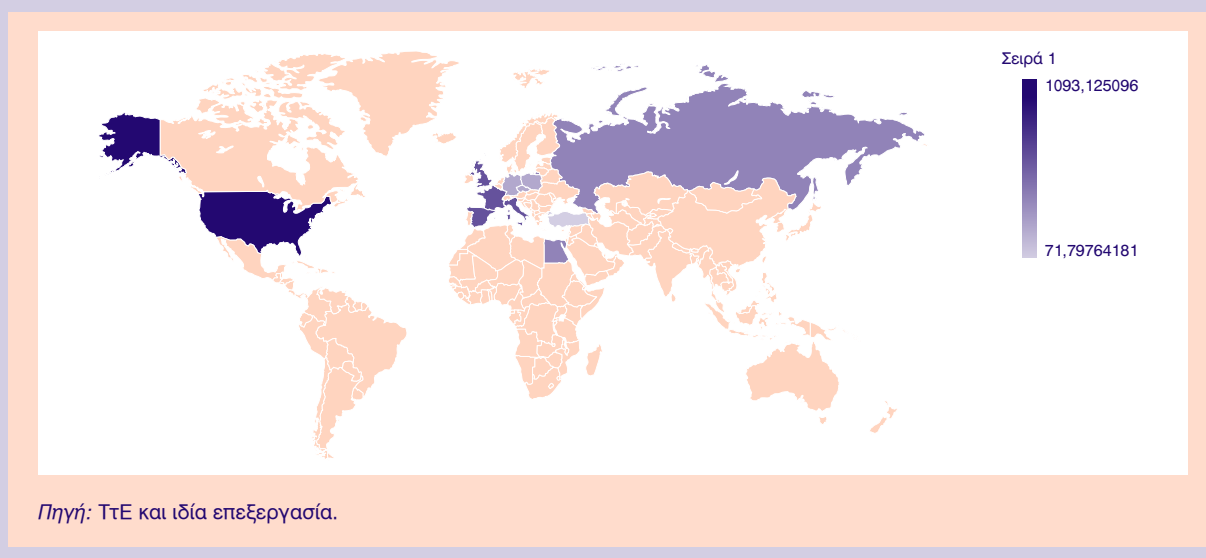
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.8

Διαχρονική εξέλιξη της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι μη κατοίκων ανά χώρα προέλευσης

ΧΑΡΤΗΣ 4.1.1

Χώρες με τη μικρότερη και μεγαλύτερη μέση δαπάνη ανά ταξίδι, για το έτος 2019

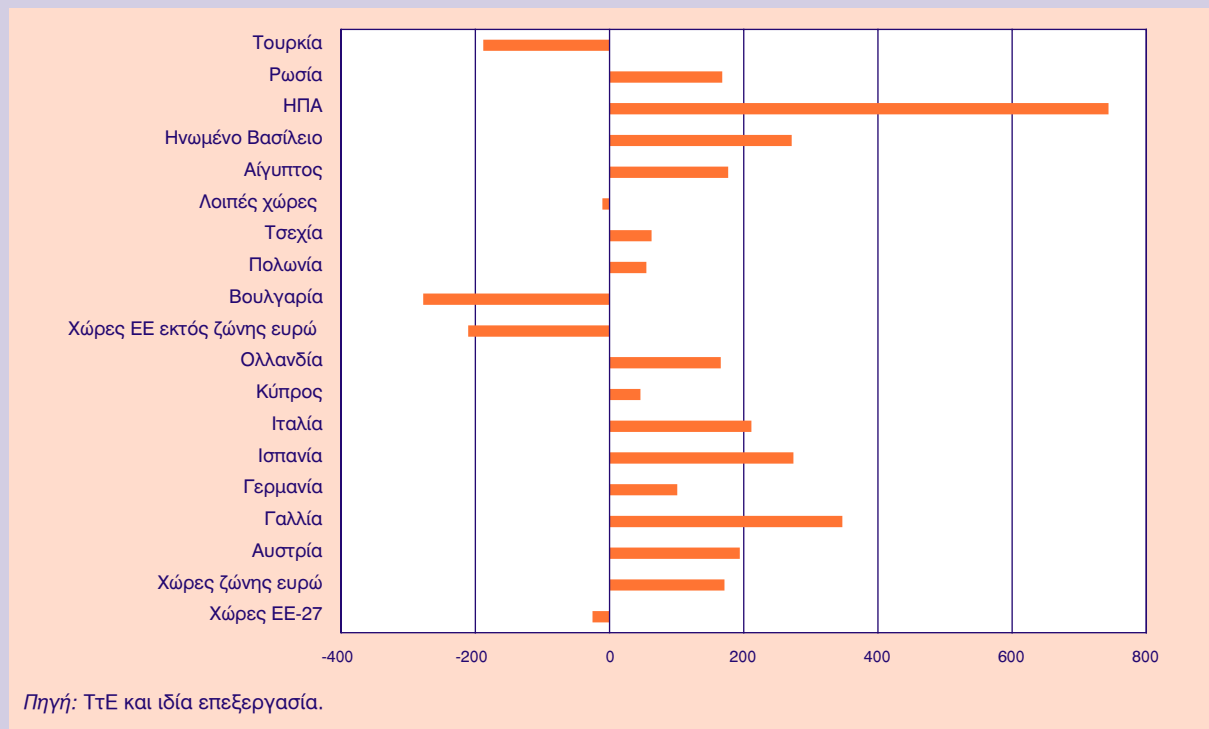

της πανδημίας COVID-19, διαπιστώνουμε ότι η χώρα με τη μεγαλύτερη μέση ταξιδιωτική δαπάνη είναι οι ΗΠΑ, ενώ στον αντίποδα με τη μικρότερη ήταν η γειτονική Βουλγαρία. Η Βουλγαρία, όπως εύκολα διαπιστώνεται και από το Διάγραμμα 4.1.9, φαίνεται να συμπαρασύρει και τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ-27 σε μια μέση ταξιδιωτική δαπάνη μικρότερη από τον μέσο όρο.

Τέλος, όσον αφορά τη διαχρονική εξέλιξη της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι των μη κατοίκων της χώρας προκύπτει, σε αντίθεση με τα ευρήματα του Διαγράμματος 4.1.6 που αφορούσε τις διεθνείς ταξιδιωτικές εισπράξεις, ότι η μέση δαπάνη για τα οργανωμένα ταξίδια υπερέρχει αυτής των μεμονωμένων ταξιδιωτών, (βλέπε Διάγραμμα 4.1.10).

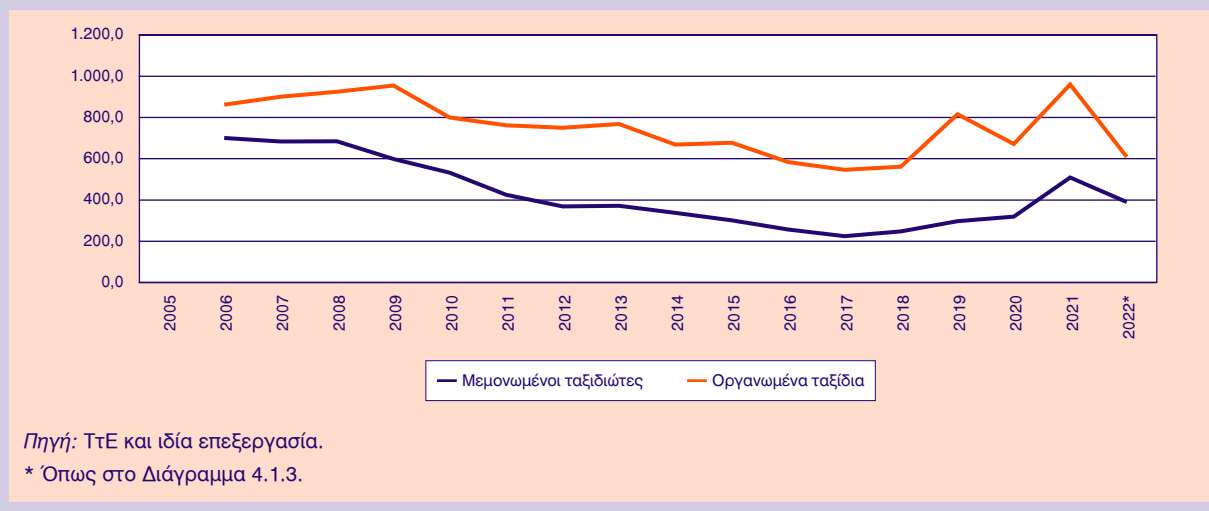
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.9

Αποκλίσεις ανά χώρα προέλευσης από τον μέσο της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι για το έτος 2019

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.10

Διαχρονική εξέλιξη της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι από μεμονωμένους ταξιδιώτες και οργανωμένα ταξίδια

4.1.5. Συμπεράσματα

Η ανάλυση που προηγήθηκε καταδεικνύει καταρχάς την έντονη ανοδική πορεία των ταξιδιωτικών εισπράξεων την τελευταία δεκαετία, η οποία, αν συνδυαστεί με την πορεία του ΑΕΠ για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα, γεννά ερωτήματα σχετικά με το πόσο δύναται ο τουρισμός να αποτελέσει τον τομέα εκείνο που μπορεί να καθορίσει και την πορεία της υπόλοιπης οικονομίας. Από εκεί και πέρα, όσον αφορά τις ταξιδιωτικές

εισπράξεις, αξίζει να δοθεί έμφαση στη μεγάλη συνεισφορά των ευρωπαϊκών χωρών και ιδιαιτέρως των χωρών της ζώνης του ευρώ, ενώ η κρουαζιέρα, παρά την ιδιαίτερη θέση που κατέχει στον δημόσιο διάλογο, δεν φαίνεται να έχει κάποια ιδιαίτερη συνεισφορά στις ταξιδιωτικές εισπράξεις. Όσον αφορά, τέλος, τη μέση δαπάνη ανά ταξίδι μη κατοίκων, το κυριότερο εύρημα και αυτό που θα έπρεπε να απασχολήσει ιδιαιτέρως τους φορείς τουριστικής πολιτικής είναι η πτωτική τάση και πώς αυτή δύναται να αντιστραφεί.

Ο στόχος της ανάπτυξης από την πλευρά της συνολικής προσφοράς

Πρόδρομος Προδρομίδης*

Περίληψη

Όταν η συνολική προσφορά αυξάνεται περισσότερο από όσο μεταβάλλεται (αυξάνεται ή μειώνεται) η συνολική ζήτηση, τότε το προϊόν αυξάνεται και το επίπεδο τιμών μειώνεται. Πρόκειται για το πλέον επιθυμητό αποτέλεσμα μακροοικονομικής πολιτικής ή λειτουργίας, το οποίο φαίνεται ότι προέκυπτε συχνά κατά την δεκαετία 2001-10, αλλά τελευταίως προκύπτει σπανιότερα. Το άρθρο φωτίζει την συγκεκριμένη περίπτωση οικονομικού αποτελέσματος, καθώς και ποια καταναλωτικά προϊόντα ακρίβυναν και πώς εξελίχθηκαν τόσο η απασχόληση στην χώρα όσο και ο κύκλος εργασιών των εγχωρίων επιχειρήσεων κατά την διάρκεια της πανδημίας και της διεθνούς εφοδιαστικής/επισιτιστικής και ενεργειακής κρίσης (ήτοι, κατά τα έτη 2020-22), παρέχοντας δυνητικά χρήσιμες παρατηρήσεις. Με την χώρα να δέχεται πληθωριστικές πιέσεις και να κινείται εν μέσω διαδοχικών κρίσεων και την κλιματική αλλαγή να προοιωνίζεται νέες, είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί μακροχρόνια επέκταση της εγχώριας παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (ήτοι, της συνολικής προσφοράς). Ακόμα και αν δεν υπερσχύει των εξελίξεων, των μεταβολών, στην συνολική ζήτηση, εκτιμάται ότι θα μετριάσει τις συγκεκριμένες πιέσεις και θα συμβάλει στην συγκράτηση ή την αύξηση του ΑΕΠ. Είναι σκόπιμο, ως κοινωνία να εξετάσουμε και να εφαρμόσουμε νέες και παλαιότερες ιδέες προς αυτήν την κατεύθυνση.

Λέξεις-κλειδιά: Συνολική προσφορά και συνολική ζήτηση, ΑΕΠ, Πληθωρισμός, Πανδημία και διεθνείς κρίσεις, Αναπτυξιακός σχεδιασμός

Ταξινόμηση JEL: E10, E31, I15, J21, M20

1. Εισαγωγή

Όταν η οικονομική κατάσταση μιας κοινωνίας ανάγεται στις διαστάσεις του παραγομένου προϊόντος και του επιπέδου των τιμών, τότε περιγράφεται με όρους συνολικής ζήτησης και συνολικής προσφοράς. Η συνολική ζήτηση (ΣΖ) είναι η συνηθισμένη της εγχώριας κατανάλωσης, των επενδύσεων, των καθαρών εξαγωγών και του ισοζυγίου πληρωμών εν γένει, των δημοσίων δαπανών, της ποσότητας του χρήματος και των μεταβολών αυτών. Από την άλλη πλευρά, η συνολική προσφορά (ΣΠ) εκφράζει την συνολική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών βάσει της εργασίας, των άλλων εισροών, καθώς και της επιχειρηματικότητας και τεχνολογίας που οι επιμέρους παραγωγοί στην χώρα διαθέτουν και αξιοποιούν κατά την παραγωγική διαδικασία, καθώς και τις μεταβολές αυτών. (Βλ. ενδεικτικά Siegel, 1960· Abel και Bernanke, 2001.)

Εύκολα διαπιστώνεται ότι ανάλογα με το αν υπερσχύει η μεταβολή της συνολικής προσφοράς ή η μεταβολή της συνολικής ζήτησης, η ποσότητα του παραγομένου προϊόντος μπορεί να κινείται προς την ίδια ή διαφορετική κατεύθυνση με το επίπεδο τιμών. Συγκεκριμένα, όταν, *ceteris paribus*, η συνολική προσφορά αυξάνεται περισσότερο από όσο μεταβάλλεται (αυξάνεται ή μειώνεται) η συνολική ζήτηση, τότε το προϊόν αυξάνει και το επίπεδο τιμών μειώνεται, ενώ, όταν αμφότερες μετατοπίζονται εξίσου, τότε είτε το προϊόν είτε το επίπεδο τιμών μένει σταθερό. (Βλ. τις περιπτώσεις του Γραφήματος 1, καθώς και το Γράφημα 2.Α.) Σε αντιδιαστολή: Όταν υπερσχύει

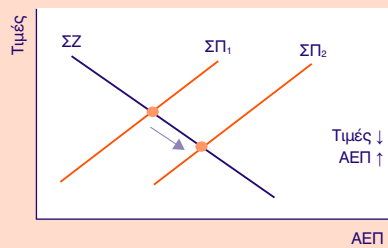
* Ερευνητής Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ). E-mail: pjprodr@kepe.gr

– Οι γνώμες και κρίσεις που διατυπώνονται στο άρθρο εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις θέσεις του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

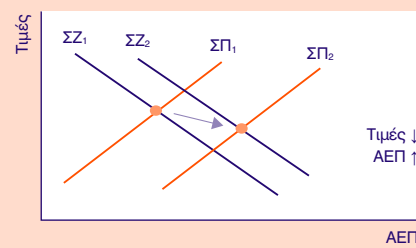
ΓΡΑΦΗΜΑ 1

Περιπτώσεις συνδυασμών αυξήσεως της συνολικής προσφοράς (ΣΠ) και μεταβολών της συνολικής ζήτησεως (ΣΖ) και οι επιδράσεις στο ΑΕΠ και το επίπεδο τιμών

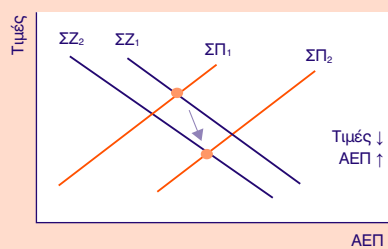
Α. Όταν η ΣΠ αυξάνεται και η ΣΖ μένει σταθερή

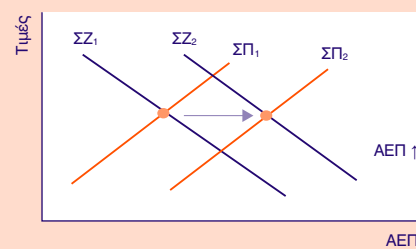
Β. Όταν η ΣΠ αυξάνεται πολύ και η ΣΖ αυξάνεται λίγο

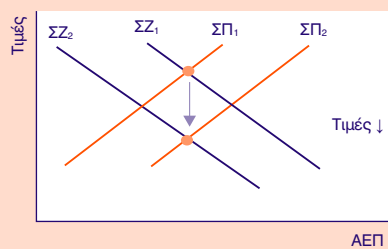
Γ. Όταν η ΣΠ αυξάνεται πολύ και η ΣΖ μειώνεται λίγο

Δ. Όταν η ΣΠ και η ΣΖ αυξάνονται εξίσου

Ε. Όταν η ΣΠ αυξάνεται και η ΣΖ μειώνεται εξίσου

η αύξηση της συνολικής ζήτησεως, τότε αυξάνονται τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών. Όταν υπερσχύει η μείωση της συνολικής προσφοράς, τότε μειώνεται το προϊόν και αυξάνεται το επίπεδο τιμών. Όταν υπερσχύει η μείωση της συνολικής ζήτησεως, τότε μειώνονται τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών¹. (Βλ. ενδεικτικά Dornbusch και Fischer, 1994, καθώς και τις περιπτώσεις του Γραφήματος 2.Β-Δ, αντιστοίχως.)

Συνάγεται ότι η πλέον προτιμότερη περίπτωση από τις τέσσερις είναι η πρώτη (όταν υπερσχύει η αύξηση της συνολικής προσφοράς), καθώς η αύξηση του προϊόντος και η ταυτόχρονη μείωση του επιπέδου των τιμών ευκολότερα επιτρέπει την βελτίωση του βιο-

τικού επιπέδου του πληθυσμού. Η δε μείωση των τιμών καθιστά την χώρα ελκυστικότερη και τα προϊόντα της ανταγωνιστικότερα.

Όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια, από την εξέταση της πρόσφατης πορείας της Ελληνικής οικονομίας στις διαστάσεις του προϊόντος² και του επιπέδου των τιμών, η ταυτόχρονη αύξηση του προϊόντος και η μείωση των τιμών είναι κάτι που συνέβαινε συχνότερα και τελευταίως συμβαίνει αραιότερα.

Σημειώνεται ότι το άρθρο δεν αναπαράγει, μνημονεύει ή υπεισέρχεται στις αποκλίνουσες θέσεις μακροοικονομικών σχολών που προτάσσουν την αναπτυξιακή

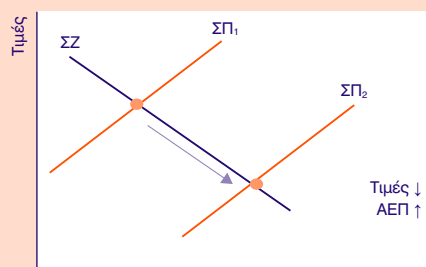
1. Η υπόθεση εργασίας είναι ότι στην παρούσα συγκυρία η οικονομία βρίσκεται μακράν του μεγίστου δυνατού επιπέδου παραγωγής προϊόντος (εισοδήματος). Όπως θα διαφανεί και σε επόμενο γράφημα (Γράφημα 3), η υπόθεση είναι εύλογη.

2. Το ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο του είναι το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ). Αν και πόρρω απέχει από το να είναι το ιδανικό μέτρο, είναι το καλύτερο που διαθέτουμε σε τακτά χρονικά διαστήματα.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

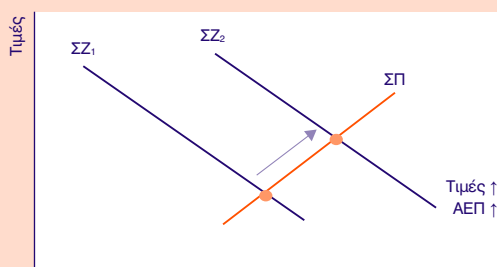
Περιπτώσεις αυξομειώσεως συνολικής προσφοράς (ΣΠ) ή συνολικής ζήτησης (ΣΖ) και επιδράσεις σε ΑΕΠ και τιμές

Α. Όταν υπερिशύει αύξηση της ΣΠ

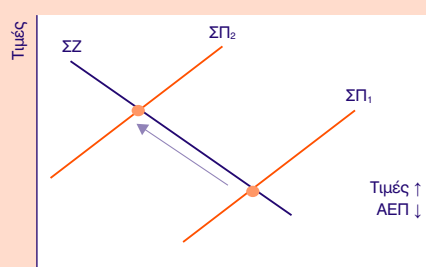
ΑΕΠ

Β. Όταν υπερिशύει αύξηση της ΣΖ

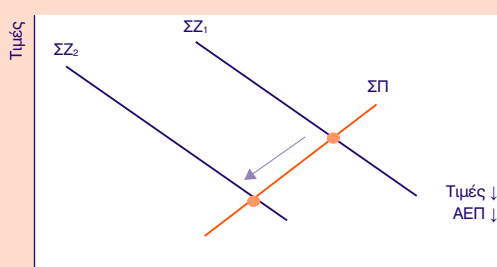
ΑΕΠ

Γ. Όταν υπερिशύει μείωση της ΣΠ

ΑΕΠ

Δ. Όταν υπερिशύει μείωση της ΣΖ

ΑΕΠ

σημασία είτε της πλευράς της συνολικής προσφοράς είτε της πλευράς της συνολικής ζήτησης. (Βλ ενδεικτικά Baumol και Blinder, 1986· Lucas, 1990.) Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι όροι «πολλαπλασιαστής» και «φόρος» και τα παράγωγά τους απουσιάζουν παντελώς. Το άρθρο δέχεται ότι παρεμβάσεις τόσο από την πλευρά της συνολικής προσφοράς όσο και από την πλευρά της συνολικής ζήτησης μπορεί, κατά περίπτωση, να έχουν σημαντική εισφορά στην οικονομική ανάπτυξη, να εφαρμόζονται ταυτόχρονα (συνδυάζονται) και να αλληλοϋποστηρίζονται, λ.χ., με την πλευρά της ζήτησης να εισφέρει στην δημιουργία/βελτίωση παραγωγικών συντελεστών προκειμένου μέσω αυτών να επιτευχθεί ανάπτυξη από την πλευρά της προσφοράς³.

Το υπόλοιπο κείμενο οργανώνεται ως εξής: Αρχικώς παρουσιάζει την πορεία της οικονομίας σε όρους προϊόντος και τιμών κατά το χρονικό διάστημα 2001-21 (Κεφάλαιο 2). Εν συνεχεία, συζητά την προοπτική του υψηλού πληθωρισμού και τρόπους συγκρατήσεώς του (Κεφάλαιο 3), την πορεία των εγχωρίων τιμών ανά ομάδα προϊόντων κατά την διάρκεια της πανδημίας του

νέου κορωνοϊού (Κεφάλαιο 4), καθώς και την πορεία μεταβλητών που συνδέονται με την παραγωγή κατά την διάρκεια της πανδημίας (Κεφάλαιο 5). Ολοκληρώνεται με την διατύπωση προτάσεων (Κεφάλαιο 6).

2. Συνοπτική παρουσίαση της πορείας της οικονομίας σε όρους παραγομένου προϊόντος και τιμών κατά την τελευταία εικοσαετία (2001-21)

Βάσει των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, από την ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη (2001), το παραγόμενο προϊόν της Ελλάδας αυξάνετο συνεχώς ως και το 2009-10, οπότε και επετεύχθη το υψηλότερο επίπεδο στην ιστορία της χώρας (Κωστελένος κ.ά., 2007· Χαλικιάς 2013). Εν συνεχεία, στον απόηχο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής ύφεσης και, ιδίως, λόγω της κρίσεως χρέους, δηλ. της αδυναμίας της Ελληνικής κυβέρνησης να δανειστεί με χαμηλά επιτόκια για να αποπληρώνει το δημόσιο χρέος, και στο πλαίσιο εφαρμογής προγραμμάτων διάσωσης, το παραγόμενο προϊόν

3. Πρόκειται για μια εύλογη αλληλουχία, η οποία σε κάποιο βαθμό αντιστρέφει το απόφθεγμα με το οποίο συνήθως αποδίδεται ο νόμος του J.B. Say ότι η προσφορά δημιουργεί την δική της ζήτηση (βλ. Baumol, 1999).

συρρικνώθηκε ως και το 2016. Ανέκαμψε για μια τριετία. Ξαναμειώθηκε το πρώτο έτος της πανδημίας (2020)⁴ και επανέκαμψε το δεύτερο έτος της πανδημίας (2021), προ του πολέμου στην Ουκρανία, και πριν τις διεθνείς κυρώσεις-αντικυρώσεις και την επακόλουθη ενεργειακή κρίση (2022)⁵. Βλ. Γράφημα 3.

Η ταυτόχρονη εξέλιξη των τιμών υποδηλοί ότι:

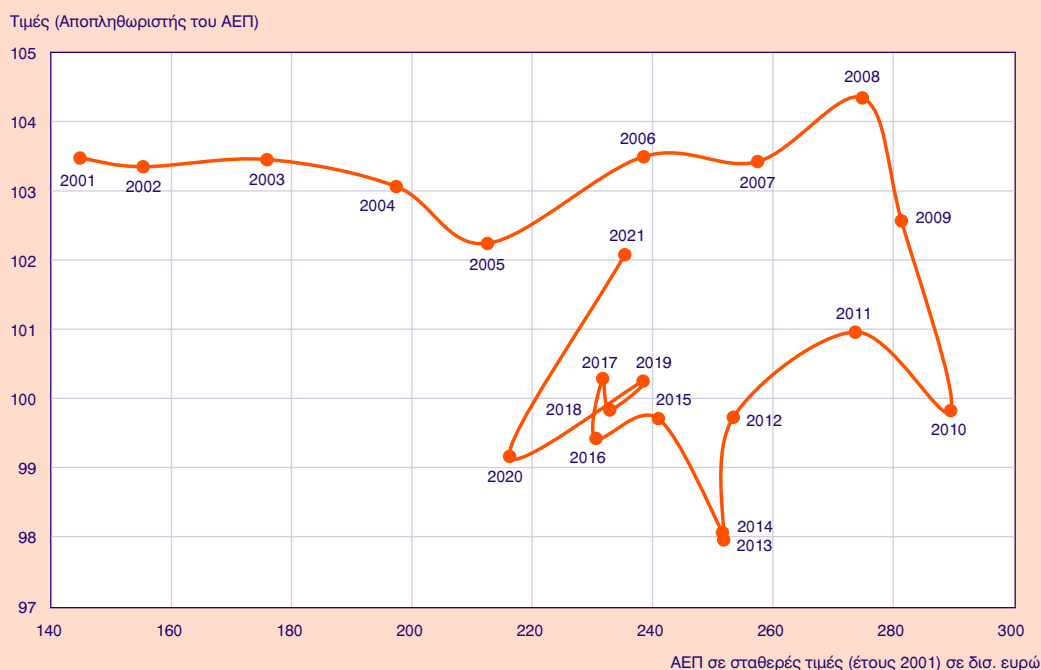
- Η πρώτη φάση (2002-10) συνίστατο από περιπτώσεις (χρονιές) που υπερίσχυε η αύξηση της συνολικής προσφοράς (το 2002, 2004-05, 2007, 2009-10) και περιπτώσεις που υπερίσχυε η αύξηση της συνολικής ζήτησης (το 2003, 2006, 2008).
- Η δεύτερη φάση (2011-2016) συνίστατο από περιπτώσεις που υπερίσχυε η μείωση της συνολικής ζήτησης (το 2012-13, 2016), περιπτώσεις που

υπερίσχυε η μείωση της συνολικής προσφοράς (το 2011, 2014-15). Η σταθεροποίηση που επετεύχθη το 2014 ανετράπη το επόμενο έτος: έτος δύο εκλογικών αναμετρήσεων, δημοψηφίσματος και περιορισμού κινήσεως κεφαλαίων.

- Η τρίτη φάση (2017-19) συνίστατο από περιπτώσεις που υπερίσχυσε η αύξηση της συνολικής ζήτησης (το 2017, 2019) και μια περίπτωση που υπερίσχυσε η συνολική προσφορά (2018).
- Η τέταρτη φάση, αυτή της πανδημίας (2020-21), χαρακτηρίζεται αρχικώς από μείωση της συνολικής ζήτησης (2020), ακολουθούμενη από αύξηση της συνολικής ζήτησης (2021): μεταβολές που υπερίσχυσαν έναντι άλλων στην διάρκεια των συγκεκριμένων ετών⁶. (Η πανδημία συνεχίζεται κατά το 2022, βλ. Γράφημα 4.)

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

Η εξέλιξη της εγχώριας οικονομίας σε όρους ΑΕΠ και τιμών από το 2001 ως το 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

Υφίσταται διακοπή και αλλαγή της χρονοσειράς από το 2010 κ.ε.

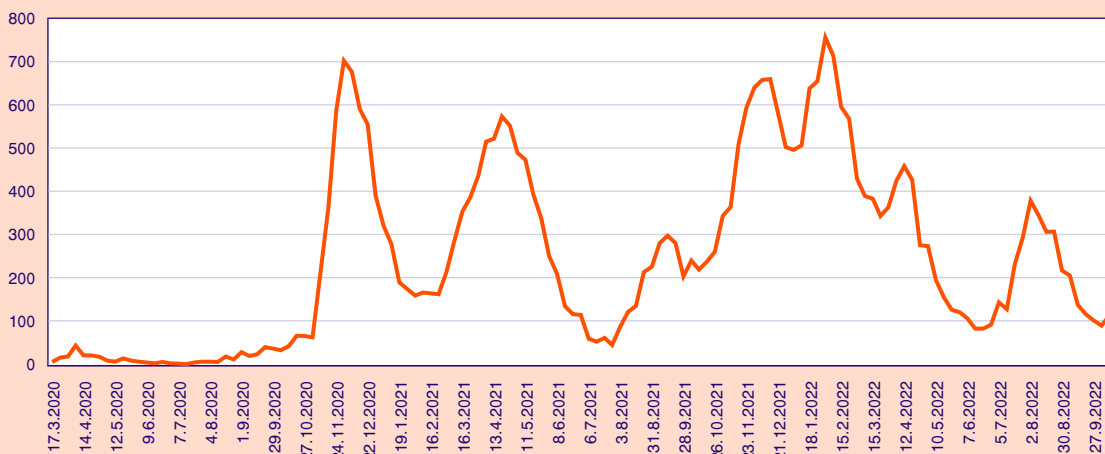
4. Το ίδιο χρονικό διάστημα προκλήθηκε παγκόσμια εφοδιαστική κρίση και επιδεινώθηκε η παγκόσμια επισιτιστική κατάσταση. Βλ. ενδεικτικά Esrer (2021), Raj κ.ά. (2022) και WFP (2022) του ΟΗΕ.

5. Βλ. ενδεικτικά European Union (2022).

6. Όπως θα φανεί στην συνέχεια, η ύφεση στην απασχόληση (2009) προηγήθηκε της υφέσεως του πραγματικού ΑΕΠ (2010-11). Εν συνεχεία, η απασχόληση αυξήθηκε ασυνεχώς δύο φορές (το 2014 και το 2016) πριν ανακάμψει το 2018, μετά την ανάκαμψη του πραγματικού ΑΕΠ (2017), και μειώθηκε εκ νέου κατά το πρώτο έτος της πανδημίας (2020), ταυτοχρόνως με το πραγματικό ΑΕΠ.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Η εξέλιξη της πανδημίας στην Ελλάδα σε όρους εβδομαδιαίων θανάτων, 11.3.2020-11.10.2022

Πηγή: Πανεπιστήμιο Johns Hopkins, ίδιοι υπολογισμοί.

3. Η εμφάνιση και προοπτική του υψηλού πληθωρισμού και οι δυνατότητες ανασχέσεως του πληθωρισμού

Η αύξηση της συνολικής ζήτησεως του 2021 προφανώς ενσωματώνει τις κυβερνητικές παρεμβάσεις για:

- την άρση των αρνητικών επιπτώσεων των μέτρων που ελήφθησαν προκειμένου να περιοριστεί η διασπορά της πανδημίας και
- την υποστήριξη της ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της οικονομίας.

Αν και, γενικώς, εύλογες και επιθυμητές, οι εν λόγω παρεμβάσεις προκάλεσαν (εισέφεραν) στην αύξηση των τιμών. Επρόκειτο για μια μάλλον μικρή ετήσια αύξηση τιμών σε όρους αποπληθωριστού του ΑΕΠ, από τις χαμηλότερες σε σχέση με τα υπόλοιπα 26 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), βάσει των στοιχείων της Eurostat⁷.

Από την άλλη, φέτος (κατά το έτος 2022) μια νέα – και ίσως διευρυμένη– κυβερνητική παρέμβαση προς την ίδια κατεύθυνση για τους ίδιους λόγους, καθώς και για την αντιμετώπιση των συνεπειών του πολέμου στην Ουκρανία (ιδίως της ενεργειακής κρίσης), αναμένεται να προκαλέσει (να εισφέρει) νέα αύξηση των τιμών. Πρόκειται για αναμενόμενη παρενέργεια της

αγωγής/θεραπείας που ακολουθείται για να στηριχτεί η κοινωνία – ιδίως αν δεν καταστεί εφικτό να υπάρξει μεγαλύτερη επέκταση της συνολικής προσφοράς. (Βλ. Πλαίσιο 1.)

Αυτό σημαίνει ότι αν κατά το 2022 και το 2023: (α) η Ελληνική κυβέρνηση κινηθεί ακόμα πιο δραστήρια από ό,τι στο παρελθόν και από ό,τι κυβερνήσεις άλλων χωρών ή/και (β) οι δυνατότητες επεκτάσεως της συνολικής προσφοράς είναι εκ της δομής της οικονομίας πιο περιορισμένες στην χώρα μας από ό,τι σε άλλες χώρες, τότε, εύλογα (γ) η αύξηση των τιμών στην χώρα μας θα είναι μεγαλύτερη από ό,τι σε αυτές τις άλλες χώρες. Με άλλα λόγια: αν θέλουμε το (α) ή/και ισχύει το (β), το πιθανότερο είναι από τις θεμιτές και επιθυμητές κυβερνητικές κινήσεις να προκύψει ως τίμημα το (γ)⁸. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί αύξηση δαπανών για την στήριξη της κοινωνίας και της οικονομίας, αλλά ότι είναι πολύ πιθανόν να προκύψει μεγαλύτερη αύξηση τιμών.

Σε περίπτωση που προκύψει πληθωρισμός στην ευρωζώνη, αναμένεται ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) θα επιχειρήσει, μέσω των εργαλείων που διαθέτει, να περιορίσει την αύξηση της συνολικής ζήτησεως προκειμένου να αναχαιτίσει τον πληθωρισμό, ως οφείλει. Συγχρόνως, η συγκεκριμένη αντίδραση

7. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina110/default/table?lang=en>.

8. Εκτιμάται ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022, η χώρα εμφανίζει την 8^η υψηλότερη άνοδο του αποπληθωριστού του ΑΕΠ, μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ-27. Βλ. και υποσημείωση 7.

ΠΛΑΙΣΙΟ 1

Προσεγγίσεις από την πλευρά της προσφοράς

Σημειώνεται ότι η επέκταση της συνολικής προσφοράς δεν επιτυγχάνεται απαραίτητως με την δαπάνη ή την νομοθέτηση για:

- την βελτίωση του ανθρωπίνου κεφαλαίου,
- την ελκυστικότητα της εργασίας,
- την διενέργεια και την λειτουργική αξιοποίηση επενδύσεων,
- την αναβάθμιση της επιχειρηματικότητας,^α
- την έρευνα και ανάπτυξη,
- την καλύτερη διάχυση της πληροφόρησης στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα,
- την βελτίωση της οργανώσεως – διαχειρίσεως – παραγωγής – και του marketing των ιδιωτικών επιχειρήσεων και των φορέων του δημοσίου,

- την διεύρυνση της παραγωγικότητας της εργασίας,
- την βελτίωση της ροής των εισροών/εκροών κατά μήκος της αλυσίδας αξίας,
- την μείωση της (ασφυκτικής) κρατικής παρεμβάσεως υπέρ του οικονομικού ανταγωνισμού στην αγορά,

αλλά με την επίτευξη αυτών, κάποιο χρονικό διάστημα αργότερα ή πολύ αργότερα. Η δαπάνη για (μελλοντική) επέκταση της συνολικής προσφοράς δεν συγχέεται, δεν ισοδυναμεί με αύξηση της συνολικής προσφοράς, αλλά με αύξηση της συνολικής ζήτησεως.

Ο κυβερνητικός σχεδιασμός για την ανάκαμψη και ανθεκτικότητα φέρεται να κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση (βλ. Ελληνική Κυβέρνηση, 2021).

α. Υπό την έννοια της ικανότητας του ατόμου να συνδυάζει παραγωγικούς συντελεστές με νέο, οικονομικά αποδοτικό τρόπο και να κάνει/οργανώνει τα ίδια πράγματα αλλιώς και οικονομικά επιτυχώς.

της ΕΚΤ θα μετριάσει σε κάποιο βαθμό την προοπτική αυξήσεως του ΑΕΠ.

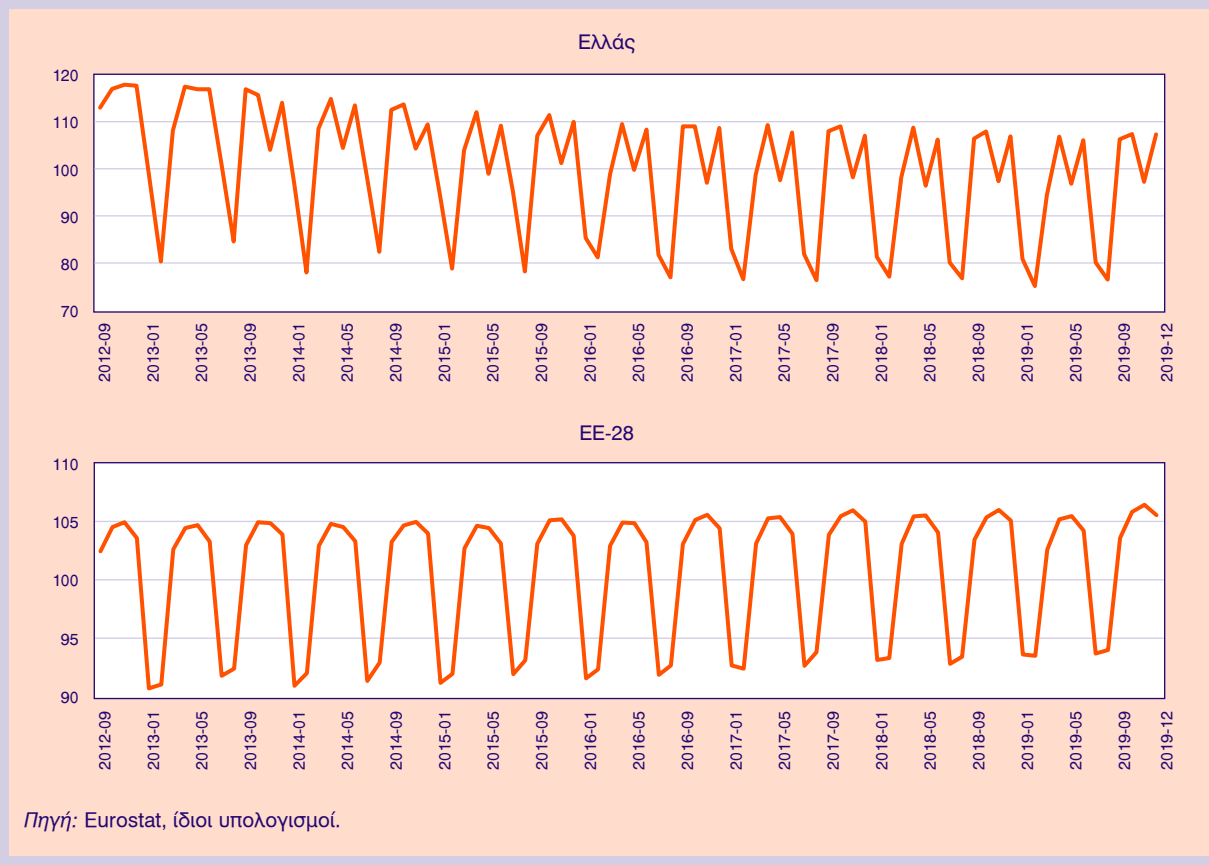
Υπό αυτό το πρίσμα, είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί και να επιχειρηθεί, όσο είναι δυνατόν, η επέκταση της εγχώριας παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (ήτοι, η συνολική προσφορά), προκειμένου να μετριαστεί περισσότερο ο πληθωρισμός και να αυξηθεί το ΑΕΠ. Ακόμα και αν δεν είναι εύκολο να αναδιαταχθούν αποτελεσματικά και σε σύντομο χρονικό διάστημα η δομή και η πλειονότητα των κλάδων της οικονομίας, ενδέχεται σε κάποιες περιπτώσεις αυτό να είναι εφικτό: Ίσως με την παραγωγή κάποιου αγαθού (ή κάποιας υπηρεσίας) για το οποίο (την οποία) υφίσταται περιθώριο άμεσης αυξήσεως της παραγωγής του (της). Ίσως με κάποιο άλλο τρόπο εξ αυτών που παρέχονται στο Πλαίσιο 1, σε συγκεκριμένο κλάδο ή/και σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας⁹.

Επιπλέον, ίσως θα ήταν σκόπιμο, ως κοινωνία να εξετάσουμε νέες ιδέες, καθώς και κάποιες από τις συνταγές που τολμηρά ή άτολμα εφαρμόστηκαν παλαιότερα με το ίδιο σκεπτικό: Να μειωθούν οι τιμές όπου ήταν δυνατόν, ώστε να διατηρηθεί/ανακάμψει η αγοραστική δύναμη του εισοδήματος. Τέτοιες είναι: (α) Η άρση της πρακτικής της ενιαίας τιμής. Η μερική εφαρμογή της άρσεως στον χώρο του βιβλίου επέφερε μείωση της τιμής και διεύρυνση του πλεονάσματος του καταναλωτού (Kontolaimou κ.ά., 2019· Prodromidis, 2020). (β) Η θέσπιση ενδιάμεσων εκπτώσεων. Επέφερε μειώσεις τιμών που δεν υφίσταντο προηγουμένως (λ.χ., το 2012) και δεν απαντώνται στην υπόλοιπη ΕΕ κατά το χρονικό διάστημα εφαρμογής στην χώρα (βλ. Γράφημα 5). Αν μας ενδιαφέρει κάθε μονάδα μείωσης του πληθωρισμού που μπορούμε να επιτύχουμε, τότε τόσο

9. Σημειώνεται ότι κάποια εγχειρήματα με εμφανή στοιχεία αυξήσεως της συνολικής προσφοράς, όπως (α) η χρονική επέκταση της τουριστικής περιόδου και η αξιοποίηση υφισταμένων και νέων συντελεστών παραγωγής προκειμένου ορισμένοι θερινοί προορισμοί της χώρας να παράσχουν τουριστικές υπηρεσίες κατά τον (μέχρι πρότινος μάλλον αναξιοποίητο τουριστικώς) χειμώνα, καθώς και (β) η χρονική επέκταση/απελευθέρωση (σε εθελοντική βάση) της λειτουργίας των μικρών εμπορικών καταστημάτων κατά τις Κυριακές (βιβλιοπωλείων, ενδυματοπωλείων, οπωροπωλείων κ.ά.), όπως ήδη γίνεται σε ανθοπωλεία, εστιατόρια, πρατήρια υγρών καυσίμων και ζαχαροπλαστεία, ενδέχεται να περιλαμβάνουν και στοιχεία αυξήσεως της συνολικής ζήτησεως, με αποτέλεσμα να έχουν βεβαιότερη θετική επίδραση στο ΑΕΠ και απροσδιόριστη επίδραση στις τιμές. Βλ. ενδεικτικά Παράρτημα 1. Η Ελληνική πρόταση (καμπάνια) φιλοξενίας κεντροευρωπαίων και βορειοευρωπαίων σε Κρήτη, νότιο Πελοπόννησο και άλλες παράλιες περιοχές της χώρας με ήπιο χειμώνα, εν όψει ενεργειακής κρίσεως και βαρυχειμωνιάς στην υπόλοιπη Ευρώπη, πρέπει να ειπωθεί στο πλαίσιο του πρώτου εγχειρήματος.

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

Ο εναρμονισμένος δείκτης μηνιαίων τιμών καταναλωτού σε ρουχισμό και υποδήματα στην Ελλάδα και την ΕΕ-28, 2012-19 (2015=100)

οι ανωτέρω όσο και άλλες προτάσεις είναι σκόπιμο να εξεταστούν¹⁰.

Επιπροσθέτως, προκειμένου να συγκρατηθεί ο πληθωρισμός και να διευρυνθεί το πραγματικό ΑΕΠ της κοινωνίας, (ίσως είναι σκόπιμο να επιχειρηθεί ο συλλογικός συντονισμός με άλλους ευρωκοινοτικούς εταίρους, όπως, λ.χ., στην προμήθεια φυσικού (ορυκτού) αερίου κ.ά. Βεβαίως απαιτείται σχεδιασμός και σε αυτόν η Ελληνική κυβέρνηση συμβάλλει ενεργώς (βλ. Λιάγκου, 2022).

4. Οι πρόσφατες εξελίξεις των εγχωρίων τιμών ανά ομάδες προϊόντων

Στρέφουμε την προσοχή μας στην πορεία των τιμών του ορυκτού αερίου, καθώς και άλλων προϊόντων –

θέμα που ευρίσκεται ψηλά στην τρέχουσα επικαιρότητα.

Από το Γράφημα 6, διαπιστώνεται ότι τα καταναλωτικά προϊόντα των οποίων οι τιμές αυξήθηκαν περισσότερο στην διάρκεια του πρώτου πανδημικού έτους και μεγάλου μέρους του δευτέρου πανδημικού έτους, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2019¹¹, ήταν τα τρόφιμα και τα μη αλκοολούχα ποτά: Ιδίως, από τον Μάιο του 2020 ως το τέλος του έτους, καθώς και (εκ νέου) από τον Μάιο του 2021 και εξής, όταν, σε αμφότερες περιπτώσεις, ήρθαν περιορισμοί μετακινήσεως και καραντίνας προ της τουριστικής περιόδου.

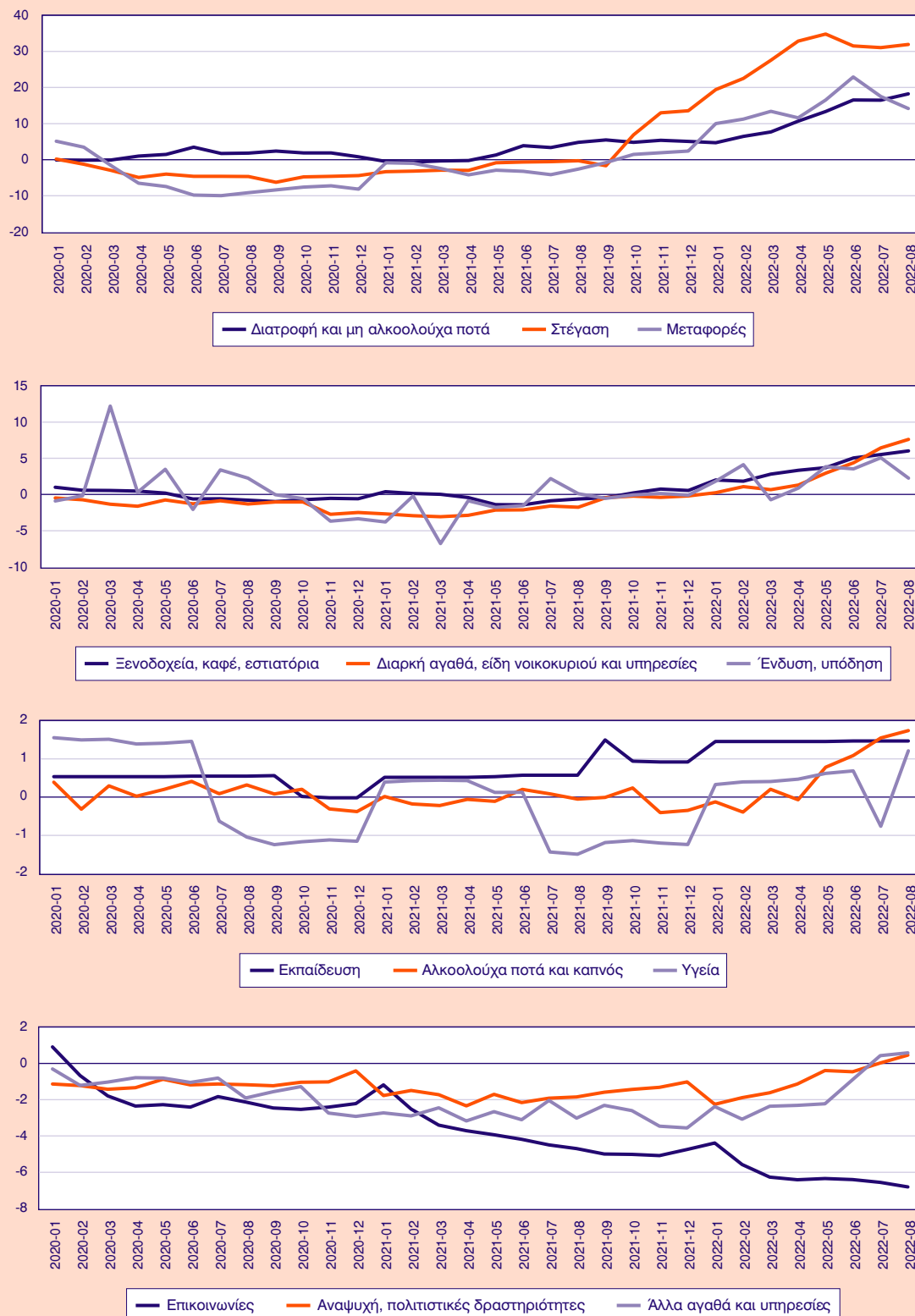
Ακόμα υψηλότερη αύξηση σε σχέση με την προπανδημική εποχή εμφάνισαν από τον Οκτώβριο του 2021

10. Σημειώνεται ότι επαγγελματικές ή άλλες κοινωνικές ομάδες δυσανασχέτησαν στο παρελθόν και ενδέχεται να δυσανασχετήσουν στο μέλλον με την εφαρμογή τέτοιων μέτρων. Η Πολιτεία μπορεί να επιλέξει να εφαρμόσει κάποια μέτρα και να μην εφαρμόσει άλλα μέτρα, καθώς και να επιλέξει με τα κέρδη από την εφαρμογή των μέτρων να καλύψει τους ζημιωθέντες. Ο οικονομολόγος οφείλει να υποδείξει με όσο το δυνατόν διαυγέστερο τρόπο τις επιλογές που υφίστανται για την διεύρυνση της κοινωνικής ευημερίας.

11. Η σύγκριση διενεργείται μεταξύ αντιστοίχων μηνών προκειμένου να απομονωθεί η επίδραση της εποχικότητας.

ΓΡΑΦΗΜΑ 6

Οι εξελίξεις των τιμών ομάδων ειδών βάσει υποδεικτών του ΔΤΚ κατά τον Ιανουάριο του 2021 (2020.01) – Αύγουστο του 2022 (2022.08) σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2019

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

ως και τον Αύγουστο του 2022 (που φτάνουν τα διαθέσιμα στοιχεία) οι τιμές για στέγαση¹². Επίσης, τον Οκτώβριο του 2021, μικρή αύξηση τιμών εμφάνισαν οι μεταφορές¹³, με την αύξηση να φτάνει (τον Ιανουάριο του 2022) και εν συνεχεία να ξεπερνάει την αύξηση των τιμών για τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά. Η χρονική σύμπτωση του Οκτωβρίου του 2021 (μήνα κορύφωσης των διεθνών τιμών πετρελαίου σε σχέση με τα προηγούμενα έτη) αποδίδεται σε συγκεκριμένη πολιτική του Οργανισμού Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών.

Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα της πανδημίας, καθώς και κατά το χρονικό διάστημα του πολέμου στην Ουκρανία και των κυρώσεων-αντικυρώσεων, οι τιμές των λοιπών αγαθών και υπηρεσιών¹⁴ μεταβλήθηκαν πολύ λιγότερο προς τα άνω, ενώ κάποιες (οι τιμές των υπηρεσιών επικοινωνίας)¹⁵ κινήθηκαν πτωτικά. Συνολικά, και υπό την επήρεια των εξελίξεων –ιδίως της ενεργειακής κρίσης που πυροδότησε ο πόλεμος στην Ουκρανία– βάσει των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, ο μηνιαίος Δείκτης Τιμών Καταναλωτού (ΔΤΚ) στην Ελλάδα αυξήθηκε προοδευτικά κατά 5 ως 11% τους έξι πρώτους μήνες του 2022 σε σχέση με τους αντιστοίχους προπανδημικούς μήνες του 2019¹⁶.

5. Η πρόσφατη πορεία μεταβλητών που συνδέονται με την παραγωγή και την συνολική προσφορά

Στην συγκυρία παραγωγής υπό συνθήκες (α) περιορισμού της διασποράς της πανδημίας, (β) αργής μείωσης των πανδημικών θανάτων και παρατάσεως της επιστροφής σε κάποιου είδους κανονικότητα, (γ) δυσχερειών στην παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα (αρχικώς λόγω πανδημίας, εν συνεχεία, λόγω πολέμου-κυρώσεων-αντικυρώσεων) και (δ) τονωτικών παρεμβάσεων από την πλευρά της συνολικής ζήτησης για να στηριχθεί αφενός η κοινωνία, αφετέρου η συνολική προσφορά μελλοντικώς¹⁷ διαπιστώνεται, βάσει των διαθεσίμων στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, πως κατά την διάρκεια των δύο πρώτων τριμήνων του 2022, υπήρξε:

- Αύξηση της απασχόλησης της τάξεως του 6 και 5%, σε σχέση με το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο του 2019, αντιστοίχως, καθώς και (περαιτέρω) αποκλιμάκωση του ποσοστού ανεργίας κατά 18 και 24%, αντιστοίχως. (Βλ. Γράφημα 7.)
- Αύξηση της απασχόλησης σε δώδεκα από τους 21 τομείς της οικονομίας σε αμφότερα τα τρίμηνα, μείωση της απασχόλησης σε δύο τομείς σε αμφό-

12. Περιλαμβάνουν τα ενοίκια, τις δαπάνες για οικιακό φωτισμό, θέρμανση, ύδρευση κ.λπ., καθώς και για επισκευή και συντήρηση της οικίας. Κατά το προ του Ουκρανικού πολέμου τετράμηνο οι αυξήσεις των τιμών αποδίδονται από την ΕΛΣΤΑΤ, κυρίως, στον ηλεκτρισμό, το ορυκτό αέριο και το πετρέλαιο θέρμανσης.

13. Περιλαμβάνουν τις δαπάνες για αγορά/επισκευή/συντήρηση οχημάτων, καύσιμα, στάθμευση, διόδια, τέλη κυκλοφορίας, μεταφορές ατόμων και αγαθών και μάθηση οδήγησης. Κατά το προ του Ουκρανικού πολέμου τετράμηνο οι αυξήσεις των τιμών αποδίδονται κυρίως σε καινούργια αυτοκίνητα, καύσιμα και λιπαντικά και, σε κάποιο βαθμό, στα αεροπορικά εισιτήρια μεταφοράς επιβατών.

14. Εξ αυτών: (α) Τα διαρκή αγαθά και τα είδη νοικοκυριού και οι συναφείς υπηρεσίες περιλαμβάνουν έπιπλα, φωτιστικά, διακοσμητικά είδη, υφαντουργικά προϊόντα οικιακής χρήσης, υαλικά, οικιακές συσκευές και εργαλεία/εξοπλισμό για την οικία και τον κήπο και επισκευές αυτών, καθώς και αγαθά και υπηρεσίες για συνήθη οικιακή συντήρηση. (β) Τα διαρκή αγαθά αναψυχής και πολιτισμού περιλαμβάνουν οπτικοακουστικό εξοπλισμό, υπολογιστές και τις επισκευές αυτών, τροχόσπιτα, σκάφη, ίππους, ηλεκτρονικά και επιτραπέζια και παιδικά παιχνίδια, μουσικά όργανα και εξοπλισμό αναψυχής κλειστών χώρων, είδη εξοχής και αθλήσεως, προϊόντα κήπου, άνθη, κατοικίδια ζώα, αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες σχετιζόμενες με τον ελεύθερο χρόνο, για κινηματογράφο, θέατρο, κονσέρτα, μουσεία, βιβλιοθήκες, ζωολογικούς κήπους και συναφή, εφημερίδες, βιβλία, χαρτικά είδη, πακέτα διακοπών, άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, την εισφορά στην ΕΡΤ, την συνδρομητική τηλεόραση, ενοικιάσεις DVD, φωτογραφικές υπηρεσίες, τα τυχερά παιχνίδια. (γ) Τα άλλα αγαθά και υπηρεσίες περιλαμβάνουν τα διάφορα είδη ατομικής φροντίδας, κοσμήματα, ρολόγια, τις υπηρεσίες των κομμωτηρίων και άλλων καταστημάτων προσωπικής φροντίδας, τις υπηρεσίες φροντίδας παιδιών, ηλικιωμένων, ατόμων με ειδικές ανάγκες και για βοήθεια στο σπίτι, την συμβουλευτική, τα ασφάλιστρα, τις οικονομικές και άλλες υπηρεσίες (για διαβατήρια, τελετές, δικηγόρους, φωτοτυπίες, μεσιτικά γραφεία κ.ο.κ.)

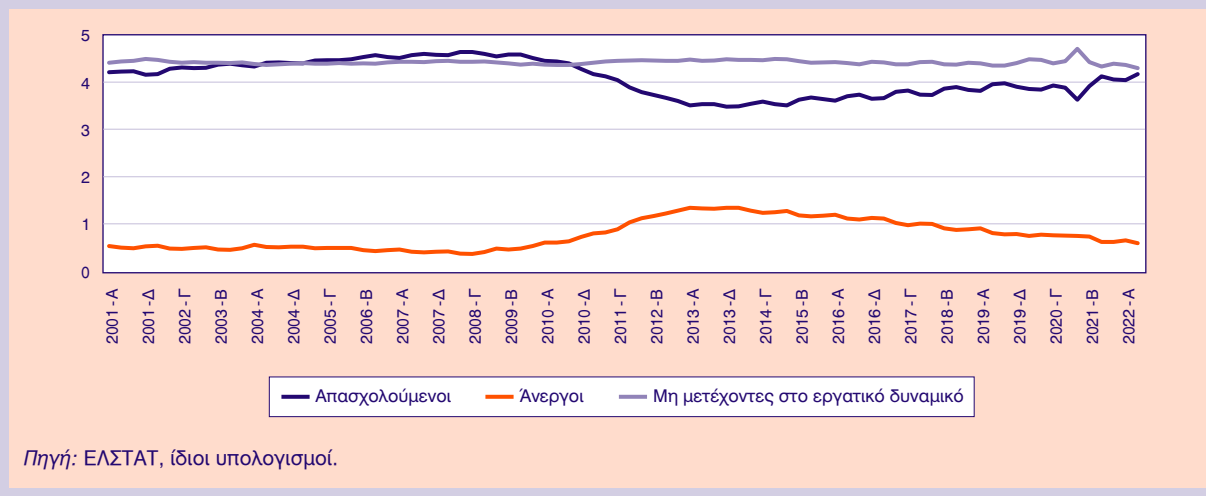
15. Αφορούν σε δαπάνες για ταχυδρομικές και τηλεφωνικές υπηρεσίες, καθώς και για εξοπλισμό τηλεφωνίας και τηλεομοιοτυπίας.

16. Σε αντιδιαστολή με τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ που λαμβάνει υπ' όψιν καταναλωτικά και επενδυτικά πρότυπα που ενδέχεται να ποικίλλουν από έτος σε έτος, ο ΔΤΚ βασίζεται σε ένα σταθερό καλάθι αγαθών και υπηρεσιών. Αμφότερα τα μεγέθη χρησιμοποιούνται ως μέτρα για τον υπολογισμό του πληθωρισμού. Στον βαθμό που ο ΔΤΚ δεν λαμβάνει υπ' όψιν δαπάνες στρατιωτικών εξοπλισμών και εν γένει τι πληρώνει το κράτος, καθώς και οι επιχειρήσεις ή οι αλλοδαποί, προσεγγίζει καλύτερα την αλλαγές στο κόστος ζωής των κατοίκων. Ενδεικτικά βλ. Οner (2017). Από στατιστικής απόψεως δεν είμαστε ακόμη σε θέση να διενεργήσουμε συγκρίσεις σε όρους αποπληθωριστού του ΑΕΠ για το έτος 2022.

17. Λ.χ., μπορεί *σήμερα* (κατά τον παρόντα χρόνο) να διενεργούνται δαπάνες στον κατασκευαστικό τομέα προκειμένου να κατασκευαστούν οδοί και φράγματα, ώστε με την αξιοποίηση των οδών και των φραγμάτων *αύριο* (στο εγγύς μέλλον) και *μεθαύριο* (πιο μακροχρόνια) να παραχθεί περισσότερο ΑΕΠ στον μεταφορικό ή τον αγροτικό ή τον ενεργειακό τομέα. Βλ. και υποσημείωση 3.

ΓΡΑΦΗΜΑ 7

Οι εξελίξεις στα μεγέθη των απασχολουμένων, ανέργων και μη μετεχόντων στο εργατικό δυναμικό σε όρους εκατ. ατόμων ηλικίας 15 ετών και άνω, πρώτο τρίμηνο του 2001 (2001.Α) – δεύτερο τρίμηνο του 2022 (2022.Β)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Συγκρίσεις σε όρους αριθμού απασχολουμένων στην χώρα μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων των ετών 2019 και 2022 ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (NACE Αναθ. 2)

Οι οικονομικές δραστηριότητες που αντιστοιχούν στους κωδικούς Α, Β, κ.λπ. παρατίθενται στον Πίνακα 2.

Περιπτώσεις που ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά το ένα και μειώθηκε κατά το άλλο από τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2019

Α, Β, Θ, Ι, ΙΔ (ολιγότερο από $\pm 5\%$), Κ, ΚΑ (περισσότερο από ± 5 και ολιγότερο από $\pm 15\%$)

Περιπτώσεις που ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2019

Η (ολιγότερο από 5%), Γ, Δ, Ζ, ΙΕ, ΙΣΤ (περισσότερο από 5% και ολιγότερο από 15%), ΙΒ, ΙΓ (περισσότερο από 15%), Ε (το ένα τρίμηνο ολιγότερο από 5% , το άλλο τρίμηνο περισσότερο από 5% και ολιγότερο από $\pm 15\%$), ΙΖ, ΙΗ, ΙΘ (το ένα τρίμηνο περισσότερο από 5% και ολιγότερο από 15% , το άλλο τρίμηνο περισσότερο από 15%)

Περιπτώσεις που ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2019

ΣΤ (ολιγότερο από -5%), ΙΑ (περισσότερο από -5% και ολιγότερο από -15%)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

τερα τα τρίμηνα, αύξηση της απασχόλησης κατά το ένα τρίμηνο και μείωση της απασχόλησης κατά το άλλο τρίμηνο σε επτά τομείς της οικονομίας. (Βλ. Πίνακα 1. Για την αντιστοίχιση των κωδικών του πίνακα με τις ονομασίες, καθώς και για την οργάνωση (ταξινόμηση) τομέων και κλάδων των οικονομικών δραστηριοτήτων βλ. Πίνακα 2.)

- Ποσοστιαία αύξηση του κύκλου εργασιών (ήτοι, του γινομένου τιμής επί της πωλούμενης ποσότητας) των επιχειρήσεων και οργανισμών που δραστηριοποιούνται στην χώρα – αύξηση μεγαλύτερη από την προαναφερθείσα αύξηση του ΔΤΚ στην πλειονότητα των κλάδων της οικονομίας και μεγαλύτερη της μεταβολής (αυξήσεως ή μειώσεως)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Οι 21 τομείς και οι 85 κλάδοι οικονομικών δραστηριοτήτων (NACE Αναθ. 2)

A. Γεωργία-κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία, συναφή

01 Φυτική-ζωική παραγωγή, θήρα, συναφείς δραστηριότητες	02 Δασοκομία, υλοτομία
	03 Αλιεία, υδατοκαλλιέργεια

B-E. Δευτερογενείς και εξορυκτικές-λατομικές δραστηριότητες: B (05-09), Γ (11-33), Δ (35), E (36-39)

05 Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	26 Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών-οπτικών προϊόντων
06 Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	27 Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
07 Εξόρυξη μεταλλευμάτων	28 Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού που δεν κατατάσσονται αλλού (γενικής χρήσης, γεωργικών, δασοκομικών, μορφοποίησης μετάλλου, άλλων ειδικής χρήσης, εργαλειομηχανών)
08 Λοιπά ορυχεία και λατομεία	29 Κατασκευή μηχανοκινήτων οχημάτων, ρυμουλκωμένων και ημιρυμουλκωμένων οχημάτων
09 Υποστηρικτικές δραστηριότητες εξόρυξης	30 Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών
10 Βιομηχανία τροφίμων	31 Κατασκευή επίπλων
11 Ποτοποιία	32 Κατασκευή κοσμημάτων, πολύτιμων αντικειμένων, μουσικών οργάνων, αθλητικών ειδών, παιχνιδιών, ιατρικών και οδοντιατρικών οργάνων, προμηθειών, σκουπών-βουρτσών κ.ά. μη κατατασσομένων αλλού
12 Παραγωγή προϊόντων καπνού	33 Επισκευή-εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
13 Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	35 Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού
14 Κατασκευή ειδών ένδυσης	36 Συλλογή-επεξεργασία-παροχή ύδατος
15 Βιομηχανία δέρματος και δερματίνων ειδών	37 Επεξεργασία λυμάτων
16 Βιομηχανία ξύλου, κατασκευή προϊόντων από ξύλο-φελλό (πλην επίπλων), ειδών καλαθοποιίας-σπαρτοπλεκτικής	38 Συλλογή και επεξεργασία/διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών
17 Χαρτοποιία, κατασκευή χάρτινων προϊόντων	39 Δραστηριότητες εξυγίανσης κ.ά. για την διαχείριση αποβλήτων
18 Εκτυπώσεις-αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	
19 Παραγωγή οπτάνθρακα, προϊόντων διύλισης πετρελαίου	
20 Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	
21 Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων-σκευασμάτων	
22 Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	
23 Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	
24 Παραγωγή βασικών μετάλλων	
25 Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων πλην μηχανημάτων-ειδών εξοπλισμού	

ΣΤ. Κατασκευές

41 Κατασκευές κτηρίων	43 Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες
42 Κατασκευές δρόμων-σδηροδρομικών γραμμών-λιμενικών-κοινοφελών κ.ά. έργων πολιτικού μηχανικού	

Z-Θ. Εμπορία-επισκευές οχημάτων-μεταφορές-αποθήκευση-παροχή καταλύματος και εστίασης: Z (45-47), H (49-53), Θ (55-56)

45 Χονδρικό-λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκινήτων οχημάτων-μοτοσυκλετών	51 Αεροπορικές μεταφορές
46 Χονδρικό εμπόριο (πλην μηχανοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών)	52 Αποθήκευση, υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες
47 Λιανικό εμπόριο (πλην μηχανοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών)	53 Ταχυδρομικές-ταχυμεταφορικές δραστηριότητες
49 Χερσαίες μεταφορές, μεταφορές μέσω αγωγών	55 Καταλύματα
50 Πλωτές μεταφορές	56 Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 (συνέχεια)

I. Ενημέρωση-επικοινωνία

58 Εκδοτικές δραστηριότητες	61 Τηλεπικοινωνίες
59 Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών-βίντεο-τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις-μουσικές εκδόσεις	62 Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς
60 Δραστηριότητες προγραμματισμού-ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	63 Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας

ΙΑ. Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες

64 Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (πλην ασφαλιστικών δραστηριοτήτων, συνταξιοδοτικών ταμείων)	66 Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και ασφαλιστικές δραστηριότητες
65 Ασφαλιστικά, ανασφαλιστικά, συνταξιοδοτικά ταμεία (πλην υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης)	

ΙΒ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας

- 68 Διαχείριση ακίνητης περιουσίας

ΙΓ-ΙΔ. Επαγγελματικές-επιστημονικές-τεχνικές-διοικητικές-υποστηρικτικές δραστηριότητες: ΙΓ (69-81), ΙΔ (82)

69 Νομικές-λογιστικές δραστηριότητες	75 Κτηνιατρικές δραστηριότητες
70 Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων, παροχής συμβουλών διαχείρισης	77 Δραστηριότητες ενοικίασης-εκμίσθωσης
71 Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες, δραστηριότητες μηχανικών, τεχνικές δοκιμές-αναλύσεις	78 Δραστηριότητες απασχόλησης
72 Επιστημονική έρευνα-ανάπτυξη	79 Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών, υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς
73 Διαφήμιση-έρευνα αγοράς	80 Δραστηριότητες παροχής προστασίας-έρευνας
74 Δραστηριότητες ειδικευμένου σχεδίου, φωτογραφικές, μετάφρασης-διερμηνείας, γεωπονίας κ.ά. επαγγελματικές-επιστημονικές-τεχνικές μη κατατασσόμενες αλλού	81 Υπηρεσίες σε κτίρια-εξωτερικούς χώρους
	82 Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακής υποστήριξης, παροχής άλλης υποστήριξης προς επιχειρήσεις

ΙΕ-ΙΖ. Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση-εκπαίδευση-ανθρώπινη υγεία-κοινωνική μέριμνα: ΙΕ (84), ΙΣΤ (85), ΙΖ (86-88)

84 Δημόσια διοίκηση, άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	87 Δραστηριότητες βοήθειας κατ' οίκον
85 Εκπαίδευση	88 Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας άνευ παροχής καταλύματος
86 Δραστηριότητες ιατρικών-οδοντιατρικών επαγγελμάτων	

ΙΗ-ΚΑ. Τέχνες-διασκέδαση-ψυχαγωγία-λοιπές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών: ΙΗ (90-93), ΙΘ (94-96), Κ (97), ΚΑ (98)

90 Δημιουργικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες σε τέχνες-διασκέδαση	96 Δραστηριότητες κέντρων αισθητικής-φυσικής ευεξίας, κομμωτηρίων-κουρείων, τελετών, καθαρίσματος, κλωστοϋφαντουργικών-γούνινων προϊόντων και παροχής άλλων προσωπικών υπηρεσιών μη κατατασσόμενων αλλού
91 Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων, παρόμοιων πόλων έλξεως επισκεπτών-βοτανικών/ζωολογικών κήπων-φυσικών βιοτόπων	97 Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών ή για παραγωγή/ιδιοκατανάλωση
92 Τυχερά παιχνίδια-στοιχήματα	98 Δραστηριότητες ετεροδίκων οργανισμών και φορέων
93 Αθλητικές δραστηριότητες, δραστηριότητες διασκέδασης-ψυχαγωγίας (πάρκων αναψυχής, άλλων θεματικών πάρκων κ.ά.)	
94 Δραστηριότητες οργανώσεων	
95 Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	

του Δείκτη Τιμών Παραγωγού (ΔΤΠ) σε τουλάχιστον δώδεκα κλάδους της οικονομίας (τους υπ' αριθμ. 01, 19, 21, 24, 27, 38, 51, 61, 62, 70, 78,

80)¹⁸, όπερ υποδηλοί διεύρυνση της παραγομένης/διατιθεμένης ποσότητας και δυναμισμό στους συγκεκριμένους κλάδους¹⁹. (Βλ. Πίνακα 3.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Συγκρίσεις του κύκλου εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων της χώρας μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων των ετών 2019 και 2022 ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (NACE Αναθ. 2)

Οι οικονομικές δραστηριότητες που αντιστοιχούν στους κωδικούς 01, 02, 03 κ.λπ. παρατίθενται στον Πίνακα 2.

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019, όμως σε ένα από τα δύο τρίμηνα υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019 κατά λιγότερο του 10%

08, 11, 12, 18, 37, 53,^α 55, 56, 74, 80,^β 82, 87, 90, 92, 94, 96

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019 κατά

10-20% 13, 23, 32, 33, 47, 50,^γ 59, 60, 69, 73, 77

20-30% 10, 28, 31, 39, 43, 45, 46, 71, 72, 86, 95

30% ή περισσότερο 01,^δ 02, 03, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 38, 41, 52, 62,^ε 66, 70, 75, 78,^ς 81, 85

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά το ένα από τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019 και κατά το άλλο τρίμηνο υπολείπεται του αντιστοίχου του 2019

Όταν υπερβαίνει πρόκειται για λιγότερο του 10%: 14, 58, 61,^ζ 68, 91

Όταν υπερβαίνει πρόκειται για 10-20%: 36, 42, 49, 88

Όταν υπερβαίνει πρόκειται για 30% ή περισσότερο: 07, 30, 51,^η 93

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπολείπεται του αντιστοίχου του 2019

05, 06, 09, 15, 63,^θ 65, 79

α Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 21 και 22%, αντιστοίχως.

β Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 0 και 2%, αντιστοίχως.

γ Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 12 και 11%, αντιστοίχως.

δ Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε μηνιαίως κατά 11, 13, 19, 22, 19 και 15%.

ε Ο ΔΤΠ φαίνεται να μειώθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 2 και 1%, αντιστοίχως.

ς Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 2 και 1%, αντιστοίχως.

ζ Ο ΔΤΠ φαίνεται να μην μεταβλήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο.

η Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 22 και 19%, αντιστοίχως.

θ Ο ΔΤΠ φαίνεται να μειώθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 1%.

Στις υπογραμμισμένες περιπτώσεις ο ΔΤΠ φαίνεται συνολικά να αυξήθηκε μηνιαίως κατά 31, 36, 46, 49, 42 και 40%.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

18. Την φυτική-ζωική παραγωγή, την παραγωγή κωκ και διύλιση πετρελαίου, την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, βασικών μετάλλων, ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, την συλλογή/επεξεργασία/διάθεση αποβλήτων και ανάκτηση υλικών, τις αερομεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες, τον προγραμματισμό ηλεκτρονικών υπολογιστών, τις δραστηριότητες απασχόλησης, την παροχή προστασίας και έρευνας κ.ά. Βλ. Πίνακα 2.

19. Σημειώνεται ότι δεν υφίστανται αντίστοιχα διαθέσιμα στοιχεία για τα 2/5 των κλάδων. Μεταξύ των λοιπών κλάδων διακρίνονται περιπτώσεις με μείωση ή πολύ μικρή αύξηση του ΔΤΠ (οι κλάδοι υπ' αριθμ. 61, 62, 63, 78, 80), καθώς και περιπτώσεις με αύξηση του ΔΤΠ της τάξεως του 10-20% (οι κλάδοι υπ' αριθμ. 01, 50), αύξηση του ΔΤΚ της τάξεως του 20% (οι κλάδοι υπ' αριθμ. 51 και 53), αύξηση του ΔΤΠ της τάξεως του 20-30% (ο κλάδος υπ' αριθμ. 53), αύξηση του ΔΤΠ της τάξεως του 30-50% (οι κλάδοι των τομέων Γ και Ε).

Ειδικότερα για την εξέλιξη του κύκλου εργασιών (τζίρου) προκύπτει ότι τουλάχιστον:

- 16 κλάδοι επέτυχαν ελαφρώς υψηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: κατά 1-10% το ένα τρίμηνο, κατά 3-45% το άλλο τρίμηνο.
- Ένδεκα κλάδοι επέτυχαν αρκετά υψηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: υψηλότερο κύκλο εργασιών κατά 12-19% το ένα τρίμηνο, κατά 13-32% το άλλο τρίμηνο.
- Ένδεκα κλάδοι επέτυχαν πολύ υψηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: υψηλότερο κύκλο εργασιών κατά 20-28% το ένα τρίμηνο, κατά 23-56% το άλλο τρίμηνο.
- 24 κλάδοι επέτυχαν πολύ υψηλό κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: υψηλότερο κύκλο εργασιών κατά 31-95% το ένα τρίμηνο, κατά 33-110% το άλλο τρίμηνο.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα:

- Μόνον επτά κλάδοι σημείωσαν χαμηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019²⁰.
- 13 κλάδοι σημείωσαν χαμηλότερο κύκλο εργασιών το ένα τρίμηνο και υψηλότερο κύκλο εργασιών το άλλο τρίμηνο (υψηλότερο κατά 2-56%) σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019.
- Σε τρεις περιπτώσεις κλάδων (35, 64, 84) τα αντίστοιχα στοιχεία δεν θεωρούνται συγκρίσιμα από την ΕΛΣΤΑΤ.

Αναδύεται, λοιπόν, μια αρκετά θετική πραγματικότητα για τις επιχειρήσεις, από μικροοικονομικής απόψεως. Είναι μια πραγματικότητα που συνάδει με υψηλότερη συνολική ζήτηση, όπως ήδη περιγράφηκε.

Άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι, ενώ επί μακρόν οι εξελίξεις στην απασχόληση αντικαθρεφτίζοντο κυρίως στα μεγέθη των ανέργων, με τα μεγέθη των μη μετεχόντων στην αγορά εργασίας (ή στο εργατικό δυναμικό) να ανταποκρίνονται λιγότερο στις μεταβολές των άλλων δύο: στην διάρκεια της πανδημίας, οι εξελίξεις στην απασχόληση, εμφανώς πια, άρχισαν να αντικαθρεφτίζονται στα μεγέθη των μη μετεχόντων στο εργατικό δυναμικό. (Βλ. Γράφημα 5.) Στον βαθ-

μό που οι ροές των ατόμων μεταξύ των τριών καταστάσεων (απασχόληση, ανεργία, μη συμμετοχή στην αγορά εργασίας) καθιστούν τα μεγέθη των απασχολούμενων, ανέργων και μη μετεχόντων στο εργατικό δυναμικό ως συγκοινωνούντα δοχεία, συνάγεται ότι οι παρεμβάσεις σε μία κατάσταση (στο ένα μέγεθος) είναι σκόπιμο να λαμβάνουν υπ' όψιν τις επιδράσεις στις άλλες δύο (στα άλλα δύο μεγέθη) και εφεξής οι εξελίξεις ή παρεμβάσεις στις τρεις να εξετάζονται από κοινού.

6. Επίλογος

Με την χώρα να καλείται να κινηθεί εν μέσω διαδοχικών διεθνών κρίσεων (χρηματοπιστωτικής, υγειονομικής, εφοδιαστικής, ενεργειακής, κλιματικής), είναι σκόπιμο να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για βιώσιμη ανάπτυξη παραγωγικών κλάδων και επιμέρους προϊόντων: κλάδων και προϊόντων που θα εισφέρουν στην διεύρυνση της παραγωγής, ώστε (α) η ανάγκη παρεμβάσεων από την πλευρά της συνολικής ζήτησης να είναι λιγότερο απαραίτητη και οι επιδράσεις της να μην υπερβαίνουν τις επιδράσεις από την πλευρά της συνολικής προσφοράς ή (β) η παρέμβαση από την πλευρά της συνολικής ζήτησης να αξιοποιείται σε ειδικές περιπτώσεις μετασχηματισμού της οικονομίας ή/και όταν πρέπει να συγκρατηθεί/διατηρηθεί ένα επίπεδο προϊόντος (ένα βιοτικό επίπεδο).

Επίσης, είναι σκόπιμο ο αναπτυξιακός σχεδιασμός και ανασχεδιασμός να προσανατολιστεί στην διαμόρφωση ή εξασφάλιση ενός πλαισίου που με επικερδή και βιώσιμο τρόπο θα προάγει τον καλό συντονισμό/συνδυασμό του (πλέον) καταλλήλου ανθρωπίνου και κατασκευασμένου κεφαλαίου ανά γεωγραφική περιοχή και κλάδο παραγωγής, προκειμένου να επιτυγχάνεται (α) υψηλή προσθήκη αξίας όπου αυτή δεν υφίσταται και (β) να διευρυνθεί (και να διευρύνεται) η συνολική προσφορά: ιδίως, η προσφορά αγαθών και υπηρεσιών που μπορούν να σταθούν στον διεθνή ανταγωνισμό και να ζητηθούν/καταναλωθούν από εξωχώριες αγορές. Το τελευταίο επιτρέπει την αύξηση του εθνικού εισοδήματος²¹ και αποφέρει το συνάλλαγμα που είναι απαραίτητο τόσο για την απόκτηση (εισαγωγή) όσων προϊόντων δεν παράγονται εγχωρίως όσο και για την αποπληρωμή του χρέους.

20. Οι αιτίες ποικίλλουν: Λ.χ., η μια περίπτωση αποδίδεται στην απολιγνιτοποίηση, η οποία συνεχίστηκε ως το καλοκαίρι του 2022 (Κολώνας, 2022). Η άλλη περίπτωση οφείλεται στο ότι η εταιρεία Energean είναι υπό αναδιάρθρωση (Κατζαγιαννάκη, 2022). Η τρίτη ανάγεται στις κυρώσεις κατά της Ρωσίας που χτύπησαν τους εγχωρίους γουναράδες (Reuters, 2022).

21. Σε αντιδιαστολή, τα αγαθά και οι υπηρεσίες που καταναλώνονται εγχωρίως, εκ των πραγμάτων, αποφέρουν/δημιουργούν εισόδημα ανάλογο των (σχετικά πεπερασμένων) δυνατοτήτων των εγχωρίων αγοραστών, δηλ., του εγχωρίου πληθυσμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 Οι μηχανισμοί μέσω των οποίων η απελευθέρωση της λειτουργίας των μικρών εμπορικών καταστημάτων κατά τις Κυριακές επηρεάζει τιμές και ΑΕΠ

Η αύξηση της προσφοράς τις Κυριακές μειώνει τις τιμές καθ' όλην την εβδομάδα: Με περισσότερα και διαφορετικά καταστήματα ανοιχτά τις Κυριακές για να ικανοποιούν πληρέστερα τις ανάγκες του καταναλωτικού κοινού (λ.χ., για να ψωνίσει κάποιος κάτι φαγώσιμο, για να αγοράσει δώρο όταν πάει μια κοινωνική επίσκεψη), η καμπύλη προσφοράς των Κυριακάτικων αγαθών μετατοπίζεται δεξιά με αποτέλεσμα οι τιμές να μειωθούν. Με αντίστοιχη μείωση της ζήτησης για υποκατάστατα προϊόντα (δηλ. μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης προς τα αριστερά) κατά τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας, αφού κάποιες αγοραστικές ανάγκες θα έχουν ικανοποιηθεί την Κυριακή, *ceteris paribus*, οι τιμές μειώνονται (και) τις υπόλοιπες ημέρες.

Ωστόσο, η διενέργεια συναλλαγών κατά μια επιπλέον ημέρα την εβδομάδα σίγουρα θα δημιουργήσει πρόσθετες επιδράσεις: Βάσει της ποσοτικής θεωρίας του χρήματος υπό την μορφή της εξισώσεως των ανταλλαγών του Fisher (1911), $M \times V = P \times Y$, όπου M η ονομαστική ποσότητα του χρήματος, V η ταχύτητα

κυκλοφορίας του χρήματος (δηλ. πόσες φορές αλλάζει χέρια ένα κέρμα σε ένα έτος), P το επίπεδο τιμών και Y το προϊόν (πραγματικό εισόδημα), η διευκόλυνση της κυκλοφορίας του χρήματος κατά μια επιπλέον ημέρα της εβδομάδας (ήτοι, η αύξηση του V), *ceteris paribus*, θα επιφέρει δημιουργία εισοδημάτων κατά μια επιπλέον ημέρα της εβδομάδας, θα ενισχύσει την κυκλοφορία χρήματος και την δημιουργία εισοδημάτων γενικώς και, εν τέλει, το $P \times Y$, δηλ. το ονομαστικό ΑΕΠ, θα αυξηθεί. Πρόκειται για οικονομικό νόμο που ουδέποτε έχει διαψευστεί. Αν και η δεύτερη αυτή εξέλιξη ενδέχεται να ωθήσει τις τιμές προς την αντίθετη κατεύθυνση σε σχέση με την πρώτη εξέλιξη, στον βαθμό που θα επηρεαστεί (έστω και λίγο) το Y , πρέπει να αναμένουμε το πραγματικό εισόδημα της κοινωνίας να διευρυνθεί.

Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο μέτρο ουδέποτε λειτούργησε στην χώρα με τον τρόπο που προτάθηκε το 2012.

Βιβλιογραφία

Στην Ελληνική

Ελληνική Κυβέρνηση. 2021. *Ελλάδα 2.0. Εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας*. Αθήνα.

Κατσαγιαννάκη Ζ. 2022. «Απολυμένοι της Kavala Oil στο Λονδίνο.» *Deutsche Welle*, ανταπόκριση της 26.5.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.dw.com/el/απολυμένοι-της-kavala-oil-στο-λονδίνο/a-61941789>.)

Κολώνας Χ. 2022. «Ενεργειακή επάρκεια: Ανοίγουν ορυχεία και διπλασιάζεται η λιγνιτική παραγωγή ρεύματος.» *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, φύλλο της 15.7.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.ot.gr/2022/07/15/energeia/energeiaki-eparkeia-anoigoun-orycheia-kai-diplasiazetai-i-lignitiki-paragogi-reymatos>.)

Κωστελένος Γ., Βασιλείου Δ., Κουνάρης Ε., Πετμεζάς Σ. και Σφακιανιάκης Μ. 2007. *Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν 1830-1939*. Αθήνα: ΚΕΠΕ και Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος.

Λιάγκου Χ. 2022. «Πώς αλλάζει το τοπίο η “στροφή” της Κομισιόν για πλαφόν στο φυσικό αέριο.» *Καθημερινή*, φύλλο της 6.10.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.kathimerini.gr/economy/562078738/pos-allazei-to-topio-istori-tis-komision-gia-plafon-sto-fysiko-aerio>.)

Χαλικιάς Ι. 2013. «Η ελληνική οικονομία, 1950-2012: Πώς φτάσαμε στην κρίση – Επενδύσεις και εξαγωγές ως λύση.» *Οικονομικές Εξελίξεις*, 22: 51-60.

Reuters. 2022. «Οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας “χτύπησαν” τους γουναράδες – Το Reuters στην Καστοριά.» *Καθημερινή*, φύλλο της 18.7.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.kathimerini.gr/society/561962041/oi-kyroseis-kata-tis-rosias-chtypisan-toys-gouynarades-to-reuters-stin-kastoria>.)

Στην Αγγλική

Abel A.B. και Bernanke B.S. 2001. *Macroeconomics*. 4th edition, Boston: Addison Wesley Longman.

Baumol W.J. και Blinder A.S. 1986. *Macroeconomics*. 4th edition, San Diego: Harcourt brace Jovanovich.

Baumol W.J. 1999. «Retrospectives: Say's Law.» *Journal of Economic Perspectives*, 13.1: 195-204.

Dornbusch R. και Fischer S. 1994. *Macroeconomics*. 6th edition, New York: McGraw-Hill.

Esper T.L. 2021. «Supply Chain Management amid the Coronavirus Pandemic.» *Journal of Public Policy & Marketing*, 40.1: 101-102.

European Union. 2022. *Russia's war on Ukraine fuels energy crisis*. Strasbourg: European Parliament. (Συνοπτικό έγγραφο (brief) προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733643/EPRS_BRI\(2022\)733643_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733643/EPRS_BRI(2022)733643_EN.pdf).)

Fisher I. (τη συνδρομή του H.G. Brown). 1911. *The Purchasing Power of Money. Its Determination and Relation to Credit, Interest and Crises*. New York: Macmillan.

Kontolaimou A., Prodromidis P.I. και Konstantakopoulou I. 2019. «The issue of fixed book pricing: Evidence based on the Greek experience.» *Cyprus Economic Policy Review*, 13.2: 102-120.

Lukas R.E. 1990. «Supply side economics: An analytical review.» *Oxford Economic Papers*, 42.2: 293-316.

Oner C. 2017. «Inflation: Prices on the Rise.» *Back to Basics: Economic Concepts Explained*. Επιμέλεια Μ. Primorac. Washington DC: International Monetary Fund, 30-31.

Prodromidis P.I. «Who benefited from the 2014 fixed book price amendment in Greece?» 2020. *The Hellenic Open Business Administration Journal*, 6.2: 67- 92.

Raj A, Mukherjee A.A., de Sousa a Jabbour A.B.L. και Srivastava S.K. 2022. «Supply chain management during and post-COVID-19 pandemic: Mitigation strategies and practical lessons learned.» *Journal of Business Research*, 142: 1125-1139.

Siegel B.N. 1960. *Aggregate Economics and Public Policy*. 3rd edition. Homewood IL: Irwin.

WFP. 2022. *Global food crisis 2022*. Rome: World Food Programme.

Πρόσφατες Μελέτες και Εκθέσεις που έχουν εκδοθεί από το ΚΕΠΕ

ΜΕΛΕΤΕΣ

- No 84 Κ. Λοΐζου, *Οι διαστάσεις του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η ελληνική περίπτωση κατά την περίοδο 2002Q4-2019Q1*. Αθήνα, 2022.
- No 83 Ε. Αθανασίου, Α. Κώτση και Ε. Ι. Νίτση, *Εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας: Επιδόσεις, εξειδίκευση και διαφοροποίηση*. Αθήνα, 2022.
- No 82 Τ. Tsekeris and S. Papaioannou, *Agglomeration economies and productivity in the EU regions*. Athens 2021.
- No 81 Αικ. Τσούμα, Ι. Κουντούρη, Φ. Οικονόμου, Γ. Παναγόπουλου και Γ. Σκίντζη, *Ειδικοί φόροι κατανάλωσης στα καπνικά προϊόντα και τα αλκοολούχα ποτά στην Ελλάδα: Έσοδα και ελαστικότητες*. Αθήνα, 2020.
- No 80 Ι. Κωνσταντακοπούλου, Τ. Μαγδαληνού και Γ. Σκίντζη, *Διερεύνηση του εξωτερικού εμπορίου και της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών των χωρών της Ευρωζώνης*. Αθήνα, 2019.
- No 79 Φ. Οικονόμου, Χ. Τριαντόπουλου, *Οικονομική κρίση και καταθέσεις: Ελλάδα και Νότιος Ευρώπη*. Αθήνα, 2018.
- No 78 S. Papaioannou, Τ. Tsekeris and Ch. Tassis, *Regional and sectoral efficiency of the Greek economy: Measurement and determinants*. Athens, 2017.
- No 77 Ι. Reziti, *Non-linear adjustment in the Greek milk market*. Athens, 2016.
- No 76 Ι. Κωνσταντακοπούλου, *Ανάλυση του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου: Κλαδική ανάλυση, συγκριτικά πλεονεκτήματα, εξαγωγές και οικονομική ανάπτυξη, 2000-2014*. Αθήνα, 2015.
- No 75 Τζ. Καβουνίδη, Ι. Χολέζα, *Οι διαδρομές των νέων μεταναστευτικής προέλευσης στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας*. Αθήνα, 2013.
- No 74 Σ. Παπαϊωάννου, *Οικονομική μεγέθυνση στην Ελλάδα: Τάσεις και μεσοπρόθεσμες προοπτικές*. Αθήνα, 2013.
- No 73 Ε. Α. Kaditi, *Analysis of the Greek food supply chain*. Athens, 2012.
- No 72 Θ. Π. Λιανού, Τ. Καβουνίδη, *Μεταναστευτικά ρεύματα στην Ελλάδα κατά τον 20ό αιώνα*. Αθήνα, 2012.
- No 71 Α. Koutroulis, *Finance and economic growth: The case of Greece 1960-2005*. Athens, 2011.
- No 70 Τ. Tsekeris, *Travel consumption and market competition in Greece*. Athens, 2010.
- No 69 Ι. Ρεζίτη, *Η διαδικασία μετακύλισης τιμής στον ελληνικό αγροδιατροφικό τομέα: Η περίπτωση των οπωροκηπευτικών*. Αθήνα, 2010.
- No 68 Κ. Αθανασούλη, *Η επαγγελματική μετάβαση των πτυχιούχων των Φιλοσοφικών Σχολών*. Αθήνα, 2010.
- No 67 Κ. Ευστρατόγλου, *Αξιολόγηση της επαγγελματικής κατάρτισης ανέργων στην Ελλάδα*. Αθήνα, 2009.
- No 66 Ρ. Ι. Κ. Prodromidis, *The spatial distribution of male and female employment and unemployment in Greece*. Athens, 2008.
- No 65 Γ. Παναγόπουλου, *Βασιλεία II: Περιγραφή και Συνέπειες για το Τραπεζικό Σύστημα*. Αθήνα, 2008.
- No 64 Μ. G. Arghyrou, *The effects of the accession of Greece to the EMU: Initial estimates and future prospects*. Athens, 2006.
- No 63 Ρ. Ι. Κ. Prodromidis, *A regional analysis of declared incomes in Greece*. Athens, 2006.
- No 62 Σ. Σπαθή, *Σύγκριση των αεροπορικών και ακτοπλοϊκών μεταφορών στις γραμμές εσωτερικού. Οικονομική εκτίμηση της ζήτησης*. Αθήνα, 2005.

- No 61 Κ. Ν. Κανελλόπουλου σε συνεργασία Π. Παπακωνσταντίνου, *Οικονομικές διαστάσεις της κατάρτισης ενηλίκων*. Αθήνα, 2005.
- No 60 Θ. Τερροβίτη, *Παραγωγή και χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην Ελλάδα: Σημασία και επιπτώσεις*. Αθήνα, 2005.
- No 59 Αν. Λαμπροπούλου, *Η ελληνική γεωργία στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον*. Αθήνα, 2005.
- No 58 Μ. Παποπούλου, *Technological change and corporate strategy in the Greek banking industry*. Athens, 2005.
- No 57 Σ. Χανδρινού, σε συνεργασία Κ. Αλτίνογλου και Α. Πεπέ, *Εξέλιξη των ΜΜΕ στη χώρα μας: Εκτίμηση και σύγκριση της αποδοτικότητας και ευελιξίας των ΜΜΕ και των μεγάλων μεταποιητικών παραγωγικών μονάδων*. Αθήνα, 2005.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

- No 82 *Η επίδραση του συστήματος κοινωνικής προστασίας στην ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα και στην ΕΕ*, του Β. Μισσού. Αθήνα, 2021.
- No 81 *Τεχνολογίες Πληροφόρησης και Επικοινωνίας και ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ελλάδα*, των Α. Κοντόλαιμου, Ε. Κόρρα και Γ. Σκίντζη. Αθήνα, 2021.
- No 80 *Ελληνική μεταποίηση: Εξελίξεις, προοπτικές και προκλήσεις πολιτικής*, των Α. Κουτρούλη (συντονιστή), Ε. Αθανασίου, Ν.Κ. Κανελλόπουλου, Α. Κώτση και Ι. Χολέζα. Αθήνα, 2018.
- No 79 *Εξελίξεις και προοπτικές της ναυπηγικής βιομηχανίας*, των Ε. Αθανασίου και Α. Κουτρούλη. Αθήνα, 2018.
- No 78 *Αξιολόγηση επιλεγμένων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που αφορούν στον ανταγωνισμό και οι επιπτώσεις τους σε βασικά οικονομικά μεγέθη*, των Ρ. Καραγιάννη, Α. Κώτση (συντονιστριών), Ε. Αθανασίου, Ε.Ι. Νίτση, Ι. Χολέζα. Αθήνα, 2017.
- No 77 *Ο πολιτισμικός και ο θρησκευτικός τουρισμός ως συνιστώσες του εθνικού τουριστικού προϊόντος*, των Ν. Βαγιονή και Σ. Σκούλτσου. Αθήνα, 2016.
- No 76 *The emigration of Greeks and diaspora engagement policies for economic development*, by J. Cavounidis. Athens, 2016.
- No 75 *General Government Spending Review, 2013-2016: An analysis framework for Future Spending Reviews in Greece*, by Y. Monogios, E. I. Nitsi (coordinators), J. N. Anastassakou, I. Cholezas, N. C. Kanellopoulos, R. Karagiannis, I. Konstantakopoulou, V. Lychnaras and Th. Tsekeris. Athens, 2016.
- No 74 *Εμπορευματικές μεταφορές και ανάπτυξη διεθνών εφοδιαστικών κόμβων στην Ελλάδα*, του Θ. Τσέκερη. Αθήνα, 2016.
- No 73 *Αποτίμηση της απελευθέρωσης σε είκοσι επιλεγμένα επαγγέλματα*, των Α. Κώτση (συντονίστριας), Ε. Αθανασίου, Ν.Κ. Κανελλόπουλου, Ρ. Καραγιάννη και Ι. Κατσελίδη. Αθήνα, 2016.
- No 72 *Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα*, του Β. Καφούρου. Αθήνα, 2015.
- No 71 *Βαθμός απελευθέρωσης των επαγγελμάτων και αναμενόμενες επιπτώσεις*, των Α. Κώτση (συντονίστριας), Ε. Αθανασίου, Ν.Κ. Κανελλόπουλου, Ρ. Καραγιάννη, Σ. Παπαϊωάννου και Ι. Κατσελίδη. Αθήνα, 2015.
- No 70 *The economies of the Western Balkans: Transition, growth and prospects for EU Accession*, by R. Panagiotou. Athens, 2012.
- No 69 *Η εξίσωση των ορίων συνταξιοδότησης των γυναικών προς τα αντίστοιχα των ανδρών: Σημασία και επιπτώσεις*, των Λ. Αθανασίου, Φ. Ζερβού, Α. Κώτση. Αθήνα, 2012.
- No 68 *Αεροπορικές μεταφορές και αεροδρόμια στην Ελλάδα: Σύγχρονες εξελίξεις, οικονομική σημασία και αποδοτικότητα*, των Θ. Τσέκερη και Κ. Βογιατζόγλου. Αθήνα, 2011.

- No 67 *Συνθήκες αγοράς και ανταγωνισμός στην ελληνική οικονομία*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ, επιμέλεια Κ. Κανελλόπουλος. Αθήνα, 2011.
- No 66 *Ξενοδοχεία πολυτελείας στην Ελλάδα: Δυναμική και αναπτυξιακές δυνατότητες*, των Ν. Βαγιονή, Ε. Κασιμάτη, Β. Καφούρου. Αθήνα, 2011.
- No 65 *Αγορά εργασίας: Εξελίξεις και αρχές πολιτικής*, των Κ.Ν. Κανελλόπουλου, Κ. Αθανασούλη, Κ. Ευστρατόγλου, Γ. Παναγόπουλου, Π. Παπακωνσταντίνου, Π.Κ. Προδρομίδη. Αθήνα, 2010.
- No 64 *Μισθός, συντάξιμος χρόνος και συνθήκες εργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα*, των Κ.Ν. Κανελλόπουλου και Φ. Ζερβού. Αθήνα, 2010.
- No 63 *Μεταφορές και Οικονομία: Συμβολή, τάσεις και προοπτικές στην Ελλάδα με έμφαση στις χερσαίες μεταφορές*, των Θ. Τσέκερη και Αικ. Τσούμα. Αθήνα, 2010.
- No 62 *Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία*, των Σ. Σπαθή, Σ. Καραγιάννη, Ν. Γεωργικόπουλου. Αθήνα, 2010.
- No 61 *Το κοινωνικό κεφάλαιο στην Ελλάδα*, του Η. Πούπου. Αθήνα, 2010.
- No 60 *Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα*, των Ε. Καδίτη και Ε. Νίτση. Αθήνα, 2010.
- No 59 *Size, profile and labour market analysis of immigration in Greece*, by K. Kanellopoulos, M. Gregou and A. Petralias. Athens, 2009.
- No 58 *Η εξέλιξη και προβληματισμός για την βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος*, της Φ. Ζερβού. Αθήνα, 2009.
- No 57 *Οικονομική και δημογραφική βιωσιμότητα του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος*, των Λ. Αθανασίου, Φ. Ζερβού και Α. Κώτση. Αθήνα, 2009.
- No 56 *Πολυμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις: Εμπόριο υπηρεσιών*, του Β. Νότη. Αθήνα, 2008.
- No 55 *FYROM's transition: From Yugoslavia to the European Union?*, by R. Panagiotou. Athens, 2008.
- No 54 *Αναπτυξιακή διαδικασία και μακροχρονιότερες εξελίξεις στην οικονομική συμπεριφορά και στις οικονομικές συνθήκες*, του Λ. Αθανασίου. Αθήνα, 2007.
- No 53 *Τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο: Μια συγκριτική ανάλυση*, των Ν. Βαγιονή και Β. Καφούρου. Αθήνα, 2007.
- No 52 *Χρηματοδότηση και ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων*, του Κλ. Β. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 2007.
- No 51 *Ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα: Τάσεις και προοπτικές*, του Νικηφ. Μανωλά. Αθήνα, 2007.
- No 50 *Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην ΕΕ-15 και δυνατότητες εφαρμογής του στην Ελλάδα*, των Αθ. Θ. Μπαλφούσια και Κ. Ν. Κωτσή. Αθήνα, 2007.
- No 49 *Αγροτικό εμπόριο Ελλάδας-Βαλκανικών χωρών: Συγκριτικό πλεονέκτημα και ανταγωνιστικότητα*, του Π. Παρασκευαΐδη. Αθήνα, 2006.
- No 48 *Η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Εξελίξεις και προοπτικές*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 2006.
- No 47 *Μέθοδοι και στρατηγικές αναδιάρθρωσης και ιδιωτικοποίησης του σιδηροδρόμου και των λιμένων Πειραιώς και Θεσσαλονίκης*, του Δ. Θ. Αθανασακόπουλου. Αθήνα, 2006.
- No 46 *Η ελληνική γεωργία ενώπιον των νέων συνθηκών και θεσμικού πλαισίου*, της Κ. Παχάκη, σε συνεργασία Π. Τονικίδου. Αθήνα, 2006.
- No 45 *Europe and the international economic environment in 2005: Recent developments and outlook*, by S. Savva-Balfoussia, E. Athanassiou, S. Karagiannis and A. Tsouma. Athens, 2006.
- No 44 *Ο συστημικός μετασχηματισμός των βαλκανικών χωρών και οι εξελίξεις στις οικονομικές ανταλλαγές με την Ελλάδα*, των Ν. Βαγιονή, Β. Καφούρου και Ε. Παναγιώτου. Αθήνα, 2005.
- No 43 *Εξελίξεις στην αγορά κατοικιών*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2005.

Οικονομικές εξελίξεις

